BISERICA ORTHODOXĂ ROMÂNĂ

Revistă Periodică Eclesiastică.

ANUL AL XVI-lea, No. 5.

AUGUST.

TABLA MATERIILOR.

BUCUREŞTI.

Tipografia Cărţilor Bisericescĭ

34. Str. Principatele-Unite, 34.

1892.

DOCUMENTE ÎNEDITE

Privitóre la Istoria Naţională politică şi bisericească.

Ştefan Cantacuzin respunde la scrierile Patriarhuluĭ Dositheiŭ în Constantinopol căutând a se disvinovăţi înaintea luĭ de murmurul pe drept râdicat în Constantinopol şi în ţară asupră-ĭ, că a contribuit şi conlucrat la decapitarea bine-făcĕtoruluĭ seŭ Constantin Cantacuzin Brâncoveanu şi a celor 4 fiĭ aĭ luĭ. Martirul Domn, dupĕ ce a fost râdicat pe neaşteptate din tron, pentru care Turciĭ luase tóte precauţiunele de a'l putea mazili, se cam reabilitase curând în faţa Sultanuluĭ şi a Viziruluĭ aşa că avea permisiune a eşi din casa sa de la Sf. Ştefan din Constantinopol, însă cu cavas. Auḑind despre acésta Ştefan Cantacuzin, Domnul ţĕreĭ, ştiind că are şi firman de a domni pe viaţă şi îngrijindu-se ca nu cum-va să revie prin baniĭ la tron şi el să fie mazilit, începe o serie de uneltirĭ secrete în Constantinopol şi de urmărirĭ violente în localitate unde se afla averea luĭ Constantin Brâncoveanu, cautată cu multă asprime de cătră Turciĭ

trimişĭ înadins în ţară. Ştefan Cantacuzin cercetéză, şi prin agenţiĭ sěĭ, pune mâna pe Diploma luĭ Constantin Brâncoveanu, prin care acela era recunoscut de Principe al Imperiuluĭ Cesaricesc, ş'o trimite prin Imbrohor Sultanuluĭ. Acesta a fost ultimul motiv puternic ce a grăbit martirisarea luĭ Brâncoveanu. Acéstă Diplomă împreună cu alte hârtiĭ diplomatice cu Rusia şi alte corespondenţe eraŭ ascunse secret în o valiză la Monastirea Colţa, după cum ne spune Athanasie Comnen Ipsilant (τοῦτο ἦν κεχρυμένον μυστικὰ εἰς ἓν σεντοῦκι φυλαττόμενον εἰς τὸ Μοναστήριον τῆς Κόλτζας pag. 294). Chiar din acéstă apologie a luĭ Ştefan Cantacuzin resultă ne'ndoĭos, că el împreună cu tatăl seŭ aŭ luptat din rěsputerĭ la stîngerea totală a familieĭ luĭ Constantin Brâncoveanu, de témă să nu-ĭ reĭa tronul. Apoĭ în acéstă epistolă să descrie şi situaţia ţěreĭ după mazilirea luĭ Brâncoveanu, cât şi nenorocirile acelor timpurĭ.

N'a rěmas viclenie pe care să n'o uneltéscă Cantacuzineştiĭ asupra familieĭ luĭ Constantin Brâncoveanu, de şi eraŭ rude de aprópe. (Consultă Magazinul istoric vol. IV, pag. 28—38 şi vol. V pag. 171—184).

Christos a înviat! Prea fericite Stěpâne, închinându-mě cu religiositate fericireĭ tale, vě sărut cu amabilitate sfinţita Vóstră dréptă.

Epistola Vóstră, cinstită şi respectată, scrisă de la I a trecuteĭ lunĭ am primit'o şi informându-ne despre mult dorita nouă sănătate a Vóstră ne-am bucurat din tot sufletul. Am primit şi părinteştele Vóstre dorirĭ şi bine-cuvêntărĭ, pentru care Vě şi mulţumim; am vědut şi cele în ea în-

semnate, și că s'a bucurat și veselit fericirea Vóstră, pentru că nu s'a înaintat o persónă străină la acest tron domnesc, ci noĭ, și acésta o credem, și nu ne îndoim; numaĭ Sfântul Dumnedeŭ prin rugăcĭunile fericireĭ Vóstre să ne întăréscă ca să putem să desĕvêrșim și ordinile împĕrăteștĭ și să guvernăm și acest sărac și nenorocit pămênt. Iar pentru ca să lipséscă de asupra nóstră tótă presupunerea despre alungarea și căderea Domnuluĭ celuĭ înainte de noĭ, și să rĕmânem inocențĭ, este de nevoe ca să ne luptăm pentru el și cu cuvintele și cu faptele, și pe față și în ascuns să alergăm și să-l ajutăm, căcĭ de acéstă afacere, în adevĕr Stĕpânul meŭ, ne-am și confusat nu puțin, și ne-am întristat; și dacă alțĭ mulțĭ presupun ceva de felul acesta asupra nóstră, nu ne pasă atâta; dar, fericirea Vóstră, plină de tótă prudența și înțelepcĭunea, care cunóște cele vechĭ și presente, care are atâta esperiență de tóte cestiunile politice, cum óre să fi căḑut așa de ușor în o asemenea presupunere, cugetând nu cum-va din partea nóstră aŭ premers acéstă sfărâmare (nimicire) totală a prea luminatuluĭ Constantin Basarab Voevodul? adică a alunga pe Domn din tronul sĕŭ, și maĭ ales pe un ast-fel de Domn de mulțĭ anĭ și fórte bogat, după cum cunóște marea Vostră înțelepcĭune; pentru aceea era de trebuință aceste două: ca eŭ direct sau indirect să-l fi persecutat și alungat. Aprecieze decĭ fericirea Vóstră cu prea prudenta-Vĕ minte prevĕḑĕtóre. Să judece din aceste două împrejurărĭ, dacă a intervenit vre-una din partea nóstră? Saŭ să presupue că și dacă noĭ voiam, conform cu ideile ușóre și deșerte ale multora, ca să întreprindem ceva de felul acesta, dacă am avut ast-fel de mijlóce, pe care să le întrebuințăm după voia și dorința nóstră? Este de cercetat, Stĕpâne al meŭ, indirect ar fi acésta: este necesar acel ce voește să persecute un Domn și Egemon să aĭbă amicĭ de aceștia, ca pe Kehaĭa al Viziruluĭ, ca pe Tefterdar, ca pe Reis-Efendi, ca pe Ceauș-Bașa, ca pe Silichtar, pe primul Evnuh, și pe marele Imbrohor al împĕratuluĭ, și să le scrie adesea și de

miĭ de orĭ, pentru ca să-şĭ ajungă scopul seŭ,—realitatea. Dacă noĭ am avut amiciţia acestor persóne oficiale, acésta nimenea altul nu póte să o ştie maĭ bine, afara de Fericirea Vóstră, de asemenea dacă aveam o ast-fel de învoire, ca să scriem, nu la ast-fel de oficialĭ, ci măcar şi la ómenĭ simpli şi particularĭ, acésta iarăşi o ştie fericirea Vóstră. Pentru că, în cât ne priveşte pe noĭ, nu ca să scriem în pământ străin n'aveam voe şi libertate de la Domnul predicesorul nostru, ci să ne credeţĭ că, nicĭ către pârcălabiĭ locurilor nóstre de aicea, n'aveam voe ca să scriem liber, ci tot-déuna cu frică şi teamă de nepresupunere, pentru ca să evităm în tot timpul presupunerile ḑilnice şi de nópte de asupra nóstră, a acestuĭ bun creştin şi maĭ ales de atuncĭ de când am trecut Dunărea, s'a strecurat 10 anĭ, dupĕ cum cunóşteţĭ, şi dacă presupunem că aveam maĭ înainte câţĭ-va prietenĭ în Capitala Împĕrătéscă ştiţi bine că acele vechĭ individe, tóte s'aŭ dus, şi tóte aŭ devenit noĭ şi necunoscute nouă. Şi să ne închipuim cum am fi putut cădea într'o ast-fel de presupunere şi să întreprindem aşa ceva peste propria nóstră putere? şi care sufletul viŭ, prevĕḑĕtor de lucrurĭ în fond, ne-ar maĭ avea în aseminea presupunerĭ, că noĭ am stat adică (am fost) primiĭ causatorĭ aĭ caderеĭ totale a luĭ Constantin Voevod? Iată dar că s'a demonstrat întăia împrejurare că stă departe de noĭ. Să venim la a doŭa, la cea directă. Direct puteam să-l persecutăm prin puterea banilor saŭ cu făgăduinţe şi cu alt adaus al nostru la haragĭul anual, dupĕ cum şi Strălucirea sa a făcut, şi dacă o ast-fel de putere s'ar fi aflat la mine, saŭ dacă aveam tesaure ca să trimit celor puternicĭ aĭ noştri, lăsăm ca să mărturisască ĭarăşĭ fericirea Vóstră în faţa tuturor, în cât cel ce ar voi să ne aĭbă în o ast-fel de presupunere, de sigur că ĭ-ar fi greşită suposiţia. Şi dacă a fost, Stĕpânul meŭ, ca să se scótă Domnul cel înainte de noĭ prin mijlocul amicilor, sau prin puterea banilor, óre nu sunt atâţa Domnĭ mazili în Capitala împĕrăţieĭ, şi alţiĭ cunoscuţĭ, cariĭ ca lupiĭ rătăcind, aŭ căutat şi caută ḑiŭa şi

nóptea, și prin mijlocul prietenilor și cu promisiunĭ de banĭ mulțĭ ca să obție acest renumit har, dar mult dureros și de plâns traĭ. Este sigur, că sunt mulțĭ și diferițĭ. Dar nu de la ómenĭ este lucrul acesta Stĕpânul meŭ, nu de la ómenĭ este alungarea și căderea Domnuluĭ celuĭ înainte de noĭ, dărămarea este de la Dumnedeŭ și de la marea indignare a dreptățeĭ Dumnedeeștĭ. Căcĭ n'a putut până în sfârșit să sufere, de și este îndelung răbdătóre, distrugerea desĕvêrșită a acestuĭ pămênt mult încercat și nenorocit. Numaĭ o presupunere deșértă a ómenilor a fost că acéstă țară se află în o situațiune fericită și bună, dar când s'a rîdicat din mijloc perdeaŭa ce acoperea nenorocirea și suferința puternică existentă la sĕrmaniĭ localnicĭ, după ce s'a alungat cel ce aduna în tesaure și nu știa cuĭ le adună pre ele, atuncĭ s'a arătat și guvernarea și fericirea și starea miseră a acestuĭ loc de jale. Pentru aceĭa ca să ne crédă fericirea Vóstră, aduc martor pe Dumnedeŭ că aicea n'aŭ rĕmas de cât individe în doliŭ, și vaĭ! cu totul nenorocite. Ar trebui acum un alt Ieremia a istorisi faptele, și alte gurĭ de cât a nóstră. Atâta numaĭ Vĕ spunem cu adevĕrat și să credețĭ neîndoios: cum că productele câmpuluĭ le-a mâncat lăcusta, ĭar după lăcustă altă jivină, și resturile acesteia le-a nimicit rugina. Acel bun creștin numaĭ ca să sature pe alțiĭ, fără voĭa luĭ, a sărăcit țara și n'a lăsat nicĭ un ban în Vistirie, dar încă și după ducerea luĭ de aicĭ a lăsat atâța și atâța creștinĭ în întristărĭ nedescrise, și în strâmtorărĭ nespuse și sufer nenorocițiĭ schingiuindu-se până la mórte, în lgăturĭ și temnițĭ, și violându-se de către gloriosul Imbrohor-Aga, ca să arate și să dea avuțiele și tesaurele luĭ Constantin Voevod; maĭ ales și între toțĭ ca berbecĭ de samă sînt trâmbițațĭ: sermanul Clucer Vacărescu și cămărașul Asaul de la Părcălabul Dughigestin Dragoman, care se află în cea maĭ profundă închisóre, ce se numește și Kalangine și alțĭ și alțĭ părcălabĭ a celor-l-alte localitățĭ, și cine póte să descrie fericireĭ Vóstre

şi să espue tragedia cu gura saŭ prin scris, cele ce se sĕvârşesc astă-ḑi aicĭ? Cu toţĭ trecem prin foc şi apă, şi suferim şi noĭ nu puţin ordonându-ni-se zilnic de către Imbrohor-Aga, pe unul să-l prindem, pe altul să-l legăm, pe altul să-l închidem şi nu avem de loc cea maĭ mică libertate ca să punem măcar un mic cuvênt pentru cineva. Căcĭ are în mâinĭ hatiseriful mareĭ Impĕrăţiĭ şi face ce voeşte, şi ne ordonă nouĕ şi celor-l-alţĭ nu despre altele, ci despre bogăţia şi tesaurul şi a Domnuluĭ şi a fiilor luĭ, şi a ginerilor luĭ (cu tóte că ce sînt vinovaţĭ gineriĭ luĭ?) cât despre alţiĭ nu ştim, ĭar despre sermanul Postelnic Niculache Roseti şi Constantin Băleanu acésta ştim şi acésta mărturisim: că nicĭ pe buzele lor n'aŭ gustat şi nicĭ s'a atins cel maĭ mic căstig şi venit al guvernăreĭ lor, în atâtea bune şi strălucite ḑile a fericireĭ sale, dar amêndoĭ s'a luat împreună cu socrul lor, fără ca să pue în sînul lor doĭ, treĭ leĭ cel puţin de cheltuĭală; este acésta propriŭ uneĭ purtărĭ creştineştĭ şi de compătimire, de rudenie? Nu s'a mulţumit norocitul nicĭ cu atâta ci îndată ce a trecut Dunărea, îndată a trimis către noĭ scrisorĭ ordonătóre să i se păstreze satele luĭ nemişcate, casele luĭ necălcate, animalele neatinse, productele pămêntuluĭ ne alterate, vinurile de acum ale luĭ să se vêndă ca şi maĭ înainte în pieţe şi la bâlciurĭ şi pe la cele-l-alte orăşele cu preţul cu care şi Strălucirea sa le-a vêndut. Productele luĭ să se adune într'un loc, cusuturile lor terminându-li-se să nu se piardă, ci să se trimétă după eĭ cu siguranţă şi altele asemenea acestora, încât să înfricoşază sufletul nostru, când ni le reproducem în minte, şi să nu socotéscă fericirea Vóstră, adevĕrul Vĕ spun, că le descriem pentru inculparea şi acusarea lor (să nu fie Christóse Impĕrate), ci cunoscêndu-Vĕ de părinte comun spiritual şi părinte ferbinte al amândurор acestor case, de aceea compătimind Vi le raportăm ca să compătiméscă şi fericirea Vóstră; şi de opiniunea şi progresul de acum al a-

celuĭa şi de aşezarea nóstră de acum şi viitóre. Căcĭ suntem cu totul novice neştiind cum vom guverna acest despoiat loc, şi cum vom ajunge ca să realizăm ordinele împĕrăteştĭ ce ne prestaŭ. Pentrŭ Hotin am pregătit peste 1000 de salahorĭ ca să-ĭ trimitem, pentru care a venit şi Agă cu firman ca să-ĭ scóle şi să-ĭ ducă la curăţitul Prutuluĭ, de asemenea şi alţĭ salahorĭ pe atâţa; dacă întrebaţĭ şi pentru Sembet-Tahrire câte aŭ venit până acum ca să le plătim, acele sînt variate şi nenumĕrate. Cel înainte de noĭ, fie să trăiască mulţĭ anĭ, n'a lăsat nicĭ un ban pentru o mică u urare a greutăţilor, ci sperând în mulţimea bogăţieĭ luĭ, s'a dus şi a plecat. Pe noĭ numaĭ atâta ne bucură a-tot-puternicia prea bunuluĭ şi milostivuluĭ Dumneḑeŭ; căcĭ puterea nóstră în slăbiciune se sĕvêrşeşte şi cele cu neputinţă la ómenĭ sînt cu putinţă la Dumneḑeŭ, a căruia ajutor prezent, devine un venit sigur la tótă lipsa, şi tótă greutatea şi neguvernarea să preface în uşurare şi bună guvernare. Ne rugăm însă şi fericireĭ Vóstre ca să nu lipsască şi să ne ajute de departe prin rugăcĭunile şi bine-cuvêntările Vóstre părintescĭ, pentru ca să putem să ne arătăm experimentaţĭ şi vrednicĭ servĭ aĭ Impĕrăţieĭ stĕpânitóre, şi demnĭ apărătorĭ aĭ turmeĭ aceştia, ce ni s'a încredinţat, fie să ne cunóşteţĭ nu ca până acum, ci cu un adaus maĭ mult de ĭubire şi de supunere piósă către fericirea Vóstră, şi la tot timpul prea gata la ordinile Vóstre stĕpânescĭ. Dupĕ putinţă şi Monastirile şi metócele Vóstre de aicea le vom avea în cercetarea şi privigherea nóstră, ca cu timpul să luăm şi noĭ rugăcĭunĭ şi bine cuvêntărĭ maĭ ferbinţĭ. Dómna nóstră şi fiiĭ noştri se închină cu piositate fericireĭ Vóstre şi sărută cu respect sânta Vóstră dréptă. Dacă se va întâmpla şi va bine-voi harul luĭ Dumneḑeŭ ca să Vĕ avem când-va aicea personal, şi să ne închinăm Vouĕ, atuncĭ acele ce acum nu ştie şi n'a auḑit le va auḑi şi se Va spăĭmânta. Fie să avem şi acum ĭarăşĭ respunsul Vostru ca să ne bucurăm de sănătatea Vóstră

presentă, și rugăciunile Vóstre părintesci să ne fie nouĕ de ajutor în tótă viața.

1714 Aprilie în 9.

Al fericireĭ Vóstre fiiu spiritual și
cu totul la ordinile Vóstre,

Iscălit: *Io Ștefan Cantacuzin Voevod.*

(Originalul în grecește).

Patriarhul de Ierusalim Dositheiŭ ținea corespondențe regulate cu Domnitoriĭ Principatelor și cu boeriĭ țĕreĭ; ĭar acésta pentru că avea interese materiale—administrarea averilor de la monastirile românești închinate locurilor sfinte—precum și cestiunĭ politice, fiind-că Dositheiŭ era și om politic și fórte influent la Pórtă, pentru erudiția sa. Cu ocasia mazilireĭ subite a luĭ Constantin Brâncoveanu, Dositheiŭ scrie, de bună samă cu știința luĭ Brâncoveanu, ce era acum închis în Constantinopol, scrie ḑic, douĕ epistole către Constantin Cantacuzin, moșul seŭ și tatăl Domnuluĭ, ca să nu inculpe și calomnieze el și boeriĭ pe Brâncoveanu, spre a nu-ĭ îngreuĭa posițiunea sa față de Pórtă. Constantin Cantacuzin respunde la cele douĕ epistole ale luĭ Dositheiŭ prin acésta numaĭ. El descrie starea tristă a țĕreĭ și a locuitorilor cum și vexațiunele Turcilor de a putea afla averea luĭ Brâncoveanu. Declară că situațĭa Domnitoruluĭ mazilit este fórte grea, pentru că a făcut multe inovărĭ, a bătut monede, a fost în relațiĭ politice cu strĕinĭ și în fine, Turciĭ aveaŭ de mult ațintițĭ ochiĭ asupra luĭ de a-l mazili, pentru că se temeaŭ de el, și dar eĭ nu căutaŭ de cât o ocasiune favorabilă. Constantin Cantacuzin se în-

doeşte că Brâncovénul se va putea apăra la Pórtă şi dar îĭ prevede o mórte sigură. Eŭ cred, că acest C. Cantacuzin, tatăl Domnuluĭ noŭ, a luĭ Ştefan Cantacuzin, ţesa intrigĭ în secret tocmaĭ spre nenorocirea luĭ Brâncoveanu, maĭ ales că susţine că nu-l asculta şi că era cu fumurĭ Brâncoveanu.

Nota pusă la finele acesteĭ epistole are mare însemnătate istorică. Dă pe faţă intenţiunea sa de trădător.

Prea fericite, prea sfinţite şi prea Inţelepte al meŭ Stèpân.

Mě închin cu smerenie şi servil fericireĭ Vóstre, sărutând cu tótă evlavia prea sânta Vóstră dréptă.

Două respectate scrisorĭ ale părinteşteĭ Vóstre bune-voinţĭ, scrise una de la 8 şi alta de la 13 a presenteĭ lunĭ, salutându-le cu piositate, le-am primit, şi am glorificat pe D-ḑeŭ pentru pâḑita de Dumneḑeŭ şi dorita-mĭ sănătate a Vóstră. Cer de la blânda Vóstră înălţime iertare, că n'am putut să Vě rěspund la cea dintâĭ scrisóre a Vóstră, din causa dureróselor împrejuurărĭ temporale, dar rěspund la ambele scrisorĭ pe scurt; fiind-că nicĭ mintea mea, nicĭ limba mea nu sunt de-ajunse ca să descrie nenorocirile, primejdiele şi temerile ce aŭ urmat la neaşteptata şi nenorocita cădere a prea străluciluluĭ Constantin Vodă, despre care maĭ nu greşesc să ḑic că aŭ întrecut plângerile luĭ Ieremia, şi orĭ-ce altă tragedie veche şi nouă. Pentru că de sigur căderea a fost mare şi înfricoşată şi cu multă mânie şi orgie; răpirĭ şi devastărĭ a averilor luĭ, din câte aŭ luat cu sine, din câte aŭ lăsat icĭ colea ascunse; cercetărĭ şi ameninţărĭ marĭ, ca să nu se ascundă şi să nu sě piardă nimic; s'aŭ cercetat şi veniturile proprietăţilor luĭ. Este témă ca să nu urmeḑe şi asupra acestora vre-o greutate necuvenită şi neobicĭnuită, lucru care m'a aruncat şi într'o bólă periculósă,

dar mărire luĭ Dumnedeŭ că sunt maĭ bine, sufer încă puţin de picĭor. Sînt întristat despre ambele, că lucrurile sunt încurcate cu multă greutate şi confusiune, şi nicĭ o inteligenţă omenéscă şi capabilă nu póte să le îndrepte, afară de Pronia luĭ Dumnedeŭ; către care (după cum hotărăşte cu înţelepcĭune, îndemnându-mĕ prudenţa Vóstră genială) arunc speranţa mea şi mĕ rog să fie îndurătóre şi greutăţile să le prefacă în uşurătate. Ast-fel de schimbare şi zdrobire de domnie nu s'a întâmplat nicĭ odată aicea, şi nicĭ se va întâmpla asemenea: mazilire pe neştiute, aghialetele (armatele) tóte de la Dunăre şi de la Sofia şi din jos, din ordin imperial, aŭ venit la Copăcenĭ; scrisorĭ din Schitarch să se apropie cu armatele, dacă s'ar face vre-o împotrivire, să între în interior, să tae şi să apere. Improhor Aga a venit încărcat nu de firmane, ci de hatişerife, avênd voe şi putere împĕrătéscă să sĕvêrşéscă aceĭa ce i s'ar părea maĭ bun şi maĭ potrivit. Mărire Dumnedeuluĭ celuĭ sfânt, că n'a urmat nicĭ o împotrivire la poruncile împĕrăteştĭ, şi nu s'a făcut nicĭ o incursiune, jefuire si vârsare de sânge, mila luĭ Dumnedeŭ, să ajute şi de acum înainte şi să ne dea o stare pacĭnică. Prea înţelept şi creştineşte ne sfătueşte buna-voinţa Vóstră părintéscă, că adică din partea nóstră să nu se facă nicĭ o acusaţiune asupra nenorocituluĭ Domn şi nicĭ nume de Protopop şi Nichita să nu se amintéscă, Stĕpânul meŭ. Cel ce va fi făra de minte şi nereligios va întrebuinţa de acestea. De aceea din partea nóstră nu va vedea nicĭ o împotrivire şi supărare, dacă şi el însuşĭ nu s'ar fi ocupat cu fumurile deşerte ce le are; ci maĭ ales cât va fi cu putinţă îl vom ajuta, după cum reclamă datoria creştinéscă şi cuviinţa. Dar, Stĕpânul meŭ, după cum cunóşteţĭ, multe lucrărĭ de ale luĭ strigă şi de acestea mĕ tem ca să nu-ĭ pricinuĭască pericole grele de evitat. Cred, că vĕ rechemaţĭ în memoria Vóstră, câte am vorbit la Têrgovişte, că însuşĭ Strălucirea sa să grăbea spre cădere şi nu asculta sfatul vre-unuĭ înţelept, şi maĭ ales pentru aceĭ galbenĭ din noŭ turnaţĭ din ambiţiune, pe

care îĭ avea chip ca secret, dar care se rĕspândeaŭ în lume şi pe care ĭ-aŭ găsit slujbaşiĭ împĕrăteştĭ, şi s'aŭ trimis la Impĕrăţie ca să-ĭ vadă, şi altele de asemenea, ce întrec ordinea şi demnitatea Domnieĭ şi îndémnă pe stĕpânitorĭ la o mânie maĭ mare. Am vorbit despre acestea fiind-că niciĭ un pĕcat nu rĕmâne ne pedepsit, dar dupĕ cum am ḑis, Strălucirea sa nu s'a lăsat de scopul seŭ şi s'a vătămat nu numaĭ pe sine, dar şi pe rude şi pe amiciĭ sĕĭ şi a încurcat şi acéstă sărmană ţară şi patrie în cele maĭ marĭ nenorocirĭ şi primejdiĭ. Numaĭ îndurarea dumneḑeĭască să-l ajute şi pe el, şi pe nĭ şi ţara, că altă speranţă nu este şi nicĭ un ajutor omenesc; fiind-că nu de la ómenĭ, ci din indignarea dumneḑeĭască a urmat acéstă nenorocire plină de jale. Am simţit mare mângăere când ḑiceţĭ că doriţĭ încă odată să ne aflam împreună corporal şi dupĕ aceea fie voĭa Domnuluĭ, despre care mĕ rog ca să mĕ învrednicesc în grabă pentru a mĕ închina cu trupul, fiind-că sper că vederea fericireĭ Vóstre să uşureze întristările mele nemângaĭate. M'am întristat pentru că înălţimea Vóstră părintéscă scrie, ca să Vĕ am în bună amintire, judecând cuvêntul acesta, nu cum-va Vĕ aflaţĭ în presupunere, şi că s'ar fi stâns disposiţia mea de altă dată piósă şi supusă către Voĭ, cum şi iubirea şi dorul divin cel din început însădit în inima mea? lucru ce nu se va întâmpla nicĭ-odată; căcĭ dupĕ cum din început aşa şi acum maĭ ales depun supunerea şi ascultarea din inimă, şi supusă filostorgieĭ Vóstre părinteşcĭ, fiind-că maĭ ales acum am trebuinţă de rugăcĭunele şi bine-cuvêntările Vóstre, cum şi de îndemnurile Vóstre înţelepte, de aceea cu dor mĕ rog a nu ne priva de nişte aseminea, nicĭ de ĭubirea Vóstra părintéscă. Fratele meŭ Hagi Mihail, soţia mea şi copiiĭ meĭ şi tóta smerita mea casă primind cu religiositate rugăcĭunile şi bine cuvêntările Vóstre să închină servil fericireĭ Vóstre. De asemenea şi nepoţiĭ meĭ vĕ trimit închinăcĭune piósă şi servilă. Dupĕ cum doriţĭ s'a confirmat şi aicea pacea cu Francesiĭ şi Germaniĭ, şi Dumneḑeŭ Sfântul să bine-

voïască să se facă acest bine al păceï şi în alte parţĭ, póte că şi prin pace lumea va afla puţină linişte şi o prefacere maĭ bună. Prea sfintele şi de Dumneḑeŭ îndurătórele Vóstre rugăciunĭ să fie cu noĭ.

1714 April 21.

Al prea înţelepteĭ Vóstre fericirĭ,
pentru tot-déuna prea pios şi ascultător serv
Iscălit: *C. Cantacuzin.*

(Originalul în greceşte).

NOTĂ. Stĕpânul meŭ, socot că Vĕ amintiţĭ şi nu uitaţĭ că stĕpânitoriĭ maĭ de de-mult au avut în cuget ca să pue mâna pe el, prin multe meşteşugurĭ, temêndu-se de numele mare al Străluciriĭ sale, pe care-l comparaŭ, în putere şi în bogăţiĭ, cu împĕraţiĭ şi regiĭ şi ca să nu li vie şi din partea luĭ vre-o nevoe şi'n timpurile de acum şi în cele viitóre aŭ pus mâna pe el cu multe mijlóce. Ce apărare va putea sa-şĭ facă sînt la îndoïala; noĭ i le preḑiceam şi să cugete pentru conservare, nimic însă. Nu le-aŭ luat în considerare şi nicĭ se sfătuïa cu cine-va. Póte multe pĕcate a întunecat mintea nóstră, ca să cădem în ultimele primejdiĭ şi în totala şi obştésca nenorocire, despre care ce putem să ḑicem, de nu: mila luĭ Dumneḑeŭ să ne adumbrească pe toţĭ.

(Originalul în greceşte).

Dosotheiŭ a scris alte două epistole către Ştefan Cantacuzin, Domnul ţĕreĭ, anunţându-ĭ mórtea tragică a luĭ Constantin Brâncoveanu şi a fiilor luĭ, la care epistole respunde Domnitorul prin acésta. Declară că aşa era destinul pentru Brâncoveanul— a muri martir—şi că nu-ĭ rĕmânea de cât să-ĭ ḑică acel cuvênt ultim: Dumneḑeŭ să-l ĭerte. Pe soţia luĭ Constantin Brâncoveanu o asamănă cu vechĭa Ecubă, numind'o cea nouă. Să spăĭmânta şi Ştefan Cantacuzin de actul brutal şi tragic sĕvêrşit de Turcĭ—pare că avea o presimţire că nicĭ luĭ nu-ĭ

va suride mult norocul, ceea ce s'a și întâmplat. Cine sapă grópă altuĭa, ḑice proverbul, el cade întăĭ în ea!

Prea fericite Stăpâne, închinându-ne fericireĭ tale cu piositate, sărutăm cu respect sfânta Vóstră dréptă.

Am primit cele două cinstite și respectate scrisorĭ ale fericireĭ Vóstre cu plăcere; scrise, cea întăĭa de la 27, ĭar a doŭa de la 31 a trecuteĭ lunĭ; înștiințându-ne prin ambele despre sănătatea Vóstră prea dorită, mult ne-am bucurat. Am cetit și cele cuprinse în ele și la întăĭa nu avem a rĕspunde alt-ceva de cât că, plicul către Prea Sânțitul de Betleim îndată ce l'am primit i l'am înmânat, și ĭată că și Prea Sfinția Sa Vĕ trimite scrisórea sa, ce va cuprinde respunsurile sale. Iar scrisórea la Constantinopol, când se va întâmpla să trimitem călărașiĭ noștri, vĕ vom trimite-o și aceia. Iar a doŭa scrisóre, care vorbește despre nenorocitul și vrednicul de plâns sfârșit al fericituluĭ aceluĭa și al fiilor luĭ, și acele le cunoșteam bine, despre care verva limbeĭ nu póte să pronunțe nicĭ un cuvênt, pentru că modul începereĭ și terminăreĭ acesteĭ miserabile tragediĭ este necunoscută ómenilor, și numaĭ Pronia divină le cunóște tóte, ca orĭ-ce vom spune suntem departe de scop. Căcĭ cine știe mintea Domnuluĭ? Saŭ cine s'a făcut luĭ sfetnic? După cum a plăcut Domnuluĭ așa a și făcut. Noĭ ca Creștinĭ acea datorie avem, ca să spunem că pe ceĭ omorîțĭ să-ĭ ĭerte Dumneḑeŭ cel sfânt, și să așeḑe sufletele lor în lăcașurile vecĭnice, ĭar pe sermana și întristata nouă Ecubă să o mângăe, să o întrarmeze prin chipurile ce El știe. De sigur, Stĕpânul meŭ, acéstă representațiune a acesteĭ tragediĭ vrednică de jale și de milă, nu numaĭ la rude și la prietenĭ a fost motiv de multă întristare și de descurajare, dar îndrăsnim a ḑice, ca și chĭar la inimicĭ și la ceĭ de alt neam, fiind-că a fost o faptă teribilă și neauḑită și socotim că nicĭ a vĕḑut'o cine-va cu ochiĭ săvârșită unde-va, și nicĭ

a citit'o descrisă în cărţile istorice; de aceïa ïarăşï reluând cuvêntul dicem: Dumnedeŭ să-ï ierte. Cum s'a hotărât fericirea Vós.ră la 8 a acesteï lunï ca să plece de acolo, şi să vină spre noï mult ne am bucurat, Dumnedeŭ cel sfânt să Vĕ conducă bine, şi să Vĕ conserve sănatos şi vesel pentru ca să Vĕ primim după dorul nostru, şi să ne închinăm înşi-ne Vouă. Vom trimite la timp şi spre întimpinarea fericireï Vóstre ca să urmeze primirea Vóstră într'un chip maï pios. Am scris acum şi boeruluï nostru, mareluï căpitan de margine, ca să Vĕ servéscă la ceea ce póte pe fericirea Vóstră, şi aşa va face. Domnia nóstră cu oficialiï închinându-se cu religiositate Vĕ sărută sfinţita dréptă. Fie să avem şi acum onórea ca să ne bucurăm de dorita Vóstră sănătate, şi rugăciunile Vóstre să fie cu noï în tótă viaţa.

1714 Septembrie 6.

Al fericireï Vóstre fiŭ spiritual
şi cu totul la ordine,
Iscălit: *Io Ştefan Cantacuzin Voevod.*

(Originalul în greceşte).
C. E.

Documente înedite privitóre la istoria Bisericéscă naţională din seculul present.

Prin următorul hrisov Domnul Ioan Gheorghe Caragea opreşte abuzul hirotoniilor prea multe, ce să sevêrşaŭ în seculiï trecuţï şi prescrie formalitaţile ce trebuia să îndeplinéscă candidatul de preoţie, ca condiţiunï indispensabile pentru primirea la hirotonie. Prin acest hrisov să constată, că poporul român din tótă vechimea lua parte la alegerea candidatuluï de preoţie şi că numaï cu mărturia iscălită de popor se putea hirotoni. Proprietariï şi

Monastirile eraŭ consultațĭ la hirotoniile preoților. Să maĭ spune în hrisov, că pentru hirotoniĭ să nu se ĭa de la hirotonit maĭ mult ceva, de cât ce'ĭ prevĕḑut prin pravilele politiceștĭ, acésta însémnă stigmatizarea simonieĭ.

Io Ioan Gheorghe Caragea Voevod Gospod, Zemli Vlahisc.

Prea Sfinția Ta părinte Mitropolite, Sfințiilor Vóstre ĭubitorilor de Dumneḑeŭ Episcopĭ, îndatorațĭ fiind de Domnia mea a îngriji cu neadormire pentru tóte câte sunt spre bună orânduĭală și dreptate a supușilor Domnieĭ mele, de a nu se lăsa nicĭ un lucru rĕŭ să curgă cu nebăgare de sémă, atât la partea politicéscă, cât și la tagma preoțască, ne am pliroforisit Domnia mea că la tagma preoțască de la o vreme în cóce curge un mare catahrisis nesuferit asupra hirotoniilor, prin mijlocire neprimită Bisericeĭ, pentru că nu se hirotonisesc după trebuință pe la locurile ce se află lipsă de preoțĭ saŭ diaconĭ, ci și peste trebuință, cu asupră, înmulțându-se hirotoniile iar' de nicĭ un cuvênt și cu acesta să pricinuește locuitorilor mirenĭ însărcinare și nedreptate. Și cercetând Domnia mea cu dinadinsul ca să aflám cu ce mijloc să urma hirotoniile maĭ înainte, ne-am adeverit din hrisóvele fraților Domnĭ, ce au stătut înaintea nóstră, că se urma într'acest chip: Adică, unde să află cu adevĕrat lipsă și trebuință de preot, da părcălabul satuluĭ împreună cu sătenii saŭ mahalagiiĭ, saŭ orășăniĭ adeverințele lor înscris, sub iscălitura tuturor, la mâinile aceluĭa ce era a se face preot saŭ diacon într'acel sat saŭ mahala saŭ oraș, cum că este slobod, adică nicĭ o pricină de dajdie și cum că-ĭ știa viața și firea luĭ și cum că cu adevĕrat aŭ trebuință de preot, care adeverință să se iscăléscă și de stĕpânul moșieĭ orĭ mănăstirească de era saŭ boeréscă, ĭar de s'ar întâmpla a fi satul (moșie) megieșașcă să se iscăléscă numaĭ de

megieşĭ şi aşa cu acea adeverinţă, dimpreună şi cu megieşiĭ, venea acela ce era să se preoţască, ceĭ din Eparhia Mitropolieĭ la Preasfinţia sa părintele Mitropolit, ĭar ceĭ din Eparhiĭ Episcopeştĭ la D-lor iubitoriĭ de Dumneḑeŭ părinţĭ Episcopĭ şi dând acea mărturie atât prin scris cât şi prin cuvênt, să cerceta apoĭ de Arhiereŭ, dupĕ orînduĭala bisericéscă pentru vrednicia luĭ, ĭar maĭ vîrtos pentru învĕţatură şi de-l găsea vrednic şi cărturar să arata cu anafora înscris către Domnie cu sat, oraş, saŭ mahala, cu biserica unde era lipsă şi trebuinţă, dimpreuna cu adeverinţa satelor, saŭ a mahalalelor saŭ a oraşuluĭ, spre a fi feriţĭ şi Arhiereiĭ de categoria acea a îmulţireĭ preoţilor fără de trebuinţă şi cu acea anaforă întărită aveaŭ Arhiereiĭ voe ca să-l hirotonisască, care anafora dimpreună şi cu cartea arhieréscă, ce i se da dupre lege pentru preoţie, le avea însuşĭ acela la mâna luĭ, ca să nu fie supĕrat de zapciiĭ politiceştĭ. Decĭ acéstă întocmire şi orînduĭală vĕḑênd'o Domnia mea fórte cu cuviinţă şi dupĕ lege, am hotărât, ca să se urmeze în tocmaĭ nestrămutat şi de acum înainte, şi am poruncit D-sale vel Logofĕt ca sá se pue în lucrare înoirea şi de către Domnia mea a le acestor hrisóve ale fraţilor Domnĭ de maĭ înainte. Am poruncit şi D-sale vel Visternic a face poruncile Domnieĭ mele în tótă ţara, dupĕ mijlocul ce cuprinde maĭ sus, şi pe orĭ care-l va găsi preot orĭ diacon de acum înainte făr' de anafora întărită de Domnia mea la mâna luĭ, să nu-l cunóscă în ceata preoţască, ci ca pre un mirean şi darnic între birniciĭ ţĕreĭ. Dar până a se face şi a se întări hrisóvele Domnieĭ mele, scriem Preasf. Tale părinte Mitropolite al Ungro-Vlahieĭ şi Sfinţiilor Vóstre ĭubitorilor de Dumneḑeŭ Episcopĭ, de astă-ḑĭ înainte nicĭ un preot saŭ diacon să nu se maĭ hirotonisască fără de adeverinţă, dupĕ mijlocul maĭ sus arătat şi făr' de anafora întărită de către Domnia mea pentru voe dată, nicĭ să se ĭa poclon maĭ mare de cât ceea ce să cuprinde în împĕrăteştele pravile politiceştĭ, care aŭ preţuit în banĭ, precum în hrisovul Domnieĭ Sale fratetuluĭ Alexandru Vodă Moruz,

ce este întocmit de la leat 1794, să cuprinde, care să află trecut şi în condica Mitropolieĭ, şi de primirea acestuĭ pitac să avem Domnia mea respuns.

1813 Februar 4.

(pecetea gospod.)

Este curios acest pitac Domnesc privitor la Ovreĭ. Acésta însémnă că era murmur în popor că Ovreiĭ ĭaŭ sânge de la copiiĭ creştinilor. Deci pentru a se curma acéstă bănuĭală, li se interḑice creştinilor de a'şĭ angaja pe copiiĭ lor nevrăsnicĭ ca servitorĭ la Ovreĭ. Pitacul are aerul de a nu admite luarea de sânge de către Ovreĭ de la creştinĭ, ci o considera ca o superstiţie, care aţîţă felurĭ de bănuelĭ pricinuitóre de turburărĭ între creştinĭ şi Ovreĭ.

Pitac Domnesc să nu servéscă copiĭ micĭ la Evreĭ.

Io Ioan Gheorghe Caragea Voevod Gospod. Zemli Ungrovlahiscoĭ.

Preasfinţia-Ta parinte Mitropolite. Multe necuviincĭóse urmărĭ s'a pliroforisit Domnia mea că s'aŭ întâmplat şi póte a se maĭ întâmpla aicĭ în politie, din pricină căcĭ mulţĭ din ceĭ săracĭ, avênd copiĭ saŭ fete nevărsnice, obicĭnuesc de-ĭ daŭ slugĭ saŭ slujnice pe la Ovreĭ, şi dintr'acéstă urmare să aţîţă felurĭ de bănuelĭ pricinuitóre de turburărĭ, şi nu dór că poprim Domnia mea de a nu se maĭ băga pĕ la Ovreĭ slugĭ saŭ slujnice dintre creştiniĭ ceĭ ce vor voi, fără numaĭ ca să lipsască din mijloc orĭ-ce bănuĭală, ce s'ar socoti asupra Ovreilor, poruncim ca tuturor preoţilor de prin tóte mahalalele politieĭ să le daĭ Preosfinţia Ta cu deadinsul poruncă de a face şi molitfele lor cunoscută către

toţĭ enoriaşiĭ lor acéstă poruncă a Domnieĭ mele, ca de astă-dĭ înainte nimene să nu îndrăznéscă a'şĭ da pe la Ovreĭ slugă sau slujnică, orĭ copil orĭ fată, nevârsnicĭ fiind, căcĭ cel ce să va dovedi improtivă urmând să va pedepsi cu străşnicie, ca un pricinuitor de turburărĭ; ĭar din ceĭ vârsnicĭ orĭ parte bărbătéscă saŭ femeească aceĭa slobodĭ sunt a se băga pe la Ovreĭ să le slujască, precum acéstă slobodenie urméză şi prin alte ţĕrĭ.

1813 April 20.

(pecet. gospod.)

Este obiceiŭ vechiŭ în Biserica Ortodoxă ca creştiniĭ bolnavĭ şi suferindĭ să cadă la darurĭ. Acum însă din causa bóleĭ cĭumeĭ li s'a interdis de a cădea la sf. darurĭ, pentru a nu contagia pe servitorĭ şi pe ceĭ ce să apropia de eĭ. Numaĭ ceĭ priboliţĭ putea să cadă la darurĭ, când trebuea să presinte permisiunea Inspectorilor de carantine.

Io Ioan Caragea Voevod i Gosp. iprocĭ.

Preosfinţia Ta părinte Mitropolite primind acest domnesc al nostru pitac să daĭ poruncă preoţilor de pe la tóte Monastirile i Bisericile de aicĭ din politie, a nu maĭ primi în biserica ómenĭ bolnavĭ, cari merg de cad la sfintele darurĭ, fără teşchereaŭa D-lor sale boerilor Epistaţĭ aĭ lazaretuluĭ, adică a D-sale vel ban Radu Golescu şi a D-sale biv. vel Postelnic Constantin Suţu.

1813 Iulie 2.

(Din causa cĭumeĭ) să face cunoscut preoţilor.

(pecet. gosp.)

Pentru întreținerea bolnavilor ciumațĭ s'a hotărît a se căuta în Spitalele de la Dudeștĭ și care reclamaŭ o cheltuĭală de 50,000 talerĭ pe an. Acéstă sumă să aduna de la Monastirĭ. Așa dar în timpurĭ grele și de cumpănă Biserica Națională contribuĭa fórte mult la ajutorul material al locuitorilor țĕreĭ. Să amintește în acéstă anafora și de niște banĭ adunațĭ de muscalĭ pentru o trebuință delicată, ce însémnă asta nu știŭ. Atât pot dice, că numaĭ noĭ Româniĭ nu putem profita din acea dare de 50,000 talerĭ pusă de Rușĭ asupra Monastirilor nóstre.

Prea Inălțate Dómne!

Cu tóte că făcusem arătare Inălțimeĭ Tale că pentru trebuința Spitalurilor ot Dudeștiĭ, acum de o cam dată să se dea pĕ lună talerĭ 5030, însă talerĭ 3030 pentru meremetul spitaluluĭ și talerĭ 2000 pentru lefile i pentru mâncarea ómenilor ce să vor aduce la spital atât la bolnavĭ, cât și la ceĭ-l-alțĭ, dupĕ cum aŭ fost obiceiŭ, și pe urmă să se facă socoteală pĕ fieș-care lună ce merge cheltuĭală și să arătăm, și apoĭ să se facă cislă pĕ Mănăstirĭ, de care s'aŭ făcut șĭ un pitac al Inălțimeĭ Tale, ca să se dea talerĭ 5030 de la sf. Mănăstirĭ; dar făcurăm socoteală că pe tótă luna să se facă cislă pĕ Mănăstirĭ este cam discolie (greutate) ci putem socoti că maĭ bine odată să se facă cislă de talerĭ 50,000 și să se facă o casă să strîngă baniĭ la D-luĭ Postelnicul Suțu și să se dea unde va trebui cu răvașele nóstre amăndurora Epistaților și pe fieș-care lună să se facă socoteală unde și unde s'aŭ dat, și acea socoteală să se arăte Inălțimeĭ Tale și baniĭ să se adune la casă în treĭ căștură, la sfârșitul luneĭ aceștia în banĭ, și la 20 de dile ale luĭ Avgust al doilea banĭ, și la Septemvrie 10 al treilea banĭ, ci s'aŭ găsit o cislă din dilele muscalilor, ce

să cisluise nişte banĭ ĭarăşĭ pě Mănăstirĭ pentru altá trebuință delicatá, şi dupě acea cislá am fácut şi noĭ acéstă cislă de talerĭ 50,000, numaĭ Sf. Mitropolie şi Episcopiile nu le-am pus, ci pentru acésta cum să va hotărî de către Inălţimea Ta. De se va hotărî să dea şi Mitropolia şi Episcopiile să va scadea fie-care Mănăstire pe analoghie şi vom preface atuncea acéstă cislă. Noĭ cum ni s'au părut a fi maĭ bine aratam, ĭar Inălţimeĭ Tale rěmâne la buna chibzuire şi hotarîrea Inălţimeĭ Tale.

1813 Iulie 11.

Radu Golescu vel ban. Biv. post. C. Suţu.

Urméză catalogul Monastirilor cu cifrele de datorie şi Mitropolia face mijlocire a se da aceştĭ banĭ de catră Mănăstirĭ, fiind-ca-ĭ ciuma în ţară şi spitalele trebuesc.

Pănă acum nu ştiam că exista o dare şi încă mare pentru ceĭ ce voĭaŭ a se căsători. Taxa ce să percepea la cununie de cătră Protoĭereĭ prin preoţĭ să vărsa la Mitropolie şi apoĭ Mitropolia trimitea aceştĭ banĭ la cutia milosteniilor. Acéstă dare n'are nicĭ o justificare, ci póte era o povóră la sevêrşirea cununiilor. Nu ajungea atâtea dărĭ pentru pecĭurĭ, pentru vulpĭ, pentru conăcăriĭ, pentru plaţa preoţilor, maĭ trebuĭa şi acest colac peste pupuză—darea pentru cutia milosteniilor.

Contribuţiĭ asupra celor ce se căsătoresc.

Prea Inălţate Dómne!

Astă-dĭ la 22 ale urmatóreĭ lunĭ ni s'aŭ arătat luminată întarirea Márieĭ Tale, ce s'aŭ dat la anaforaŭa D-lor Veliţilor boerĭ, prin care întărire ni se porunceşte că se facem teslin la cutia milosteniilor baniĭ cununiilor anuluĭ trecut,

însă câte talerĭ 20 de o cununie de boer mare, câte 10 de al doilea mână, 5 de al treilea și câte unul de la prostimea orașuluĭ Bucureștilor, la care cu smerenie arătăm Inălțimeĭ Tale, că în aniĭ trecuțĭ nefiind acest obiceiŭ a se lua de la ceĭ ce s'aŭ cununat suma ce să arată de banĭ pĕ sama cutieĭ, nicĭ luminată porunca a Inălțimeĭ Tale din anul trecut nu am avut, de aceea nicĭ s'aŭ luat; și că nu s'aŭ luat aceștĭ banĭ sînt martorĭ toțĭ ceĭ de obște locuitorĭ a aceștiĭ politiĭ. Iar pe acest următor an, după luminată hotărîrea Inălțimeĭ Tale de la 5 ale trecuteĭ Ghenar, ce s'aŭ dat la anaforaŭa D-sale Velițĭ boerĭ, măcar că nouă ni s'aŭ arătat la 27 ale aceluĭ Ghenar, dar îndată am și dat poruncĭ pĕ la Protopopiĭ orașuluĭ a face catagrafie de numele celor ce s'aŭ cununat, ca cu fóie să se arăte la Epitropia obștieĭ și va orândui bumbașir a împlini de la fieș-care. Iar aniĭ Mărieĭ Tale rugăm pre milostivul Dumnedeŭ a fi mulțĭ și ferićițĭ.

1814 Februar 22

Al Mărieĭ Tale smerit pastor sufletesc
și către Dumnedeŭ ferbinte rugător
Nectarie al Ungro-Vlahieĭ.

Să vede că tóte măsurile administrative și igienice în vechime să făceaŭ prin mijlocul Ierarhieĭ Bisericeștĭ. Lucrul să justifică, pentru că clericiĭ eraŭ ceĭ maĭ stabilĭ și maĭ naționalĭ în seculiĭ trecuțĭ. Măsura de a se plăti doctorĭ pentru a cura gratis sărăcimea și a altoi copiiĭ de vărsat a celor saracĭ fără plată acum am întâlnit'o pentru prima dată. Salariele doctorilor să da din cutia milelor.

Pentru altuitul copiilor.

Cu frățască plecăcĭune închinându-mĕ sărut blagoslovitórea dréptă a Prea Sfințieĭ Tale.

Fac înştiinţare Preosf. Tale că îndreptarea lefilor săracilor, ci din luminată poruncă s'aŭ făcut, de cătră D-lor orînduiţiĭ boerĭ, s'aŭ aşezat la leafă vre-o şaşe dohtorĭ şi doĭ ţerahĭ aĭ politieĭ, ale cărora nume să însemnéză maĭ jos. Cariĭ din luminată poruncă să însărcinează ca fără de pregetare să alerge la orĭ-ce sărac bolnav ce să vor chiema din politie, făr' de nicĭ o plată, mulţumindu-se cu leafa ce li s'aŭ orînduit la cutia milostenieĭ, cărora li s'aŭ făcut cunoscută, că de nu vor urma acestiĭ luminate poruncĭ, dupĕ cercetarea ce este să se facă de cătră Epitrop, atuncea vor fi lipsiţĭ de leafă. Acum aŭ luat stăpânirea pliroforie, că în politia acesta este mare epidimie de vĕrsat la copiĭ, mĕ rog Preasf. Tale că să se facă poruncĭ din partea Preasfinţieĭ Tale cătră preoţiĭ mahalalelor ca se facă de ştire tuturor săracilor ce vor avea copiĭ ne altoiţĭ, ca să-ĭ aducă la orĭ-care dintr'aceştĭ însemnaţĭ dohtorĭ ca să-ĭ altoească, cu vacţină, care însuşĭ D-lor Dohtorilor arătându-le Epitropia de acésta, aŭ dat făgăduĭală că vor urma făr' de plată şi pregetare şi cu tótă cheltuĭala sa.

1815 April 12.

Al Preaf. Tale,
Vel Vornic fiŭ sufletesc.

D-lor Dohtoriĭ şi ţerahiĭ politieĭ.

1) D-luĭ Const. Darvari la Sf. Dimitrie. 2) D-luĭ Costandache Caracaş—în dreptul băeĭ de la Curtea veche. 3) Silivestru—la Sf. Dimitrie. 4) D-luĭ Const. Filiti—în Sf. Ioan vechiŭ. 5) D-luĭ Ioan Pascal—la Sf. Spiridon noŭ. 6) D-luĭ Ioan Casiţ ţerah—în Sf. Vinerĭ. 7) D-luĭ Viler ţerah ot casele Obedenciĭ din Colţa.

S'a făcut cunoscut de Mitropolie tuturor Protopopilor din oraş.

Preoţiĭ, cum spune acéstă mijlocire, făceaŭ orĭ luaŭ parte şi la poliţia Statuluĭ. Vătăjeiĭ eraŭ cam ceĭa

ce sînt sergenții de astă-ḑĭ, dar mult maĭ puținĭ, apoĭ aceștia împreună cu preoțiĭ enoriilor făceaŭ ḑilnic inspecțiĭ în periferia lor și raportaŭ despre mersul populațieĭ maĭ ales aceleĭ fluctuante, fără căpătâiŭ și bagabonḑĭ, pe cariĭ îĭ raportaŭ poliţieĭ spre știință.

Cu fiască evlavie mĕ închin Preosfinției Tale.

Din vechiŭ obiceiŭ aŭ fost că toțĭ preoțiĭ Bisericilor să se unească cu vătăjeiĭ mahalalelor, că în tóte ḑilele să cerceteze fieș-care casă din mahala, atât pentru bólele întâmplătóre, cum și pentru alte pricinĭ,—veneticiĭ și călătoriĭ dincotro aŭ venit și unde merg, de sînt cunoscuțĭ și ce gazdă aŭ, de sînt ómenĭ bunĭ saŭ răĭ și cu ce trebuință aŭ venit saŭ se călătoresc, care acéstă bună orînduĭală de la o vreme încóce cu totul s'aŭ precurmat, și fiind-că acum să cam aude în părțile țĕreĭ turceștĭ, maĭ vârtos la Ibraila de molipsale năprasniceĭ bóle, și urméză ca fieș-care dregătorie să fie cu mare îngrijire și privighere, ca nu cumvașĭ, din nebăgare de samă să petrecem ceea ce am petrecut (ferească milostivul Dumneḑeŭ), și maĭ vîrtos datorie a tuturor fiind, rog pĕ Preosf. Ta a se da strașnice porunci prin Protopopiĭ politieĭ a îndatora pĕ toțĭ preoțiĭ Bisericilor să se unească cu vătajeiĭ mahalalelor ca în tóte ḑilele să răportuească la Spătărie, după cum aŭ stătut și vechiul obiceiŭ, care vătăjeĭ sînt porunciți prin D luĭ Dvornicul politieĭ a se uni cu preoțiĭ a o face acésta. Și de urmare voiŭ avea respunsul Preosfinției Tale.

1815 Iunie 3.

Sînt al Preasfinției Tale ca un fiŭ sufletesc
și gata slugă (iscalit grecește).

Georgios Arghiropulos.

Acéstă dare asupra preoţilor din partea Chiriarhieĭ—numită darea bastonuluĭ--n'am ştiut'o pănă acum, dar exista din tótă vechimea. Era un venit sigur şi anual al Protopopilor, cariĭ n'aveaŭ salariĭ de la Biserică pe acele timpurĭ. Cu darea bastonuluĭ să făceaŭ abuzurĭ de către Protopopĭ, luând prea mult, şi preoţiĭ neputând suporta darea reclamaŭ contra Protoĭereilor. Ordinul acesta opreşte acest abuz.

Nectarie Milost. Boj. Arhiep. i Mitropolit. Ungrovl.

Cucernice Protopópe al plăşeĭ...... sud..... măcar că hotărîrea nóstră era pentru pricina bastonuluĭ a se lua câte talerĭ şapte, precum se urma şi în vremea frateluĭ proin Mitropolit chir Theodosie, dar fiind-că Cucernicia Vóstră lăcomindu-vĕ v'aţĭ întins a lua şi pănă la talerĭ câte 12, care acest catahrisis neputêndu-se suferi la auḑul nostru; ĭată straşnic vĕ poruncim ca de acum înainte maĭ mult de cât talerĭ cincĭ, cu numire de baston, să nu îndrăsniţĭ a lua, şi acésta ĭarăşĭ sincatavaticos (cu pogorĕmînt), socotind ostenelele ce faceţĭ peste an, şi celtuelele cu trimiterea banilor la Mitropolie. Şi orĭ-care din moliťa Vóstră va îndrăsni a lua maĭ mult peste acéstă poruncă şi vor veni la auḑul nostru jalbe din partea preoţilor, unul ca acela să ştie cu hotărîre că nu numaĭ să va osîndi a întórce înapoĭ ce va lua maĭ mult, ci să va lipsi din Protopopie, ba încă să va şi pedepsi straşnic, ca un nesupus şi neascultător poruncii.

1815 Decemv. 24.

Exarhul Gavriil, representantul Rusieĭ în Principate pentru tóte afacerile Bisericeştĭ—căcĭ se suspendase Mitropoliţiĭ Ţărilor nóstre de către Ruşĭ

și se trimiseră aci omul lor,—a voit să reformeze Decasteriile nóstre de cum eraŭ organisate din vechime și a avut intențiunea de a le reforma după modelul celor din Rusia. După cum fața țěreĭ era rusită, tot așa tindeaŭ să facă Rușiĭ și în Biserica țěrilor româneștĭ. Rușiĭ știeaŭ fórte bine că dacă nu vor rusifica Biserica nóstră, nu vor putea nicĭ odată a'șĭ avea influința trebuitóre pentru o ocasie bine-venită, adecă pentru anexarea orĭ rîpirea nóstră și alipirea la Rusia, cum a făcut cu Basarabia cu acéstă ocasie, când s'aŭ retras la 1812.

Reformarea Consistoriuluĭ Valahieĭ prin Exarhul Gavriil, representantul bisericesc din partea Rușilor în Principate la 1810.

Instrucție saŭ punere la cale în ce chip are să fie duhovniceasca Consistorie a Mitropolieĭ ceĭ de la Valahia.

I.

Acéstă Consistorie saŭ duhovnicéscă judecătorie urméză, cercetéză și hotărăște tóte trebile cele ce atârnă la duhovnicésca judecătorie, sub comanda întâĭuluĭ șadătoruluĭ Mitropoliuluĭ Valahieĭ coadjutoruluĭ luĭ.

II.

Tot felul de scrisorĭ corespundětóre la jalube, care intră la Mitropolitul Valahieĭ, cu încuviințată datoria luĭ le caută în Consistorie după puterea rezoluțieĭ Mitropolituluĭ saŭ coadjutoruluĭ luĭ, adică spre cercetare saŭ hotarîre saŭ împlinire, după cum va fi pricina.

III.

Spre acest sfârșit îndatorită este Cnsistoria a avea un

deosebit catastih pricinelor ce aŭ intrat și din care catastih saŭ protocol să se facă treĭ de acest fel, adică I) în care se scriŭ tot felul de venite jalube saŭ pricinĭ, al II) ce să ḍice a meseĭ (fiind-că tot-déuna pe masă se afla) în care să însemnează curgerea pricinelor saŭ a lor hotărîre, al III) a eșireĭ în care se arată tot ce s'aŭ dat de la Consistorie, cu ajudecătorilor iscăliturĭ, raporturĭ saŭ porunci saŭ alte discoperirĭ cu însemnarea anuluĭ luneĭ și ḍileĭ.

IV,

Intru acéstă Consistorie trebue să fie patru fețe împreună șăḍĕtorĭ de ceĭ vrednicĭ Arhimandrițĭ saŭ Protopopĭ saŭ Ieromonașĭ și unul din mirenĭ Logofĕt, iar scriitorĭ atâța, pe cât va cere trebuința după impresurările trebilor.

V.

Pentru Consistorie trebue cel maĭ puțin patru odăĭ, una pentru judecătorĭ, al doilea pentru scriitorĭ, al treilea pentru arhivar saŭ paza scrisorilor și al patrulea pentru slugĭ de tótă îndămănarea și pentru ceĭ închișĭ.

VI.

Logofĕtul și scriitoriĭ sînt datorĭ ca toțĭ să se afle la șase ceasurĭ evropieneștĭ, adică vara la 12 ceasurĭ de diminéță, iar ĭarna la 2 saŭ 3 ceasurĭ din ḍi, pe la locurile sale, ĭar judecătoriĭ cu un ceas maĭ târḍiŭ și pănă la venirea lor Logofĕtul gătește cele ce aŭ să se asculte pricinĭ, scriindu-le în protocolul cel arătător.

VII.

Dupĕ ce aŭ venit judecătoriĭ și dupĕ ce aŭ venit pe la locurile sale, atuncĭ Logofĕtul pune protocolul cel arătător de pricinele ce aŭ gătit spre ascultare și cetește dĕschis tóte pricinele una dupĕ alta pĕ rând, ĭar judecătoriĭ ascultă

cu luare aminte, și după ce aŭ cetit judecă scriind în protiva fieşte-căriĭ pricinĭ hotărîrele sale, cu aducerea praveleĭ, dacă la vre-o pricină face trebuință, și după sfârșitul trebilor iscalesc jurnalul (s'aŭ a ḑileĭ protocol) toțĭ judecĕtoriĭ şi cu Logofĕtul şi într'acest chip să face împlinire.

VIII.

Tóte poruncile Exarhuluĭ şi cererile Exarhiceştiĭ dicasteriĭ va fi datóre acéstă Consistorie a le implini fără pregetare şi fără de rând, adică lăsând pre alte trebĭ, şi pentru că aŭ urmat, cere dreptatea ca să facă raport orĭ Exarhuluĭ orĭ la dicasteria luĭ, ĭar alte trebĭ de tóte este a le căuta fără prelungire, ci însă pe rânduĭala lor intrare. Și acea fără patimă saŭ vre-o părtinire.

S'aŭ dat din porunca Preosf. Sale îndreptătoruluĭ Sinod al eĭ şi al aceluĭaşĭ în Moldavia, Valahia şi Basarabia, Exarh Mitropolit şi Cavaler Gavriil de la Exarhiceasca Dicasterie.

1809 Mart 14.

Exarhul Gavriil avea ordine împĕrăteştĭ de modul cum trebuea să administreze Principatele şi se organiseze Dicasteriile. In acéstă poruncă ce urméză el spune că a şi primit aseminea ordine numite ucazurĭ împĕrăteştĭ. Apoĭ face cunoscut Divanuluĭ Cnejieĭ Valahieĭ de a considera Dicasteria bisericéscă ca şi un Tribunal civil, cu aceleaşĭ drepturĭ şi prerogative.

Dupĕ două ucazurĭ ce ni s'aŭ trimis nouă de Preasfințitul îndreptătorul Sinod preîncuviințat al *Impăreteşteĭ* sale mărirĭ întărit *Alexandru Pavlovicĭ* a tótă Rusia, întâĭul din 23 Decemvrie 1808, al doilea din 29 Noemvrie 1809 sub No. 4419, între altele am fost noĭ îndatorațĭ a aşĕza în

Mitropolia Valahieĭ duhovnicéśca Consistorie, adecă judecătoria Bisericéscă, precum şi în Mitropolia Moldoveĭ s'aŭ aşĕzat, şi aflându-ne acum aicea în ţara Rumănéscă de faţă, am împlinit cele maĭ sus pomenite ucazurĭ şi am aşăzat în 20 a luneĭ aceştia Consistoria Mitropolieĭ Valahieĭ, dupĕ obiceĭul şi orânduĭala judecătoriilor bisericeştĭ, rânduind judecătorĭ la acéstă Consistorie cincĭ persóne duhovniceştĭ şi un Logofĕt, care judecătorĭ împreună cu Logofĕtul sub povăţuirea, ocărmuirea şi hotărîrea Preosf. Sale Mitropolituluĭ Valahieĭ, vor căuta tóte pricinele cele ce atârnă la judecata Bisericeĭ, dupĕ pravelile Sf. Părinţĭ şi aşezarea pravoslăvniceĭ Bisericeĭ, pentru care inştiinţăm pe cinstit blagorodnicul Divan al Cnejieĭ Valahieĭ, ca să fie acéstă duhovnicéscă Consistorie a Mitropolieĭ Valahieĭ cunoscută atât de cinstitul Divan, cât şi de toţĭ dregătoriĭ ce se află la feliurĭ de slujbe în Valahia, ca o judecătorie legĭuită şi de prea Inălţatul şi prea blagocistivul Impĕrat întărită şi la tóte înştiinţările şi cererile, ce va avea a face Consistoria pentru vre-o pricină ce se caută de duhovnicésca judecată, să bine-voĭască cinstitul Divan şi toţĭ dregătoriĭ a da cuviinciosul respuns şi ajutoriŭ, fiind-că Consistoria acésta are datorie a căuta pricinĭ dupĕ pravilă precum maĭ sus s'aŭ scris, ĭar nu dupĕ voinţă şi határurĭ.

1810 Ghenar 21.

La 1810 Ghenar 14, să dă ordin de către Exarhul Gavriil tuturor Episcopilor Valahieĭ de a cunóşte de Mitropolit al Ungrovlahieĭ pe Ignatie, proin Artis, numit prin ucaz Impărătesc No. 4420 din 29 Noemvrie 1809, fiind îndepărtat Dositeiŭ Mitropolitul. Acesta spre a-l pomeni şi recunóşte de Mitropolit.

Se face cunoscut şi tuturor Protoĭereilor de acesta şi Mănăstirilor.

La 1810 Februar 10 să declară de Biserica Sobor *Bi-*

serica Curtea veche, unde se impune a se ţinea serviciul tocmaĭ ca la Bisericile de Sobóre ale Rusieĭ.

Mitropolitul Iosif al Argeşuluĭ este trimis de Exarhul Gavriil în misie în Moldova la 1810 Februar 10.

Să institue o comisie care să ceară Mitropolituluĭ Dositeiŭ samă de averea Mitropolieĭ la 1810 Ghenar 17, la care ĭată ce respunde Dositeiŭ Mitropolitul.

Mitropolitul Dositeiŭ Lupu s'a retras, constrâns de împrejurărĭ, la Braşov, ş'a luat atuncĭ cu sine multe din odóre şi hrisóve, de témă să nu le nimicească Eteriştiĭ saŭ Turciĭ. O parte din Docomente le-a lăsat la Consulul nemţesc, cari s'aŭ nimicit de Eteriştĭ, saŭ s'aŭ dosit de Consulat. Dupe terminarea Eterieĭ, Mitropolitul Dositeĭu din cause politice a fost suspendat din demnitatea sa de catră Domnitorul Ghica şi înlocuit cu Mitropolitul Grigorie. Ruşiĭ ştieaŭ că odórele şi Hrisóvele nu sînt în ţară, şi aŭ voit să ĭa pe sémă averea Mitropolieĭ de la fostul Mitropolit Dositeĭu, dar acesta declară că sînt în Braşov acele odóre şi hrisóve ce lipsesc, pentru care se proectează a se forma o comisie spre a le aduce din Braşov.

Către blagorodnicul Divan al Cnejieĭ Valahieĭ.

D-lor boeriĭ Cinovniciĭ ce sînt rânduiţĭ din partea Divanuluĭ, împreună ca ceĭ duhovniceştĭ ipochimene ce sînt rânduite de noĭ spre luarea sămilor averilor Mitropolieĭ Valahieĭ, atât celor mişcătóre cât şi a celor stătătóre, ne-aŭ arătat că intrând în cercetarea lucrurilor, sînt lipsite de aicea cele maĭ multe din lucrurĭ, precum odórele cele maĭ

scumpe ale Bisericeĭ, Hrisóvele şi scrisorile moşiilor Mitropolieĭ, care sînt duse pentru frică la Braşov de Preosf. sa proin Mitropolit chir Dositeĭ, şi ne fiind de faţă acele lucrurĭ nu se póte da sfârşit trebuinţeĭ aceştia. Drept acea pohtim pe cinstitul Divan ca să poruncéscă cuĭ să cuvine, ca sa mérgă la Braşov împreună cu o persónă din cele duhovniceştĭ ce să va rândui ca se aducă tóte lucrurile de acolo ĭar aicea la urma lor.

1810 Ghenar 20.

După deslegarea venită din Rosia prin ucaz, Mitropolitul Dositeiu este trimis la Monastirea Dobrovĕţuluĭ din Moldova spre linişte, la 1810, Fevruar 10. I să dă o pensie de 6000 leĭ din baniĭ Mitropolieĭ.

Dositeiŭ cere să fie lăsat la Monastirea Aninósa din Valahia şi i se admite cererea de către Gavriil Exarhu la 1810 Mart 17. In fine după constatarea prin doĭ doctorĭ că aerul de la Mănătirea Aninósa nu ĭ-ar face bine proin Mitropolituluĭ pentru bóla de care sufere, este permutat la Mănăştirea Târşovu, unde aerul este curat. Acesta la 1810 Martie 9.

Dar Mitropolitul Dositeiŭ ĭată ce ḑice la 1810 Mart 20:

„Astă-ḑĭ Duminică la 20 de ḑile ale curgĕtóreĭ lunĭ am primit scrisórea de la Preosf. Mitropolit şi Exarh chir Gavriil, cu Ioan omul Sf. Mitropoliĭ, prin care ni se scrie, că întorcându-ne să mergem la Monastirea Aninósa din Sud Muşcel, pentru care vom fi următor, plecăm mâĭne lunĭ spre locul cel orînduit, şi pentru ca să fie ştiut că ne-aŭ adus acea scrisóre numitul Ioan, s'aŭ dat acéstă adeverinţă.

Iscălit: *Proin Mitropolit Dositeiu.*

C. E.

MATERIAL INEDIT

pentru

ISTORIA DREPTULUI CANONIC ORIENTAL.

Manuscriptul Grecesc a luĭ Manuel Malax Notarul.

Forma şi conţinutul manuscriptuluĭ.

Manuscriptul Notarululuĭ Manuel Malax, asupra căruĭa am făcut studierea comparativ între el şi *Indreptarea Legeĭ* publicată la Târgovişte în 1652, este proprietatea Bibliotecei Seminaruluĭ central din Bucureştĭ. Biblioteca Seminaruluĭ central din Capitală este formată tótă din resturile Bibliotecei Mitropolieĭ Ungro-Vlahieĭ, când sub reposatul Nifon Mitropolitul s'a cedat acea veche şi renumită Bibliotecă a Mitropolieĭ Seminaruluĭ pentru studiul profesorilor după timp. Este lucru ştiut că Mitropoliţiĭ Ungro-Vlahieĭ din tótă vechimea aŭ stat în o maĭ mare dependenţă de Patriarhatul de Constantinopol de cât ceĭ din Moldova. Apoĭ în timpurile maĭ posterióre, după Mitropolitul Theodosie marea majoritate şi a Mitropoliţilor şi a Episcopilor Ungro-Vlahieĭ eraŭ Grecĭ de neam şi de abea s'aŭ strecură câţĭ-va

Românî până la 1819, când s'a ales Mitropolit Dionisie Lupu. Ast-fel se explică existenţă atâtor manuscripte de drept canonic—Nomocanóne—în Biblioteca fóstă a Mitropolieî Ungro-Vlahieî, că adică Ierarhia fiind grecisată, Episcopiî şi Mitropoliţiî întrebuinţau pentru usul şi trebuinţele lor ḑilnice Nomocanóne greceştî în manuscripte, pentru că ele, fiind multe şi variate în privinţa conţinutuluî, nu se puteaŭ imprima. Apoî Româniî aveaŭ deja în limba lor imprimat un Nomocanon—Indreptarea Legeı şi micî pravile şi pravilióre. Cu tóte acestea Ierarhilor Grecî li plăcea maî mult a ceti pe manuscriptele Greceştî, în care găseaŭ diferite cestiunî de drept deslegate, pe care nu le cuprindeau cele româneştî. Aşa'mî explic numaî existenţa atâtor Nomocanóne ce ni s'a conservat în diferitele Bibliotecî din Ţară.

Timpul şi împrejurarile nestatornice n'aŭ lasat putinţă învĕţaţilor Occidendalî de a face cercetărî bibliografice şi în ţĕrile Românilor, de şi existau Bibliotecî însemnate publice, pe lânga Academiile din Iaşî şi Bucureştî; dar maî ales bibliotecî particulare, pe la boeriî avuţı şi ĭubitorî de ştiinţă. Din resturile unor aseminea Biblioteсe s'aŭ format şi se măresc până astă-ḑî Bibliotecele publicî ale Ţĕreî nóstre, şi între care sînt cărţî şi maî ales manuscripte, carî aŭ o însemnatate nepreţuită pentru literatura Naţională. Multe note, însemnărî curióse şi date am întâlnit în manuscriptele din ţară, fie acele în greceşte, fie în româneşte. Este o datorie pentru orî-ce Român ca de câte-orî are ocasie să afle vre un manuscript, să-l cumpere şi sa'l dea uneî Bibliotecî publice, şi Românimea 'ĭ va fi pururea recunoscĕtóre. Lucrul firesc este, că aseminea manuscripte să fi fost maî mult căutate şi preţuite de străinî, de cât de Românı până pe timpul Renaştereî Naţionale. Astă-ḑî însă numaî este permis, ba chîar trebue să'l considere de ne Român şi trădător acela ce ar avea ocasie să afle cărţî vechî Româneştî şi manuscripte în orî-ce limbă şi le-ar distruge, orî le-ar vinde pe nimic! Cu durere de inimă

spun cu cunoştinţă positivă, că multe manuscripte Românescĭ şi de conţinut naţional, sînt astă-ḑĭ în mâna strĕinilor şi prin Bibliotecele europene. Ar trebui ca Guvernul Ţĕreĭ să facă cât maĭ curând o lege prin care să se înterḑică de a se scóte din ţară, fie prin vindere, fie prin orĭ-ce altă metódă, vre-o carte veche românească şi vre-un manuscript în orĭ-ce limbă ar fi, când se afla în ţară. Fără existenţa acestora, noĭ nu ne vom putea complecta nicĭ Istoria Literatureĭ Române, nicĭ Istoria Naţională. Iată pentru ce ḑic, că trebue considerat ca ne Român şi trădător acel ce ar vinde la strĕinĭ cărţĭ vechĭ şi manuscripte ce să află între Românĭ. Cunosc că mult abuz, ba şi trafic s'a facut de uniĭ cu aseminea cărţĭ, de aceea trebue luat un mijloc energic de a se opri exportarea şi înstreinarea lor.

Rog, pe cetitor să'mĭ ierte acéstă îndepărtare de la cestiune, şi se créḑă c'am atins'o ocasional numaĭ pentru marea indignare ce am contra acelor ce trafică cu un lucru aşa de scump şi sânt pentru noĭ Româniĭ. Intru în cestiune. Manuscriptul ce-l am sub ochĭ şi despre care voesc a da samă cetitorilor „Revisteĭ“ este de o valóre nepreţuit de mare. Ne contestat, dacă nu este de cât o copie, atuncĭ este una din cele maĭ vechĭ şi scris pe timpul când traia autorul Manuel Malax.

Şi forma manuscriptuluĭ în folio şi icóna scriereĭ şi exactitatea reproducereĭ, tóte militează în favórea vechimeĭ şi importanţeĭ sale. Să ştie, ca Manuel Malax se ocupa singur cu transcrierĭ de pe Nomocanonul sĕŭ şi le vindea, lucru cu care şi din care trăia, maĭ ales cât a stat în Constantinopol ca profesor. Să maĭ póte susţinea, că ar proveni de la autor chiar, ca copie executată făcuta de autor, pentru că pe manuscript nu găsesc nicĭ o dată, ceea ce de obiceiŭ maĭ toţĭ decopiatoriĭ de manuscripte declară la finele manuscriptelor orĭ altă dată la început, că este scris prin ostenéla cutăruĭ... In manuscriptul acesta nu găsesc de cât următórea frasă:

... Παρ' ἐμοῦ τοῦ εὐτελοῦς δούλου αὐτοῦ,.. (De mine modestul serv al luĭ,..) şi dupĕ ce'şĭ spune neamul şi originea se ḑice:

Ἀπὸ δὲ τῆς κοσμοσωτηρίου κατὰ σάρκα γεννέσεως του Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτήρος ἡμῶς Ισοῦ Χριστοῦ, τοῦ Νέου Ἀδάμ, Χιλιοστῷ πεντακοσιοστῷ ἑξηκοστῷ πρώτῳ, Ἀπριλλίου τριακοστῇ. (Iar de la naşterea după trup a Mântuitorului lumeĭ, Domnuluĭ şi Dumneḍeuluı şi Mântuitoruluĭ nostru Iisus Christos, noul Adam, una mie cincĭ sute şase-ḍecĭ şi unul (1561) April 30.

Manuscriptul este complect, afară de fóıa întroductivă de la început, în care este transcris începutul acesteĭ însemnări, dar în care este reprodus începutul, însa exact, de o mână posterióră, din seculul trecut. La început dar nu este dat numele transcrietoruluĭ orı decopiatoruluı, de asemenea nicı la finele manuscriptuluĭ care ni s'a conservat ne alt rat. Aşa dar, putem cu multă raţiune sa susţinem vechimea cât şi provenienţa decopieıeı chiar din timpul autoruluĭ şi prea probabil executată chiar de autor însuşĭ. Manuscriptul este tot scris de aceeaşĭ mână, decopiat calıgrafic şi cu abreviaţiunile timpuluĭ, dar fórte lisibil pentru cunoscĕtoriĭ de paleografie. Rar sa întimpină manuscripte aşa de frumos reproduse. Mărimea este folio, ıar hârtia de lux şi marca fabriceĭ un cerc în interior cu literile fabricantuluĭ şi de care cerc atârnă o stea. Lungimea manuscriptuluı este de 30 centimetri, ĭar lăţimea de 21. Manuscriptul începe cu scara capitulilor materieı, cari sunt în numĕr de 580.

Mulţĭ aŭ susţinut dintre cercetatoriĭ asupra Indreptareĭ Legeĭ publicate în Târgovişte, ca partea întaıa a acestuĭ Nomocanon este Manuel Malax Notarul, ceea ce şi eŭ am creḍut, bazat pe spusa lor. Lucru însă nu este în totul aşa, după cum ne vom convinge din studiarea amanuntă a acestuĭ manuscript.

Este adevĕrat atâta numaĭ, că Nomocanul luı Manuel Malax Notarul a servit de bază pentru formarea unuĭ însemnat numer de Nomocanóne, dintre care marea majoritate sînt în limba vulgară greaca, pe când manuscriptul acesta al luĭ Malax este în limba Bizantină, prin urmare

în limba bisericéscă a seculuī al XVI-lea. Atât reproducerile textelor din canóne cât şi ale Novelelor, legilor Impĕrăteştĭ şi ale Sf. Parinţĭ sînt în limba originală, precum şi orĭ-ce citaţiĭ. Limba chiar a luĭ Manuel Malax este limba canoniştilor anteriorĭ, ca Zonora, Balsamon, Vlastar etc. Este de aseminea adevĕrat, că Inceputul în Nomocanonul luĭ Manuel Malax se potriveşte cu începutul din *Indreptared Legeĭ tradusă în Româneşte,* dar îndată ce trecem la capitul II, III ect. nu maĭ este aceeaşĭ ordine, să schimbă şi atuncĭ ordinea şi conţinutul capitulilor, cari în Indreptarea Legeĭ fórte adese sînt ciuntite pe unde se potrivesc. De aceea urméză dovedit, că nu manuscriptul luĭ Malax a servit de bază traducĕtorilor în Româneşte a *Indreptăreĭ Legeĭ*, ci vre-un alt manual, lucrat dupĕ al luĭ Manuel Malax. Pentru a nu lasa mult în îndoĭală şi nelinişte sufletéscă pe cetitor asupra cestiuneĭ, dupĕ care dar manuscript grecesc s'a tradus *Indreptarea Legeĭ nóstre,* mĕ grăbesc a-ĭ satisface anticipat dorinţa şi curiositatea. Posed chiar eŭ un manuscript de Nomocanon, în limba vulgară, care corespunde pe deplin cu tóte capitulile din Indreptarea Legeĭ. Manuscriptul meŭ este scris la 1600 de un Arhimandrit Porfiriŭ, care în urmă a devenit Mitropolit al Nicheeĭ. Dacă se escepţionéză din *Indreptarea Legeĭ* orĭ s'ar suspenda adausele făcute în ea cu întroducerea legislaţieĭ luĭ Vasilie Lupu în tótă întregimea, atuncĭ manuscriptul Mitropolituluĭ Nicheeĭ Porfirie cuprinde aprópe exact materialul conţinut în partea întâia a *Indreptăreĭ Legeĭ.* Când voiŭ descrie aparte Manuscriptul meu scris de Porfirie al Nicheeĭ, cum şi pe altele ce le cunosc, voiŭ aduce şi texte din aceste scrierĭ spre a se vedea asemănarea lor. Canónele din *Indreptarea* Legeĭ sînt luate dupĕ Aristen.

Pentru acum aduc citate din manuscriptul luĭ Manuel Malax şi Indreptarea Legeĭ, punĕndu-le în paralel şi din care comparaţie se va dovedi pe deplin că traducĕtoriĭ Indreptăreĭ Legeĭ n'aŭ avut înaintea lor manuscriptul original al luĭ Malax, ca text dupĕ care aŭ tradus, ci un altul vulgar şi maĭ abreviat.

Text din Manuel Malax Notarul

Titlul capitulului 1-iŭ.

Περὶ κριτοῦ τοῦ εἶναι εἰς πάντας συμπαθής.

TEXTUL.

Δεῖ τὸν κριτὴν τὴν θειάν ὡς οἷον τε φύσιν μιμεῖσθαι καὶ εἶναι πρὸς ἅπαντας συμπαθὴς ἀμνησίκακος· ἀνεξίκακος· ἀόργητος· ἀπροσωπόληπτος· ἀδωροδόκητος· καὶ μὴ εὐχερῶς μηδὲ ἀνεξετάστως διαβολαῖς καὶ λοιδωρίαις πείθεσθαι· ἐκ γὰρ τοῦ δουλέβειν τὸν κριτὴν τοῖς ἐναντιόις ἀπειριθμημένων ἀρετῶν πάθεσι πολλοὶ πολλάκις ἀδίκως κινδυνέυουσι. Τριά χαρακτηρίζει τὸν ἀληθὴ κριτήν· τὸ ταπεινὸν πρὸς τοὺς ἀφιερωμένους Θεῷ· τὸ ἁπλοῦν ἐν ταῖς πράξαις καὶ εὐμετάβλητον· καὶ τὸ ἀπροσωπόληπτον ἐν ταίς κρίσεσι καὶ ἀδωροδόκητον... Ὁ κριτὴς εὐέντεκτος ἔστω τοῖς προσίουσι· ἀλλὰ μὴ εὐκαταφρόνητος· καὶ μὴ δηλοῦτω τῇ ὄψει ἐλεῶν ἢ ὀργιζόμενος· μετὰ φρονήτεως ἔστω περὶ τοὺς συνηγόρους· καὶ μὴ δεχέσθω τοὺς κεκωλυμένους.

Acesta-ĭ conţinutul capitulului I-iŭ.

Text din Indreptarea Legeĭ

Titlul capitulului 1-iŭ.

Pentru judecător.

Cum i se cade să fie milosîrd şi să nu creadă cuvintele nimănuĭ fără de întrebare.

TEXTUL.

Cade-sĕ judecătoruluĭ, adică Arhiereuluĭ, să fie aseminea judecătoruluĭ celuĭ drept; şi mareluĭ Arhiereŭ Domnuluĭ nostru Iisus Christos. Să fie tuturor Milosîrd, neaducĕtoriŭ aminte de rĕŭ, nemănios, nefaţarnic, ne luătoriŭ de mită, drept, să nu crédă lesne şi fără de întrebare prepunerile şi pârĕle şi bănuélele. Că de va asculta şi va crede, adică cele ce staŭ înprotiva celor bune, nu este drept. Pentru că mulţi de multe orĭ sĕ pedepsesc fără dreptate, căcĭ nu caută judecătorĭul vina.

Grăeşte şi dumneḑeescul Zlato-ust, nu se cade să creḑĭ pre nimenea fără de iscodire (cu roş). Judecătoruluĭ i se cade să'şĭ aducă aminte de ceste treĭ lucrurĭ: I-iŭ, că e pre lége începĕtor. A doŭa, că pre ómenĭ oblădueşte. A treĭa, că în vecie nu e începĕtorĭŭ, ci şi el ca un om va să móră.

Aicea să termină capitulul I.

N.B. Pe margine la Indreptarea Legeĭ se vĕd citaţiile următóre în roş:

1) Mateiŭ, tocmitor de lége

Text din Manuel Malax.	Text din Indreptarea Legeĭ.
	şi ĭeromonah, carele a fost fórte înţĕlept, pre poreclă Vlastar. 2) Zlato-ustŭ. 3) Prea înţĕleptul Agathon.
Cap. II. Κατάκρισις ἐντεθεῖσα εἰς τοὺς κριτὰς παρὰ Λέοντος καὶ Ἀλεξάνδρου τῶν εὐσεβῶν Βασιλέων.	Acest capitul lipseşte în Indreptarea Legeĭ.
Cap. III. Περὶ Σιλβανοῦ ἐπισκόπου Τρῳάδος ὅστις τοὺς φιλοῦντας τὸ δίκαιον ἐκάθιζε δικαστὰς καὶ εἰρήνευον συντόμως τοὺς κρινομένους.	Şi acest capitul lipseşte.
Cap. IV. Περὶ κριτῶν ἵνα εἰσιν (ὦσι?) ἀνεπίληπτοι καὶ μὴ ὑπερῶνται εἰς τὸ ἀξίωμα καὶ τί δεῖ ἔχειν καὶ τί δεῖ μεμνῆσθαι καὶ τί δεῖ μνημονεύειν.	Lipseşte şi acest capitul.
Cap. V. Περὶ κριτοῦ δωροδοκηθέντος, Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου τῶν σοφωτάτων Βασιλέων.	Lipseşte.
Cap. VI. Περὶ δικαιοσύνης.	Glava 2. Pentru dreptate şi pentru să facă dreptate judecătorul.
TEXT.	TEXT.
Δικαιοσύνη ἐστὶ σταθερὰ καὶ διηνεκὴ βούλησις, ἑκάστῳ τὸ δίκαιον ἀπονέμουσα δίκαιον. Ἴδια δικαιοσύνης τὸ κοσμίῳ ζεῖν, ἄλλον μὴ βλάπτειν, ἑκάστῳ τὸ δίκαιον ἀπονέμειν.	Dreptatea este un lucru maĭ adevĕrat de tóte, carea dă fieşte-cuĭ dreptate. Adeverinţa dreptăţeĭ este să lăcuéscă nişţine frumos şi drept, ca să nu vinuească pre nimene.
Dupĕ acest text exist citatele din Sirah, Epictet, Sf. Apostolĭ, care's comune; Apoĭ în Indreptarea Legeĭ se citéză, Armenopol al Domnuluĭ, Pandectă să chĭamă că aŭ scris de tóte de ale Sf. Scripturĭ,	

Text din Manuel Malax.

Vasilie Vel. Iar în Manuel Malax τοῦ Σολομῶντος, τοῦ Προφήτου 'Ισαΐου, apoi εἰς δίκαιον ἐκ διαφόρων ποιητῶν.

Cap. VII. Περὶ τοῦ ποιεῖν δικαιοσύνην ὁ κριτής.

Cap. VIII. Ἕτερον περὶ δικαιοσύνης.

Cap. IX. Περὶ Νόμου.

TEXT.

Νόμος ἐστὶ κοινὸν παράγγελμα, φρονίμων ἀνδρῶν δόγμα ἑκουσίων καὶ ἀκουσίων ἁμαρτημάτων ἐπιστροφὴ ἤτοι σοφρονισμός· πολέως συνθήκη κοινή· ἔστι δὲ καὶ θεῖον εὕρημα ἀρετὴ νόμου τὸ κελεύειν· τὸ κολύων· τὸ ἐπιτρέπειν· τὸ τιμωρεῖσθαι· οὐ περὶ τοῦ καθέκαστον ἀλλὰ κοινῶς οἱ νόμοι τίθενται. Ὁ νόμος ἀπὸ τῆς δικαιοσύνης ὠνόμασται· ἔστι γάρ τέχνη τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἴσου.....

Dupĕ acest text care s'ar părea că samănă cu traducerea din Indreptarea Legeĭ, apoĭ Malax maĭ are alt text ce este cu totul lăsat în Indreptarea Legeĭ; se citează însă şi în Malax τοῦ θεολόγου, Δημοσθένους, 'Αρκεσιλάου, Ισωκράτους, εκ διαφόρων ποιητῶν. Dupĕ acestea o pericopă de o pagină folio cu o scholie sub titlul: Ἔτι περὶ νόμου, τοῦ 'Αρμενοπούλου. Tóte aceste tratate estinse lipsesc în Indreptarea Legeĭ.

Cap. X. Περὶ ἐθῶν τῆς εκκλησίας.

Text din Indreptarea Legeĭ.

Lipseşte.

Lipseşte.

Glava III. Pentru lége.

TEXT.

Lége este mesterşug lucruluĭ celuĭ bun şi poruncă tuturor priceputilor şi înţelepţilor şi ómenilor bogoslovĭ; celor ce vor şi celor ce nu vor înţelepţie. Şi cetăţilor este poruncă obşte şi socotinţă şi învĕţătură, şi ĭară éste şi dumnedeéscă, adică aflare sfântă. Şi porunca legiĭ éste, să petrécă neştine drept, ĭară pe alt pre nime să nu betejască. Iară lege să chĭamă pentru căce că dà fiecuĭ dreptate.....

Maĭ încolo nu se potriveşte cu textul luĭ Malax de loc, are însă citat pe Grigorie Theologul, Inţĕleptul Isocrat şi Vasilie Velichie.

Glava 4. Pentru obicéĭul al Bisericeĭ care nu se află scris şi al cetăţilor. In Indreptarea

Text din Manuel Malax.	Text din Indreptarea Legeĭ.
	Legeĭ Capitulul X şi XI sînt contopite în unul. Apoĭ din Armenopol nu este reprodus de cât frasa acesta: Ἡ παλαιὰ συνήθεια ἀντί νόμον φυλάττεται. „Că obicéĭul vechĭu în loc de lége se socoteşte şi se ţine“.
Cap. XII. Περὶ Ἀρχιερωσύνης, citat—Ἀντιόχου, un tratat complect.	Lipseşte.
Cap. XIII. Θέσπισμα τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου εἰς τὰς τιμάς, ἅς ἐδωρήσατο τῷ μακαριωτάτῳ Πάπᾳ.	Lipseşte.
Cap. XIV. Τὶ δηλοῖ τὸ μήτραν φορεῖν ὁ Ῥώμης καὶ ὁ Ἀλεξανδρίας καὶ πόθεν ταύτην ἔλαβον φορεῖν, καὶ πῶς οἱ λιτοὶ ἀρχιερεῖς ἀσκεπεῖς τῇ κεφαλῇ λειτουργοῦσιν.	Lipseşte.
Cap. XV. Περὶ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχου ὅτι ἔχει τὰ πρεσβεῖα μετὰ τὸν Ῥώμης, καὶ τί ἐστὶ Πάπας καὶ πῶς δικαιοῦται ὁ Ἡρακλείας χειροτονεῖν τὸν Πατριάρχην. Cap. XVI. Περὶ του Πατριάρχου.	Glava 5 şi 6. Aicea sînt schimbate capitulile în Indreptarea Legeĭ, adică în locul capitululuĭ 5 din Malax este 6 şi în locul celuĭ al 6 este al 5. Să maı observă că textul în româneşte este fórte scurtat, pe când în codicile luĭ Malax sînt mult maĭ estins tratate aceste capitule.
etc.	etc.

Din textele puse în pararel pănă aicea din Nomocanonul luı Manuel Malax Notarul şi Indreptarea Legeĭ ımprimată în Târgovişte, cred că orĭ-ce cetitor se va convinge pe deplin despre acest adevĕr, că adică n'a servit de bază traducĕtorılor Indreptăreĭ Legeĭ Nomocanonul adevĕrat al luĭ Malax'

ci o altă lucrare, a altuĭ autor saŭ a vre-unuĭ conpilator de Nomocanóne, care a avut de basă în scrierea sa Nomocanonul luĭ Manuel Malax. Numaĭ aşa se pot explica unele asemănărĭ de texte, unele nepotrivirĭ cu totul, unele adause precum şi multele omiterĭ din Nomocanonul original al luĭ Manuel Malax, care omiterĭ se întâlnesc la tot pasul în Indreptarea Legeĭ.

Trebue a se ţinea sémă şi de forma limbeĭ, ce se întimpină în Indreptarea Legeĭ, care-ĭ după mine prea analitică, când limba în acel timp era mult maĭ sintentică şi sentenţiósă. Acésta dovedeşte că traducĕtoriĭ aŭ avut înaintea lor, când aŭ tradus, un Nomocanon în limba vulgară greacă, care avea o formă cu totul analitică. Limba din Introducerile din Indreptarea Legeĭ şi acea din textul cărţeĭ tradusă se deosebeşte mult în respectul formeĭ. Dupĕ aceea trebue să admitem o muncă enormă din partea traducĕtorilor, aceea de a alege dintr'un Nomocanon şi încă la fie-care capitul, o parte pe care trebue s'o traducă şi altele pe care să le lase; apoĭ să maĭ aibă în vedere şi alte manuscripte de canóne din carĭ ĭarăşĭ să alégă părţile respective la fie-care loc să traducă şi sa le întroducă în manuscriptul lor. Acéstă lucrare fiind prea ostenicĭósă şi prea grea pentru traducĕtoriĭ acelor timpurĭ, ne rĕmâne dar să căutăm aĭurea originalul dupĕ care s'a făcut traducerea Indreptareĭ Legeĭ, ĭar nu în Nomocanonul luĭ Manuel Malax. Aŭ fost în eróre dar toţĭ câţĭ aŭ susţinut până acum acéstă părere. In fine Nomocanonul luĭ Malax este scris de autor în limba veche bisericéscă, ḑisă şi limba bizantina şi tóte textele aduse sînt dupĕ originale, (cum am ḑis maĭ sus) pe când în traducerea românéscă a Indreptăreĭ Legeĭ nu se vĕd de loc urmele uneĭ aseminea limbĭ, dupĕ cum se vede acésta în traducerea altor cărţĭ bisericeştĭ dupĕ textul original grecesc. Tóte aceste argumente luptă puternic a ne depărta de socotinţa de până acum, adoptată dupĕ opiniile canoniştilor apusenĭ, cariĭ s'aŭ mulţămit, aflând câte-va asemănărĭ şi aŭ conclus că traducerea Indreptăreĭ Legeĭ este dupĕ Nomocanonul

luĭ Manuel Malax. Maĭ întêĭ strĕiniĭ nu pot aşa de bine şi afund să cunóscă limba nóstră românéscă din acele timpurĭ, când era născêndă. Eruditul Profesor de dreptul canonic de la Universitatea din Cernăuţĭ, Dr. C. Popovicĭ, în scrierea sa meritorie: „Fôntănile şi în Codiciĭ dreptuluĭ bisericesc", la pagina 109, aduce opiniile canoniştilor apusenĭ Biener, Heimbach, Zhishman etc. asupra cestiuneĭ, dupĕ care Nomocanon grecesc s'a facut traducerea Indreptăreĭ Legeĭ la Românĭ? şi asupra căria aceştia se pronunţă unanim: că s'a făcut dupĕ Nomocanonul luĭ Manuel Malax. Acéstă opinie trebue înlăturată ca greşită, dupĕ cum se va dovedi din cercetările următóre ale altor manuscripte de Nomocanóne.

Pentru cunoştinţa tuturor traduc aicea capitulul 523 al luĭ Manuel Malax, în care declară autorul însuşĭ de ce izvóre a făcut întrebuinţare la scrierea Nomocanonuluĭ seŭ:

„Canónele ce le-am scris în acéstă presentă carte, care sînt parte din Sf. şi dumneḑeeştele canóne ale sfinţilor şi întru tot respectaţilor Apostolĭ şi ale Sfintelor Sinóde Ecumenice, şi ale câtor-va locale, explicate de prea fericiţiĭ şi prea înţĕlepţiĭ dumneḑeeştĭ bărbaţĭ, şi ale monahuluĭ Chir Ioan Zonora, cel din respectata Monastire a sfinteĭ Glicheriĭ, care maĭ înainte a fost Drungariŭ al Svingleĭ şi întâĭ Sicrit. Şi de la ĭubitorul de Dumneḑeŭ diacon al preasfinteĭ Mareĭ Bisericĭ a luĭ Dumneḑeŭ, Nomofilax, Hartofilax şi cel întâiŭ al Vlahernelor chir Theodor Balsamon, care dupĕ câţĭ-va anĭ s'a făcut şi Patriarh al Cetăţeĭ dumneḑeeştĭ Antiohia şi a tot Orientul. Sînt în înteriorul cărţeĭ şi alte nume de sfinţĭ Ierarhĭ şi dascalĭ, amintite la capitulile lor, citaţĭ afară (pe margine) prin litere roşiĭ, şi se arată cariĭ eraŭ, împreună cu tronurile lor Arhiereştĭ. De aseminea şi la Novelele Imperatorilor am pus la fie-care numele a cuĭ este. Iar la ale luĭ Mateiŭ (Vlastar), Armenopul şi ale luĭ Antioh nu le-am scris la capitulile lor alte nume, ci numaĭ ale lor. Pentru aceea scriem acum despre eĭ aicea, ca ceĭ ce nu-ĭ cunosc pe aceştia, să ştie cine sînt. Mateiŭ (Vlastar) a fost ĭeromonah şi om prea învĕţat; ĭar Armenopol a

fost judecĕtor la Tesalonic, Nomofilax pré respectat cu numele Constantin. Iar Antioh era monah din Monastirea Sf. Sava, iar Fotie Patriarh al Constantinopoluluĭ, *acesta este care s'a numit Tarasie.* Pe margine este notat de o mână posterióră: „οὐχ οὕτως ἔχει ἀληθὲς=nu este aşa adevĕrul“.

Dupĕ acest capitul urméză în manuscript un catalog de oficiile palatuluĭ din Constantinopol: Τὰ ὀφφίκια τοῦ Παλατίου, pe când în Indreptarea Legeĭ lipsesc cu totul. In manuscriptul luĭ Malax urméză apoi oficiile Bisericei Constantinopolitane: Τὰ ὀφφίκια τῶν ἐκκλησιῶν, care sînt şi în Indreptarea Legeĭ, dar dupĕ catalogul ordinei Patriarhilor. In fine în manuscriptul luĭ Malax ni s'aŭ conservat următórele catalóge de ordinea Patriarhilor:

1) Τάξις προκαθεδρίας τῶν ὁσιωτάτων Πατριαρχῶν—ἡ γεγονοῖα διατύπωσις παρὰ τοῦ Βασιλέως Λεόντος τοῦ σοφοῦ. Acest catalog lipseşte în Indreptarea Legeĭ.

3) Ἡγενομενὴ ἔκθεσις τῶν ὑποκειμένων τῃ Βασιλιδι Κωνσταντινουπόλει Μητροπόλεων ἐπὶ τῆς Βασιλίας του ἀοιδίμου Βασιλέως Κυροῦ Ἀνδρονίκου τοῦ δευτέρου τῶν Παλαιολόγων. In acest catalog lipsesc Mitropoliile din Principatele româneştĭ, şi în care catalog se arată şi înaintarile şi schimbările făcute atuncĭ între Mitropoliile Patriarhatuluĭ Constantinopolitan şi care sînt în numĕr de 112.

3) Un alt catalog împarţit pe Mitropoliate şi în care se enumera şi Episcopiile lor. La Mitropolia de Chiev era între Episcopĭ şi: Τὸ ἀσπρόκαστρον τὸ μέγα, πλησιόν τοῦ Κιέβου—Oare acésta Episcopie sa nu fie Cetatea-Albă din Basarabia lângă Nistru?

4) Ἡ Ἔκθεσις αὕτη ἐξετεθη ἐπὶ τῆς Βασιλείας τοῦ ἀοιδίμου Βασιλέως Κυροῦ Ἀνδρονίκου του Παλαιολόγου τοῦ γέροντος. La finele acesteĭ liste să citeşte în greceşte: „Dupe mórtea acestuĭ Impĕrat Chir Andronic Paleologul în timpul turburarilor s'aŭ înaintat la Mitropoliĭ..... Iar Arhiepiscopiĭ s'aŭ facut între altele: καὶ ἐν τῃ Βλαχίᾳ—şi în Valahia“.

La finele catalogului al 4, citesc acéstă însemnare în Manuscriptul luĭ Malax:

Εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεροι Μητροπολῖται ἔξω τῶν ὧν γράφει ἡ διατύπωσις ἡ ἀρχαῖα, οἵτινες ἀπὸ ἀρχιεπισκόπων καὶ ἐπισκόπων ἐτιμήθησαν κατὰ διαφόρους καιρούς.

Sînt încă şi alţĭ Mitropoliţĭ afară de ceĭ scrişĭ în catalogul vechiŭ, cari din Arhiepiscopĭ şi Episcopĭ s'aŭ cinstit în diferite timpurĭ.

In acéstă listă se citeşte: Ἐγένοντο ὕστερον καὶ ἐν τῇ Οὐγγροβλαχίᾳ δύο Μητροπολῖται. Καὶ ὁ μὲν εἷς ἔχει τὸν τόπον τῆς Νικομηδείας καὶ ἔξαρχος λέγεται πάσης Οὐγγκρίας καὶ Πλαγινῶν. Ὁ δὲ ἕτερος λέγεται Μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ Ἀμασίας. Ἐγένετο καὶ ἐφ' ἡμῶν καὶ Μητροπολίτης Βιδύνης, καὶ ἐν τῇ Μαυρο-βλαχίᾳ ἕτερος. Καὶ ἐν τῇ Γαλίτζη, ἥτις ἦν μέρος τῆς μικρᾶς Ῥωσίας....

„S'aŭ făcut după aceea şi în Ungro-Vlahia doĭ Mitropoliţĭ. Unul este locoţiitorul celuĭ al Numidieĭ şi se ḑice şi Exarh a tóta Ungaria şi al Plaĭurilor—Laturilor. Iar cel-l-alt se ḑice Mitropolit al Ungro-Vlahieĭ şi locoţiitor celuĭ al Amasieĭ. S'a făcut pe timpul nostru şi la Vidin Mitropolit şi în Mavro-Vlahia altul, şi în Galiţia, care este o parte a Rosieĭ micĭ.

Aceste sînt catalógele cele ce le cuprinde Manuscriptul Manuel Malax şi care tóte lipsesc în Indreptarea Legeĭ. Tot odată notez, că în acéstă însemnare să ḑice precis, că în Valahia aŭ fost doĭ Mitropoliţĭ şi că în Moldova a fost Mitropolit în acelaş timp, când s'a făcut şi la Vidin. De aseminea şi în Galiţia a fost din vechiŭ o Mitropolie. Dacă se va dovedi când s'a înfiinţat Mitropolia Vidinuluĭ, atuncĭ s'a aflat cu siguranţă şi data când s'a rădicat la demnitatea de Mitropolie Moldova. Acésta după Malax.

Din catalógele Patriarhatelor, expuse după Manuel Malax, resultă dovedit, că nu s'a luat nicĭ Expunerea Ordineĭ Patriarhilor şi nicĭ a Mitropoliţilor în Indreptarea Legeĭ după acel manuscript, precum nicĭ lista oficiilor Bisericeştı.

Conchid dar, ca lucru dovedit științific, că Indreptarea Legeĭ nu s'a tradus în românește după scrierea originală a luĭ Manuel Malax saŭ după vre-o copie făcută cu esactitate după original, ci că traducetoriĭ aŭ întrebuințat un manuscript, lucrat după metodul manuscriptuluĭ luĭ Manuel Malax și acela în limba vulgară cum se va dovedi.

Insemnărĭ asupra manuscriptuluĭ luĭ Manuel Malax.

Titlul manuscriptuluĭ.

1) Νόμιμον ἐκκλησιαστικὸν καὶ πολιτικὸν=Legiuire Bisericéscă și politică.

2) (Mână maĭ posterióră, fiind-că lipsește frontespiciul manuscriptuluĭ)...... Οὕτως εὗρον ἐν ἄλλῳ ἀντιγράφῳ μετὰ τὸ προοίμιον. Așa am găsit în altă copie după Introducere: Ἤνυσται αὕτη ἡ βίβλος μετὰ πολλοῦ μόχθου ἐντοῦθα ἐν τῇ περιφήμῳ ἁγιωτάτῃ Μητροπόλει τῶν ἑπτὰ Πύλων Θηβῶν, ἥτις ἐστὶ ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου ἐνδόξου πρωτομάρτυρος καὶ ἀρχιδιακόνου Στεφάνου, ἐπὶ τοῦ καλῶς καὶ θεαρέστως ἐν ταύτῃ ἀρχιερατεύοντος Πανιερωτάτου καὶ θεοτιμήτου Μητροπολίτου ὑπερτίμου πάσης Βοιωτίας—de aicea urméză textul vechiŭ—καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ Σιδης Κυρίου Ἰωασαφ, οὗ τὸ κατὰ κόσμον ἐπίκλιον Μαρῆς Εὐγενέστατος. Καὶ ἡ ἐπίγειος αὐτοῦ Πατρὶς ἡ Θεοφρούρητος νῆσος Ζακίνθου, παρ' ἐμοῦ τοῦ εὐτελοῦς δούλου αὐτοῦ Μανουὴλ Νοταρίου τοῦ Μαλαξοῦ, τοῦ ἐκ Ναυπλοίου τῆς Πελοπονήσου. Ἐν ἔτει ἑπτάκις χιλιοστῷ ἑξηκοστῷ ἐννάτῳ, Ἰνδικτιῶνος τετάρτης ἀπὸ Ἀδάμ. Ἀπὸ δε τῆς κοσμοσωτηρίου κατὰ σάρκα γεννήσεως τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ νέου Ἀδὰμ, χιλιοστῷ πεντακοσιοστῷ ἑξηκοστῷ πρώτῳ, Ἀπριλλίω τριακοστῇ.

„S'a terminat acéstă carte cu multă ostenélă aicea în renumita preasfântă Mitropolie a celor șapte Porțĭ a Thebelor, care este templul sântuluĭ și gloriosuluĭ întâĭuluĭ

martir și Arhidiacon Ștefan, pe când era ca Arhiereŭ bunul și plăcutul lui Dumnedeu, Preasfinţitul și cinstitul de Dumnedeŭ Mitropolit prea onoratul a tótă Beoţia și care ţinea locul celuĭ al Sideĭ, Domnul Iósaf, a căruĭa denumire în lume era Mareu Evgestatul. Iar Patria luĭ pamêntéscă a fost pazita de Dumnedeŭ insulă Zachintul; de mine umilitul seŭ serv, Manuel Notarĭul Malax, din Nauplia Peloponesului. In aniĭ șapte miĭ șase-deci și noua, Indictionul al patrulea de la Adam; ĭar de la încorporarea naștereĭ ceĭ de lume mântuitóre a Domnuluĭ și Dumnedeu și Mântuitoruluĭ nostru Iisus Christos, noul Adam, una mie cincĭ sute șase-decĭ și unul, în April treĭ-decĭ".

Notam că atât Ζαβίρα în Νεὰ ἑλλὰς ἢ ἑλληνικὸν Θεάτρον pagina 118—120 nu ne vorbește de manuscriptul în limba veche a luĭ Malax, ci de altul din 1562, Martie 5, dupĕ care apoĭ ne spune „că era fórte betrên (dupĕ Gherlah) și învĕţa tinerĭ grecĭ la Patriarhie într'o căsuţă mică și ordinară. Era om învĕţat, se ocupa în tot-déuna cu prescrierea de cărţĭ pentru susţinerea luĭ". De aseminea și Satha în Νεοελληνικὴ φιλολογία, la paginele 184—186 dice: Că colecţiunea de legĭ adunată din Sf. Parinţĭ etc. s'a tradus în limba comună de Manuel Malax, la 1562, April 12. De aicĭ urméză ca nicĭ unul din acești literaţĭ n'aŭ avut sub ochĭ scrierea originală a luĭ Manuel Malax, adică textul cum a ĭeșit din condeĭul seŭ întâĭa óră—în limba veche grécă,—ci alte Nomocanóne lucrate tot dupĕ acesta, de care acum cunosc destule, dar traduse în limba vulgară grécă și maĭ scurtate. Nicĭ data, nicĭ stilul și nicĭ conţinutul celor-l-alte Nomocanóne, lucrate dupĕ metodul luĭ Malax, nu se potrivesc cu acest Nomocanon. Din aceste dise ar resulta, că Nomocanoul acesta al luĭ Malax să fie scris chĭar de mâna luĭ, pentru că el se susţinea cu transcriere de cărţĭ. Dacă acest Nomocanon este chĭar originalul scris de el la Theba în 1561, atuncĭ se explică ușor cum el maĭ în urmă a metafrasat în limba apla scrierea sa pe când era în Constantinopol, pentru ca să o pótă

vinde, căcĭ așa era ușor înțĕleasă de ceĭ intererresațĭ. Sa se știe că nicĭ un Nomocanon vulgar nu cuprinde tot materialul conținut în acéstă lucrare a sa. Eŭ presupun că acest manuscript a rĕmas în Biblioteca Mitropolieĭ Ungro-Vlahieĭ —care bibliotecă a trecut ciuntită în urmă la Seminariul central din Bucureștĭ—a rĕmas ḑic de la Domniĭ Fanarioțĭ Mavrocordăteștĭ și cariĭ aŭ moștenit biblioteca renumită a luĭ Alexandru Exaporitul. Biblioteca Seminariuluĭ posede maĭ multe manuscripte și cărțĭ de ale familieĭ Mavrocordăteștilor și care sînt de o valóre rară literară. La finele manuscriptuluĭ se citește nota: Τοῦτο τὸ βιβλίον εἶναι τῆς Μητροπόλεως Οὐγγροβλαχίας.

Acéstă carte este a Mitropolieĭ Ungro-Vlahieĭ.

C. Erbicénu.

DISCURS FUNEBRU

Pronunțat la mórtea Episcopuluĭ de Roman MELCHISEDEC, întêmplată la 16 Maiŭ 1892, de

GH. ERBICEANU.

„Fericit bărbatul, carele n'a um-
„blat dupre sfatul necredincĭoşilor,
„ci în legea Domnuluĭ voĭa luĭ,
„cugetând ḑiŭa şi nóptea. Acesta
„este ca pomul resădit lângă is-
„vórele apelor, carele rodul sĕŭ
„îşĭ dă în timpul sĕŭ, şi frunza
„luĭ nu se vestejeşte, şi tot ce
„face va spori" (Psalm. I).

Prea Sânțiți Arhierei!

Intristată adunare!

O stea luminósă şi bine făcetóre dispare de pe orizontul Românieĭ, prin mórtea Prea Sânţituluĭ Episcop *Melchisedec*. Razele acesteĭ stele nu sunt cele ale unuĭ meteor, ce momentan numaĭ atrag privirile spectatorilor şi apoĭ dispar fără urmă: Ele aŭ încălḑit şi pătruns adânc straturile societaţeĭ româneştĭ, şi au produs róde frumóse şi de mare preţ în Biserică, în Cler şi pe terenul literar al acesteĭ ţĕrı. In adevĕr, Prea Sântul Melchisedec în timp de 40

de anĭ, de la 1851 şi până astă-ḑĭ, a lucrat şi învĕţat în şcólă ca profesor, a guvernat în Biserică şi a luminat prin eruditia sa Clerul ca Episcop, a luat parte şi ca Cleric şi ca om de Stat la resolvirea celor maĭ grele chestiunĭ ce a întimpinat în periodul de renaştere şi constituire a acesteĭ ţĕrĭ.

Ca Episcop deveni pentru cât-va timp, mentorul Sinoduluĭ de administrare al Bisericeĭ; ca membru al Academiei Române şi al celeĭ Spirituale de Chiev şi de Petersburg, şi al Academieĭ arheologice Ruseştĭ, ne arată întinsa erudiţiune ce poseda, a careĭ renume trecusă preste confiniele ţĕreĭ. Iar operile sale, scrise şi tipărite, ne daŭ punctul culminant al activităţeĭ sale intelectuale, atât ca scriitor măestru în sfera cultureĭ bisericeşti, cât şi ca arheolog profund şi istoric al ţĕreĭ.

Iată omul cel distins, prudent în cuvinte şi măreţ în fapte. Iată mintea cea înţeléptă şi neobosită în investigaţiunĭ ştiinţifice. Iată Ierarhul cel împodobit cu tot felĭul de fapte bune Evangelice, carele astă-ḑĭ, spre durerea nóstră, dispare dintre noĭ! Golul ce el lasă, maĭ ales în cler, va fi greŭ de împlinit.

Energia neobosită a spirituluĭ sĕŭ, plutirea fără şovăire a cărmacĭuluĭ esperimentat în valurile vieţeĭ, tăria de caracter ne înfrântă în lupte şi împrejurărĭ grele ale Bisericeĭ Române, ne probéză că în Prea Sânţitul Melchisedec resida un suflet mare, o inimă plină de patriotism şi conştiinţă, maĭ pre sus de tóte, curată şi limpede, ce nu se turbură nicĭ în faţa furtuneĭ negre ce'l ameninţa. El, bărbatul, ce nu umbla în sfatul necredincĭoşilor, ştia că tot ce face este bine şi util ţĕreĭ sale; căcĭ voĭa şi gândul luĭ cugeta ḑiŭa şi nóptea, maĭ presus de tóte, în legea Domnuluĭ.

Iată de ce dispariţiunea luĭ provócă durere şi întristare generală. Iată ceea ce esplică imposanta adunare ce asistă la înmormêntarea sa.

Prea Sânţitul Melchisedec, numit din botez Mihail Ştefănescu, se născu în satul Garcina, din Judeţul Némţul,

din părinţĭ clericĭ, preotul Petru şi presvitera Anastasia la 1823. Invěţând cursul Seminarial din Socola, la 1841 devine învěţător la şcóla sătéscă din Şerbeştĭ, apoĭ la 1843 chĭemat fiind la Seminar ca suplınitor—profesor de Retorică şi Pastorală—se călugăreşte în Monastirea Socola de Egumenul şi Rectorul de atuncĭ Filaret Scriban. La 1848 trimis spre perfecţionare în studiele teologice la Academia de Chiev, cea fundată de Petru Movilă, se întórce la 1851 în ţară cu diploma de magistru în teologie, şi fu numit profesor de ştiinţĭ religióse în Seminarul din Socola, unde profesă până la 1856, când trecu ca rector la Seminarul de Huşĭ.

Ca profesor, cea întâĭ grijă a sa fu de a compune şi traduce cărţĭ didactice, de care era totală lipsă, la ştiinţele ce profesa. De atuncĭ datéză: *Liturgica*, *Dogmatica*, *Teologia fundamentală*, *Introducerea în Vechiul şi Noul Testament şi o Patrologie manuscript.*

Activitatea sa ca profeser era aşa de asiduă şi neadormită, că în tot anul traducea orĭ tipărea câte o carte. La Huşĭ continuă aceeaşĭ activitate; maĭ mult: dupre stăruinţele şi planul seŭ se fundă Seminarul existent.

La 1857, fu ales deputat, — representant al Cleruluĭ mirén,—la. Divanul ad-hoc, unde luând parte la punerea baselor organizăreı ţěreĭ, votă pentru împroprietărirea ţěranilor, şi susţinu, împreună cu fraţiĭ Scribanĭ, drepturile Cleıuluĭ şi în special îmbunătăţirea posiţieĭ materiale a cleruluĭ de mir. Pentru susţinerea acesteĭ cause drepte, el merıtă omagiele Cleruluĭ.

La 1861, rěposatul M. Cogălnicénu, apreciind calităţile distinse, ardórea acestuĭ bărbat pentru Unirea Ţěrilor, îl lua de coleg la Ministerul Cultelor şi Instrucţiuneĭ, dar cabala négră a Chiriarhieĭ de atuncĭ, îl făcu să-şĭ dea demisiunea.

La 1862, fu ridicat de Cuza-Vodă la rangul de Arhiereŭ şi instalat locotenent al Episcopieĭ de Huşĭ. Iar la 1863 facu parte din Comisiunea pentru secularizarea averilor

monastireştĭ. Dacă Monastirile, pe lângă retribuţiunea de la Stat, maĭ posedă încă câte o mică proprietate, acésta se datoreşte stăruinţelor luĭ.

La acest act, de óre-care gingăşie bisericéscă, care încă resună uneorea până în present, şi în contra căruĭa Chiriarhia protesta, Prea Sânţitul Melchisedec procedă cu conştiinţa împăcată şi liniştită; căcĭ dênsul dimpreună cu fraţiĭ Scribanĭ, de şcóla cărora în parte se ţinea, prevĕḑênd cu ḑece anĭ maĭ 'nainte, ce ameninţa colosala avere monastiréscă, şi voind a o utiliza prin mânele călugărilor spre folosul cultureĭ Cleruluĭ şi al Societăţeĭ, compuseră un proĭect de Seminar mare cu facultate de teologie, spre a se instala în Monastirea Némţuluĭ, încă de pe timpul luĭ Grigorie Ghica Vodă din Moldova. Pentru susţinerea şi înflorirea acesteĭ instituţiunĭ de cultură bisericéscă trebuĭa a se afecta o parte din averea monastiréscă, spre a se salva restul, şi a nu fi taxată de mână-mórtă. Dar din acest mare proiect, abia încolţi o şcólă primară, care şi dênsa peri după câţĭ-va anĭ. Aşa că secularisarea era justificată.

Activitatea reposatuluĭ cât a stat în capul acesteĭ Eparhiĭ, nu s'a mărginit numaĭ la administrarea eĭ, ci restoind arhiva Episcopală cu cunoştinţele ce avea, a făcut studiĭ de istorie şi anticitate românéscă, tipărite în *Cronica Huşilor*, cu atâtea desluşirĭ şi vastă erudiţiune, în cât acea cronică va rĕmânea o carte clasică pentru orĭ-ce Istoric Român, ce s'ar încerca a discifra multe din enigmele analelor nóstre. Prin acea scriere a câştigat fără contestare titlul de erudit.

La 1864 este permutat la Eparhia Dunăreĭ-de-jos, când se făcu sub Cuza Vodă decretarea Episcopilor prin simplu ordin princiar; lucru ce s'a privit de mulţĭ clericĭ ca anticanonic şi contra instituţiunilor ab antiquo ale ţĕreĭ. Atuncĭ se născu acea furtună de lupte religióse, ce a rĕmas memorabilă în Istoria Bisericéscă Română. Elementele ce se

înscenară în acea luptă de principii religióse eraŭ douĕ: pe de o parte, ingerinţa puterei lumeştĭ singure fără coparticiparea Clerului în numirea Episcopilor; iar pe de alta, ingerinţa strĕină a Patriarhatului Constantinopolitan în afacerile Bisericei Române, nerecunoscênd *autochefalia* eĭ şi ameninţând cu escomunicare pe Episcopiĭ decretaţĭ de Principe.

Atitudinea Prea Sânţitului Melchisedec în acéstă afacere gravă pentru clericiĭ românĭ în luptă de principiĭ religióse, a fost calculată cu multă prudenţă şi tact patriotic. In faţa absolutismuluĭ lumesc momentan, care promitea a reveni la tradiţiunea strămoşască si canonică, se hotărî a temporiza. Timpul se considera de Prea Sânţitul ca factor puternic de înţelepţire şi restaurare al canonicitaţeĭ. Iar în ce priveşte amestecul Patriarhuluĭ, reposatul deveni mâna drépţă a Guvernuluĭ Român, secondându-l în apărarea drepturilor de independinţă a Bisericeĭ, pe baza prerogativelor seculare ale Bisericeĭ Moldoveĭ, începênde încă înainte de Alexandru cel bun. Reposatul avu fericirea a'şi vedea ambele dorinţi împlinite: pe cea d'intăĭ la 1873, când prin votul adunărilor întrunite fu recunoscut Episcop Eparhieĭ Dunăreĭ de jos; iar pe a doua, prin recunóşterea canonică de către Patriarh a Independenţei Bisericei Româneştĭ la 1886.

Ca Episcop al Dunărei de jos fu trimis de guvernul luĭ Ioan Brătianu în misiune diplomatică pe lângă Alexandru II Imperatul Rusieĭ. Episcopia Dunărei de jos a reposatului este însemnată pe lângă scopul ce a avea de a îmblânḑi şi a asimila elementul Bulgar cu cel Românesc, prin editarea şi compunerea *Lipovenismuluĭ*, a *Chronicelor Romanuluĭ*, a *Oratoruluĭ* şi *Evhologiuluĭ*. Insemnat este şi *Discursul de instalare*, prin care se justifică canonic înfiinţarea acestei Eparhii înlocuind pe alta veche a Proilavieĭ. Iar *Oratorul* este o traducere nouă făcută cu scop de a servi de carte de lectură religiósă Ortodoxă Majes-

tățeĭ Sale Regeluĭ. De aicĭ se vede că acest Episcop învĕțat îșĭ înțelegea pe deplin și într'un sens înalt sarcina sa de păstor sufletesc, purtând grijă de mântuirea tuturor.

După restabilirea Sinoduluĭ canonic la 1872, reposatul, ca membru influente, devenind Mentorul luĭ, prin profunda sa știință canonică, contribui la reglementarea internă a Sinoduluĭ, la regularea administrațieĭ Eparhiale, la formarea multor legĭ disciplinare privitóre la Clericĭ, și'l sprijini puternic prin studiele sale, când la 1883 era amenințat a fi reformat ca sub Cuza Vodă.

Pentru reposatul Sinodul nu era numaĭ o instituțiune de administrare și regulare a afacerilor bisericeștĭ, El îl privia ca o șcólă de luminare a Episcopilor. Drept—care din timp în timp aicĭ îșĭ cetia învĕțatele sale studiĭ, ca: *Despre musica bisericéscă*, *de Papalitate și Biserica Ortodoxă*, *de Corectarea și editarea cărților bisericeștĭ*, și alte memoriĭ la diferite ocasiunĭ.

Conform studiuluĭ din urmă, se și constitui un Comitet de corigerea cărților, avênd de președinte pe Episcopul Melchisedec. Resultate ale lucrăreĭ acestuĭ Comitet sunt corectarea Orologiuluĭ și Evhologiuluĭ din noŭ tipărite. Principiele puse la corigirea cărților vor remânea și în viitor ca baze ale altor lucrărĭ similare, fiind fructul unor serióse meditațiunĭ. Tot conform studielor sale s'a instituit Comitetul de transformarea psaltichieĭ pe note liniare de musică vocală. Tipărirea acestor lucrărĭ costisitóre s'a făcut în parte cu baniĭ sĕĭ.

Și numaĭ din cele amintite până aicĭ, se póte vedea cât de vast și variat era câmpul activitățeĭ sale ceĭ infatigabile. Dacă s'aŭ asigurat de peire și s'aŭ pus la disposiția publiculuĭ *Notițe Istorice și arheologice* ale celor maĭ însemnate monastirĭ și bisericĭ din Moldova și Bucovina, acésta s'a făcut grație solicitudineĭ sale. Dacă s'a pus la îndemână Clericilor o prescurtare de *predicĭ ale luĭ Ión Chrisostom*, orĭ s'a desmormêntat amintirea luĭ *Grigorie*

Ţamblac şi *Antim Ivireanu*, verĭ s'a colectat *Inscripţiunile bisericilor Armeneştĭ*, tot laboriosităţeĭ sale se datoreşte. Apoĭ câte alte lucrărĭ ştiinţifice n'a publicat, care acum îmĭ scapă din memorie!

Dupĕ mórtea vĕruluĭ sĕŭ Isaia Vicol Episcop de Roman, carele zidi în parte casele Episcopeştĭ, la 1879 Prea Sânţitul Melchisidec fu reales la acéstă Episcopie, pre care din ruinĭ seculare o restaură, parte prin stăruinţa sa la Guvern, ĭar parte prin baniĭ sĕĭ, aducênd'o în starea frumósă de astă-ḑĭ. Dacă maĭ 'nainte, uricĭune a pustiuluĭ, acéstă Episcopie amintea de nişte Episcopĭ *nâĭmiţĭ*, astă-ḑĭ acéstă casă desfătată, acest paradis, ne arată pe adevĕratul şi ilustrul eĭ Păstor.

Ferice de acela al căruĭ nume s'a identificat cu tot ce Romanul are maĭ scump!

Ca Episcop, vocea luĭ instructivă n'a tăcut nicĭ odată, când o cereaŭ împregĭurările Bisericeĭ! S'a rîdicat cu autoritate şi zel divin contra celor ce voĭaŭ a-ĭ restrînge libertatea în Christos şi cercul larg al activităţeĭ. Dacă altă dată a temporisat, maĭ în urmă la rândul sĕŭ şĭ-a făcut datoria de Părinte al Bisericei Ortodoxă, de Păstor înţelept şi devotat causeĭ sacre, al căreĭ apărător era.

Dar sarcina unuĭ Episcop Evangelic nu se mărgineşte numaĭ în a fi deştept şi devotat, el se cade, maĭ presus de tóte, a fi farul luminos şi diriguitor al conduiteĭ morale a pastoriţilor. De la cine altul vor lua creştiniĭ exemple de fapte bune, de nu de la păstorul lor? De şi nu-mĭ este dat a pătrunde cugetele şi inima veneratuluĭ reposat, dar întru cât ochiĭ ceĭ maĭ agerĭ,—ĭar aceştia se ḑic a fi ceĭ aĭ invidieĭ şi aĭ calomnieĭ, de care n'a fost scutit reposatul,—n'aŭ vĕḑut, nicĭ dat la ivélă vre-o pată négră; îmĭ este permis a ḑice, că viaţa sa privată, ce ḑic eŭ privată? Unuĭ Episcop creştin nu se cuvine a avea viaţă privată, casnică, ea trebue a fi deapururea publică, manifestă, espusă cunoştinţeĭ şi apreciereĭ credincĭoşilor; eĭ bine, a-

céstă viaţă a reposatuluĭ a fost curată, nepătată, conformă preceptelor E angelice, şi model vrednic de imitat şi altora.

Acest Episcop dar, cu dreptul se póte ḑi e, ca a fost stâlp şi întărire a Bisericeĭ · cacĭ cel ce prin faptele sale nu scandalisază pre nime, Mântuitorul lumeĭ ḑice, ca acela mare se va chĭema în Împĕrăţia luĭ Dumneḑeu. Ferice decĭ de tine, Episcop, în care lumea prihana şi rĕutate n'a cunoscut!

Ce ḑic eu, că lumea prihană în el n'a aflat? Aşĭ minţi mie şi vouĕ, fraţilor creştinĭ, daca n'aşĭ spune totul despre reposatul. I s'a găsit o pata de nu morală, naţională însă. Vĕ rog dar, sa-mĭ permiteţi a desluşi un punct fórte delicat din viaţa de doĭ-treĭ anĭ acum a Prea Sânţituluĭ Melchisedec. I s'a aruncat epitetul de Rusofil şi tradator Patrieĭ, acum la bĕtrâneţe, pentru că a creḑut bine p ntru interesele Bisericeĭ Române să triméţă tineri spre educaţiune religiósa şi la Academia de Chiev, fundată od'nióra de Petru Movila, spre a servi de far luminator Bisericeĭ Ortodoxă în Orient. Dar acéstá armă iesuită, streina, de şi aruncată de român contra Românilor, este astă-ḑĭ tocită, nu maĭ răneşte, nu maĭ sângeréză. Orĭ de câte orĭ Episcopĭ românĭ ca Scribaniĭ orĭ Melhisedec aŭ sus inut cu tarie de caracter şi cu zel luminat drepturile eclesiastice şi Ortodoxia Bisericeĭ lor, aŭ fost taxaţĭ de Rusolatri, Grecofili vênduţi adeca şi vênḑĕtori streinilor. Dar acést bufnă dóră numai pe ceĭ simpli şi naivĭ mai póte speria. Persónele asupra cărora ea cobeşte, este semn, pentru noĭ—uniĭ, că se află în culminaţia carierei şi a demnităţeĭ lor, şi invidia neputênd alt cum a le ataca, le caută pete negre de streinism, ca sóreluĭ când strălucește pe meridian!

Aşĭ dori a vorbi ceva despre atitud nea sa în Senatul ţĕreĭ şi de activitatea sa de Academician, dar voci maĭ autorisate şi maĭ eloquente au desvĕlit acéstă parte impor tantă a barbatuluĭ de Stat, şi a laboriosuluĭ şi distinsului

literat (a). Voiŭ risca însĕ douĕ vorbe nu de valórea sa literară, ci numaĭ de forma scrierilor sale. De ar fi fost înzestrat cu o imaginaţiune vióe, ar fi scris póte în poesie, dar dotat cu adâncă judecată şi cu mult bun simţ, vestmêntul ce îmbracă cugetarea sa este prosa. O prosă însĕ măestru lucrată, un stil pur academician, o frasă limpede, rotundă şi corectă. Ea va rĕmânea ca model de imitat orĭcuĭ ar voi de a scrie logic şi gramatical. Dicţiunea sa este din cele maĭ curate româneştĭ, aşĭ putea ḑice, aticismul limbeĭ române. Model de stil simplu şi temperat, dres cu sare atică.

Dacă cuprinsul scrierilor sale nu'l rîdică la importanţa unuĭ autor genial, este însĕ necontraḑis scriitor de prima ordine în literatura românéscă. Iar erudiţiunea sa cea variată şi laboriósă îl va face mult timp un scriitor eminent şi neîntrecut.

Acesta este Prea Sânţitul Melchisedec ca Episcop, podóbă a Bisericeĭ româneştĭ; ca erudit şi scriitor distins, model unic în literatura bisericéscă dupĕ Dositeiŭ; bărbat politic şi patriot unionist, din aceeaşĭ tulpină cu Panu, Hurmuzachi, Alexandri, Cogălnicénu şi fraţiĭ Scribanĭ.

El a fost escelente înzestrat cu tóte calităţile de a conduce şi instrui generaţiunea în care a trăit. Va servi însĕ ca far luminos şi generaţiuneĭ viitóre. De o viaţă exemplară, modestă, şi adânc pătruns de spiritul virtuţilor Evangelice el şi la mórte îşĭ arată mărinimia sa, dăruind spre folosul cultural al oraşuluĭ Roman tot avutul ce ĭ-a rĕmas. Pe mica sa proprietate se va forma o şcólă fröebeliană de copiĭ, şi maĭ apoĭ una primară, susţinute din fondul ce le-a consacrat. Intr'adevĕr mare Păstor, carele, şi în viaţă şi dupĕ mórte, a avut de scop principal luminarea turmeĭ

(a) Din partea Senatuluĭ şi a Academieĭ vorbi D-nul Grigorie Tocilescu cu o eloquenţă rară.

sale. Familia sa dar, pre care o înzĭstră, sunt toţı copiiĭ cetăţenilor, cariĭ, desfatându-se în grădina sa, şi luminându-se la şcóla sa, pururea îl vor bine-cuvênta. Iată omul Evangelic, carele şı-a înmulţit talantul sĕŭ punêndu-l la disposiţia nevoeşilor. In urmare, voiŭ încheia ḑicênd: Ferice de tine, Episcope, că te-aĭ făcut şi pentru viitor înţelepţitorul copiilor şi mângaetorul părinţilor, concetăţenĭ aĭ tĕĭ.

In adevĕr aı meritat, ca toţĭ cetăţeniĭ Romanuluĭ să depună o lacrimă duĭósă pe mormêntul tĕu (a). Eterna memoria ta.

(a) La înmormêntarea Episcopuluĭ Melchisedec aŭ asistat Româniĭ, Armeniĭ şi Ovreiĭ Romanuluĭ.

APOLOGIA SCIINTIFICĂ.

(Urmare).

CAP. IX.

§ 1.

O manifestare lămurită a sufletuluĭ omenesc—o surdo-mută şi órbă.

„Când lipseşte cuĭ-va graĭul, ḑice Diderot, comunicaţia este cu totul întreruptă între noĭ şi aceĭ ce se nasc surḑĭ, orbĭ şi muţi; eĭ cresc, dar rĕmân într'o stare de neputinţă". Autorul *scrisorilor despre orbĭ şi surdo-muţĭ*, nu credea în posibilitatea de a ajunge prin educaţie, până la sufletul unui copil surdo-mut şi orb din naştere, de a stabili cu el un semn convenţional, o limbă, o comunicaţie óre-care şi-l condamnă la o neputinţă perpetuă.

Sub inspiraţia dragosteĭ sale şi a uneĭ esperienţe bogate în minunĭ un abate (de l'Épèe) să simţi atras catre o problemă de odata aşa de atrăgĕtóre şi tot odata durerósă; „câţĭ-va anĭ înaintea morţiĭ sale anunţă prin jurnalele de pe timpul acela, că el ar dori să se însarcineze cu întreţinerea şi instrucţiunea orĭ căruĭ copil, care ar veni în lume în starea acésta nenorocită".

Discipolul şi continuatorul imediat al abateluĭ de l'Épèe (abatele Sicard) a expus şi comentat principiul şi planul general de educaţiune pe care dascalul seŭ avea intenţia

să-l aplice la un asemenea elev. El pricepe şi face să se înţelégă profundimea, mărimea întreprindereĭ.

„Dacă în ordinea esceptiunelor natureĭ şi pintre mutilaţiunile sale cele maĭ atingĕtóre, am găsi din întâmplare un surdo-mut şi orb tot-odată, care ar fi mijlócele nóstre? Cât de departe este el faţă cu ceĭ-l-alţĭ ómenĭ şi cât de greŭ ar fi de a apropia intervalul dintre el şi noĭ! Ce fel de învĕţător să se dea acestuĭ copil aşa de nenorocit? Óre acela pentru muţĭ? Dar tótă arta să se mărginéscă a da cugetarea vĕdută, dar nenorocitul acela e lipsit şi de simţul vedereĭ; este lipsit şi de simţul audireĭ. Ne putênd să alégă o imitaţie sonoră, ne putênd să vorbéscă ochilor va trebui *să vorbéscă mâneĭ.* Dar aci dificultatea apare la fie-care pas; căcĭ cum să se convie, fără să se vadă vre o dată saŭ să se auda, asupra unuĭ semn care ar designa un obiect óre-care?"

Acest loc [1]) cuprinde un cuvênt mare, un presentiment de geniŭ; ar trebui să *vorbéscă mâneĭ.* „Dumnedeŭ, dice Lactantiŭ, a dat omuluĭ treĭ lucrurĭ carĭ conţin totul: mintea, graĭul, mâna". Se póte suprima graĭul, va rĕmânea mintea care e şi maĭ pătrundĕtóre, cel maĭ puternic din organele nóstre sensitive, va rĕmânea mintea şi mâna; cum vom vedea, acestea sunt suficiente, conţin totul".

Unul din ceĭ maĭ celebri represintanţĭ aĭ filosofieĭ scoţiene, adecă aĭ observaţiuneĭ psihologice, Dugald-Stewart, presintă în 1812 academieĭ regale din Edimburg, un memoriŭ important asupra istorieĭ unuĭ copil, născut orb, surd şi mut, în 11 Noembrie 1795, anume James Mitchel. Iscusitul şi curiosul psicholog, autorul *Filosofieĭ spirituluĭ omenesc* avu grijă a lua tóte informaţiunile. El le espune le comentéză şi le complectéza; câte-va liniĭ vor fi suficiente spre a resuma ceea ce este maĭ înteresant şi maĭ semnificativ.

[1]) Curs de instrucţiune în folosul surdo-muţilor; prefaţa de Abée Sicard.

„Simțurile pipăireĭ și odoratuluĭ sunt de o delicateță minunata, fisionomia sa cu tótă imfirmitatea pórtă *semnul evident al cugetăreĭ*.... Iĭ place să umble pe la meseriașĭ, folosindu-se de instrumente și caută a ghici ce se face cu ele. Când presupune într'un obiect vre-un mecanism, să încércă a-l descoperi pipaindu-l; arată o predilecțiune particulară pentru cele maĭ complicate, pentru bróște și cheĭ".

„Se pare că are o afecțiune fórte vie pentru familie. La mórtea tatăluĭ seu se întinse asupra cosciuguluĭ, dupĕ ce să puse-se mortul se ducea adesea la mormênt, cădea în genunchĭ și lovea încet ĭarba cu mânele. Cât-va timp dupĕ aceia simți că mama sa era bolnavă în pat și se vĕḑu plângênd.

„Aceĭ care-l încunjura știŭ perfect în ce dispozițiune a spirituluĭ să gasește și ce voește. El îșĭ arată bucuria și satisfacerea atingênd încet persóna saŭ obiectul care escita acest sentiment; în general o esprimă prin surîs. (Surîsul, care este refuzat brutelor emana de la minte.— Milton).

Sora sa maĭ mare să ocupă de el maĭ mult ca alțiĭ. Mijlocul principal ce-l întrebuințază pentru a-ĭ face cunoscut ceea ce voește să facă, este că-ĭ atinge capul cu diferite grade de putere și în deosebite chipurĭ; să pare că înțelege îndată intențiunea sa. Să servește asemenea și de unele semne naturale care sa țin de vorbirea mimică. Ast fel spre a-l face s pricépa că ceva se va întâmpla în două, treĭ saŭ patru ḑile, îi pune capul de doua, treĭ sau patru orĭ pe pernă, ceea ce însamna că are să dórmă de atâtea ori, maĭ 'nainte.

Ar fi destul de greŭ a ști daca acest tĕnâr are vre-o ideĭe religiósa; vre-un sentiment de devoțiune. Rĕmâne destul de liniștit la biserica, sa pune în genunchĭ când familia face rugaciunea. De patru anĭ (1822) a încetat de a maĭ merge la biserica, pentru că nu-i plăcea să stea închis într'un loc; nu vrea sa ĭa biblia de la sora-sa, cum făcea alta-data, ca să nu ia parte la oficiul divin.

„Ce contrast, ḑice Dugald-Stewart, tênărul Mitchel, așa izolat de lumea esterióră, nu are a face cu animalele cele maĭ inteligente, cu tóte că acestea sunt încunjurate din tóte părțile de produsul omuluĭ civilisat și în deplină posesiune a tuturor facultăților perceptive exterióre... James Mitchel avea deci capacitatea de a întreține o relațiune cu alte ființĭ raționabile. Este greŭ de spus întru cât s'ar fi înaintat cultura facultăților sale intelectuale prin estensiunea acestor rudimente de limbă... Ce ocasiune prećiósă s'a perdut de a se îmbogăți istoria naturală a spirituluĭ omenesc! Din parte-mĭ n'am neglijat nimic, maĭ ales că avém cooperațiunea bine-voitóre a societățeĭ regale din Edimburg" [1]).

Ar fi greŭ să-șĭ închipue cine va o ocasie maĭ preciósă de a îmbogăți știința spirituluĭ omenesc de cât cu o aseminea educațiune. Tot Diderot ḑice: „A pregăti și întreba un orb din naștere ar fi fost o ocupație demnă de talentele unite ale luĭ Newton, Descartes, Locke și Leibnitz". Ce s'ar întâmpla când ar fi vorba de a pregăti și întreba un copil surdo-mut și orb. Vom constata un fel de mers progresiv al ideilor și faptelor în privința acésta. Abatele de l'Epée și cel maĭ ilustru discipol al seu concepură un plan de instrucțiune în care se manifestă înalta lor competență; eĭ mor fără să fi avut fericirea a face esperiența așa de mult dorită. Dugald-Stewart se află în fața realităţeĭ; el face o cercetare minuțiósă și cu tóte imperfecțiunile și lacunele uneĭ limbĭ rudimentare un contrast fórte mare să observă între omul cel maĭ desmoștenit și animalul cel maĭ favorizat, el constată presența sufletuluĭ

Iată un noŭ esemplu viŭ, un adevĕrat lanț de minunĭ și de mărturiĭ fórte instructive. Intru una din casele congreganiste din Franța, stabilimentul de surdo-muțĭ al luĭ Larnay (Poitiers), s'a început educația unuĭ copil surdo-

---

[1]) Elements de la philosophie de l'esprit humane, t. III; apendice la cap. II.

mut şi orb, s'a urmărit cu multă staruinţă şi s'a complectat în împrejurările cele maĭ atrăgĕtóre, cu o asiduitate de devotament pre atât de iscusis pre cât şi infatigabil, şi cu resultate neaşteptate. Ştirile ce ni s'a dat, respunsurile ce s'aŭ făcut la fie-care din cestiunile puse oferă tótă claritatea, tótă precisiunea dorită în genul acesta de investigaţiune de o delicateţă extremă. Le reproducem clasându-le în ordinea cea maĭ naturală, cu rarele comentariĭ, ce ni s'aŭ părut indispensabile spre a face să ĭasă interesul filosofic, spre a prepara conclusiunile doctrinare, care sunt obiectul acestor studiĭ şi pe care nu trebue să le perdem din vedere. Istoria acésta a unuĭ suflet mult timp izolat în profunzimele materieĭ şi ale nopţeĭ, dată la lumină cu multă ostenélă, pusă în contact cu lumea exterióră cu alte suflete, se manifestă puţin câte puţin cu proprietăţile sale active, esenţiale, caracteristice, perdêndu-se în fine în regiunile cele maĭ înalte, cele maĭ luminóse ale cugetăreĭ.

Iată ce se dice într'o scrisóre în care să spune cum s'a educat o copilă surdo-mută şi órba:

„Este destul de greŭ a vĕ da note precise asupra chipuluı cum s'a procedat pentru a instrui şi a creşte pe mica nóstră surdo-mută şi órbă, bine înţeles că nicĭ noĭ n'am prea ţinut samă de acésta. Cu tóte acestea, ĭată cum am procedat.

„Acest copil avea opt anĭ când ni s'a încredinţat, la Larnay (1875), era un boţ de carne, ne avênd nicĭ un mijloc de comunicare cu semeniĭ sĕĭ, ne avênd alt-ceva spre a-şĭ arăta voinţa de cât un muget însoţit de mişcarea corpuluĭ, strigăt şi mişcare tot-déuna în raport cu impresiunile.

Cel d'intĕĭ lucru ce era de făcut, era de a-ĭ da un mijloc de comunicare a cugetărilor şi dorinţilor sale. In scopul acesta am făcut'o să pipăe tóte obiectele sensibile, făcênd asupra eĭ semnul acestor obiecte; îndată ea şi a stabilit raportul ce esistă între semn şi lucru..."

De la început chiar întimpinăm dificultatea cea maĭ

mare; trebuea să se străbată prin zidul gros al trupuluĭ spre a ajunge la suflet. „Am facut'o sa pipăe tóte obiectele sensibile, facênd asupra eĭ semnul acestor obiecte“. Dar care putea fi acel semn?

Cum sa designezĭ (sa-l facĭ sa pricépă) unuĭ copil surdo-mut şi orb semnul conrespundetor obiectuluı ce-l atinge? Cum să-l pricépă fără sa vada sau să auda semnul ce s'ar fi stabilit între obiect şi însemnarea sa?

Abatele de l'Epée credea că s'ar fi putut maĭ întâĭ deprinde mânele elevuluĭ cu caracterıle alfabetice în fıer turnat; şi apoĭ sa l faca să atingă obiectele cu o mână şi să-l faca să destingă numele (în scris) cu alta“. Dar se amăgea; el trecea peste un intermediar indispensabıl. Semnul sau limba mimica, maĭ mult naturala de cât convenţională, trebue să precedeze semnul saŭ limba alfabetica, curat convenţionala. Ast-fel au urmat ınvĕţătórele de la Poitiers.

„Mĕ întrebĭ, cari aŭ putut să fie semnele convenţionale între noĭ şi copil, fiind că ea nu vedea şi nu audea? Aicĭ simţul pipaireĭ (mâna) a jucat un rol care ne-a ajutat de multe orĭ cu multă surprındere.... La început când ĭ dădeam o bucăţică de pâne, o faceam sa tae cu mâna drép á pe cea stânga, semn natural facut de toţı surdo-muţĭ. Eleva observând ca de câte orĭ i se da pane o facea să facă cu mânele şi semnul eĭ, a trebuit sa *raţioneze* şi sa dica: Când mĭ-a trebu pâne, sa fac semnul acesta. In adevĕr că aşa şi facea. Pe timpul meseı s'aŭ întardiat anume a i se da pâne, atuncĭ ea începu a face semnul, taind cu mâna dréptă pe cea stângă. Tot asemenea s'a procedat şi cu alte lucrurı sensibile; şi de îndată ce s'a avut cheĭa sistemuluĭ, era de ajuns a-ĭ arăta odată numaı semnul fie-căruĭ obiect“.

Iată acel copil, acea masă inertă, pusă deja ın posesiunea uneĭ ideı generale, curat întelectuale. Obiectele ce le atinge pe care le pipae cu mâna, sunt obiecte sensibile, semne conrespundĕtóre ce i se fac şi i se arată cum

să se facă sunt ĭarășĭ lucrurĭ sensibile; dar legătura, raportul care unește pe fie-care obiect cu semnul sĕŭ ideia generală despre acest raport, *cheĭa sistemuluĭ*, n'are nimic comun cu materia, nimic sensibil, nu s'ar putea pricepe ca o formă sau o mișcare de atome, ca un product saŭ o funcțiune de organe materiale. Acéstă ideie generală de raport descopere deja numaĭ de cât o causă proporționată, deosebită de materie, independentă, activă, creatóre, substanțiala. Să nu perdem din vedere acéstă manifestare primă, acéstă evidență.

Am trecut apoĭ la cele intelectuale. A trebuit o observare lungă și constanta spre a surprinde impresiunile cele maĭ diverse ale copiluluĭ, pentru ca să i se dea îndată semnul ideieĭ saŭ al sentimentuluĭ ce se revela în ea. Dacă era în un moment de nerăbdare, arata óre-cum desplăcere, iute se făcea semnul nerăbdăreĭ și i se apăsa puțin, spre a o face să înțelégă că era un rĕŭ.

S'au pus alăturea cu o surdo-mută instruită deja și care s'a devotat cu mult zel educațiuneĭ sale. Adesea-ĭ arăta ıubirea îmbrățișându-o și stringêndu-ĭ mâna. Spre a-ĭ arăta un chip maĭ general de a traduce sentimentul acesta al sufletuluĭ, am pus micuța sa mână pe inima sa apăsând'o maĭ mult timp. Ea a înțeles că gestul acesta esprimă cugetarea și se servi de el orĭ de câte orĭ voia să spue că ĭubește pre cine-va sau ceva; pe urmă, prin *analogie*, respingea de la sine orĭ-ce nu-ĭ plăcea.

Ast-fel puțin câte puțin am ajuns a o pune în posesiunea limbeĭ mimice, întrebuințate de surdo-muțĭ. Ea se servi de dênsa din primul an..."

Puterea de a cugeta, de a generalisa, de a raționa se manifestă din ce în ce maĭ mult; acestea sunt operațiunĭ esențialminte intelectuale, absolul incompatibile cu substanța materiala, inertă, neactivă, compusă din părțĭ etc. Din primul an, tênêra Marta să servește ușor de limba mimică care e de natură *ideologică*. Ideile, noțiunile, ce le posedă, —noțiunile lucrurilor sensibile saŭ intelectuale, nu

sunt representate, suscitate în spiritul seŭ prin cuvinte, prin combinaţiunĭ de sonurĭ articulate saŭ figurate,—ea n'aude, nu vede,—dar prin impresiunile pipăireĭ, impresiunĭ de forme şi mişcărĭ transitoriĭ, care esprimă direct, imediat noţiunea saŭ ideĭa. Sufletul inteligent apare aicĭ cu atât maĭ distinct cu cât se mişcă, vede şi lucrézā într'o regiune cu totul nematerială.

De la aceste operaţiunĭ ale spirituluĭ la primele revelaţiunĭ ale conştiinţeĭ, gradaţiunea este neînsemnată şi uşóră. Chĭar în anul d'intâĭ am putut să-ĭ dăm câte-va lecţiunĭ de morala. Ca toţĭ copiiĭ ea manifesta adesea înclinărĭ spre vanitate şi lacomie.

Când visitaŭ dame stabilimentul, copileĭ îĭ plăcea să esamineze tualeta lor. Vĕlul, mătasa, dantela deştepta în ea un fel de invidie. De aceea când îĭ cadea în mânĭ vr'o bucată de acestea, îşĭ facea vual sau se lega la gât. Spre a o vindeca de acéstă inclinare naturală spre vanitate, a fost de ajuns spre a o face să înţeléga ca mama sa nefiind îmbrăcată cu de acestea, nu trebuĭa să dorésca nicĭ ea asemenea lucrurĭ.

Spre a o corija de lacomie, i s'a spus că persónele pre care ea le cunóşte superióre—surorile, superióra, Eleimozinarul—aveaŭ şi ele defectul acesta în copilărie, dar că muma lor le-a spus că nu e bine şi s'aŭ corijat. Aceste raţionamente avură mare putere asupra copiluluĭ şi defectele acestea micĭ dispărură.

Este uşor a recunóşte în câte-va trăsurĭ distincţiunea de bine şi rĕŭ, deosebirea de ce este permis şi ceea ce este oprit; ideĭa de autoritate morală—muma sa, superiórele—ideĭa de obligaţiune şi de lege morală. Este uşor de a constata acte de voinţă liberă, acte de înfrânare, de reacţiune virtuósă în contra impresiunilor exterióre, contra apetitelor naturale—lăcomia, vanitatea.

In fine se póte constata şi o percepţiune confusă a frumosuluĭ, simptome de sentiment estetic, cu adeverat strĕină uneĭ fiinţĭ lipsite de douĕ simţurĭ estetice prin escelenţă,

de două simţurĭ revelătóre de armonia linielor, culorilor saŭ sunetelor,—al vedereĭ şi al audireĭ. Materia fină, mătasea, dantela fiind pipăite cu mâna descopĕr calităţĭ *sui generis*; ea a înţeles, că vestmêntul nu serveşte numaĭ de protecţiune pentru corp, ci şi de podóbă. Să nu insistăm; suntem în presenţa uneĭ minunĭ maĭ însĕmnate: în acest copil abea de dece anĭ, ĭerĭ o masă mórtă, în aparenţă mult maĭ jos de cât un animal, vom vedea că se forméză saŭ se deştéptă ideĭa de Dumnedeŭ.

Pe la finea anuluĭ al doilea am credut că putem să atingem şi cestiunĭ religióse. Copila încă nu ştia ceti, nicĭ scrie; limba mimică era singurul mijloc de comunicare între ea şi noĭ. Am trecut de la lucrurile vĕdute la cele nevĕdute. Spre a-ĭ da o ideĭe de o fiinţă suverană, am făcut'o să observe ĭerarhia puterilor în stabiliment. Ea înţeĭesese deja, în raporturile sale cu noĭ, că surorile eraŭ maĭ presus de eleve etc. Când veni Episcopul, am făcut'o să înţelégă că el este maĭ mare de cât orĭ-care din stabiliment şi totuşĭ este altul şi maĭ mare de cât dênsul. De la acéstă suveranitate, care porunceşte episcopilor, preoţilor şi laicilor, am trecut la acea a luĭ Dumnedeŭ Creator şi Domn absolut.

„Inainte de a-ĭ da semnul mimic de Dumnedeŭ (acela ce sĕ învaţă tuturor surdo-muţilor), am făcut'o să cunóscă, pre cât posibil, atribuţiele divine cele maĭ însemnate: puterea creatóre şi conservatóre, imensitatea, bunătatea, dreptatea... De asemenea şi cu sufletul, înainte de a-ĭ da semnul, am făcut'o să observe lucrările: facultatea de a cugeta, de a pricepe de a'şĭ aduce aminte, de a voi, de a ĭubi... avênd grijă de a pune în paralelă unele operaţiunĭ ale corpuluĭ pentru ca copilul să pótă înţelege maĭ uşor superioritatea sufletuluĭ.

„Imposibil de a descrie impresiunea produsă copileĭ prin cunoştinţa acestor adevĕrurĭ de un ordin superior. Cu deosebire a impresionat'o immensitatea luĭ Dumnedeŭ.

Cugetarea că acest Dumnedeŭ Suveran vede totul, chiar şi gândurile nóstre cele maĭ ascunse a mişcat'o fórte mult. Şi acum când se observă la ea o mică rĕmăşiţă de capriciŭ, este de ajuns a-ĭ spune că bunul Dumnedeŭ o vede.

„Acéstă cunoştinţă despre existenţa luĭ Dumnedeŭ fiind căştigată, am urmat cu înlănţuirea altor devĕrurĭ, şi acum tóte a pătruns în sufletul sĕŭ cu aceeaşĭ uşurinţă. Ea respunde cu o precisiune admirabilă la tóte cestiunile ce i s'a adresat, asupra celor învĕţate".

Acéstă descriere rĕpede, dar destul de analitică, a metoduluĭ urmat într'un învĕţămênt, de sigur fără precedent, despre revelaţiunile metafisice şi ale credinţeĭ, este fórte interesantă. Aceste procedărĭ, pre cât de simple pre atât de raţionale, oferă analogie mare cu filosofia tradiţională. Marta cunóşte adevĕrurile principale ale religiuneĭ; ea are ideĭa de Dumnedeŭ şi de suflet, şi ce este maĭ interesant, nu cunóşte încă numele luĭ Dumnedeŭ, ea n'are nicĭ o noţiune de un cuvênt conrespundĕtor ideĭeĭ ce ea are de Dumnedeŭ...

Cu tóte acestea, instrucţiunea scolară a Marteĭ, angajată pe o cale nouĕ, merge progresând şi se produce pentru prima óră prin o limbă alfabetică, prin dactilologie, care este equivalentă cu cuvêntul articulat şi în fine prin diferite genurĭ de scriere.

„Inainte de a învĕţa copila a ceti şi scrie ca orbiĭ, a trebuit să o învĕţăm dactilologia. Am început în cursul anuluĭ al treilea. Şi aicĭ simţirea pipăireĭ a fost marele mijloc de comunicare şi convenţiune. Când ne făcu semnul, ca să céră o bucată de pâne, noĭ am făcut'o să înţelégă că maĭ este un mijloc de a designa pânea, şi cu ajutorul dactilologieĭ, am figur t în mâna sa şirul literilor cari compun cuvêntul *pâne*. Acest sistem noŭ, acéstă revelaţiune nouĕ a fost pentru acéstă tênără inteligentă, ca o rază de sóre pentru o flóre ce rĕsare, dupĕ o nópte întunecată şi rĕce. Ea întrebă singură numele fie-căruĭ obiect,

cunoscut prin semne; numele persónelor din casă, pe care de almintrelea le cunoştea fórte bine, atingêndu-le mâna".

Marta Obrecht, nevĕḑênd, ne auḑind, avea destulă fineţă de pipăire în mână, destulă putere de memorie spre a distinge şi ţinea minte o serie de impresiunĭ succesive fórte variate, al căror tot forma numele fie-căruĭ obiect, al fie-căreĭ persóne. Avea destulă energie activă în inteligenţă spre a isola fie-care impresiune particulară, acele forme fugitive pe care i le revela mâna sa, spre a deosebi douĕ-ḑecĭ şi patru de timpurĭ deosebite, conrespunḑĕtóre celor douĕ-ḑecĭ şi patru de litere ale alfabetuluĭ, spre a pricepe combinaţiunile lor nesfêrşît de variate şi maĭ adesea arbitrare. Un învĕţat (Diderot) ḑise în glumă: „Dacă un orb s'ar pune să filosofeze, ar pune scaunul sufletuluĭ în vêrful degetelor şi fórte probabil, dupĕ o meditaţie profundă, ar suferi de o durere la degete cum suferim noĭ de cap". Un representant al antropologieĭ materialiste póte se va încerca să ḑică că, la Marta Obrecht, sufletul este o funcţiune a mâneĭ. Dar acéstă afirmaţiune nu este nicĭ maĭ maĭ mult nicĭ maĭ puţin absurdă ca şi o alta destul de rĕspândită, că sufletul este o funcţie a crieruluĭ.

N'am terminat încă seria de revelaţiunĭ.

„Când ni s'a părut că eleva nóstră era destul de esercitată în dactilologie, mergênd încet de la cunoscut la necunoscut, am făcut'o să pipăe alfabetul şi scrierea orbilor, făcênd'o să înţĕlégă că şi acesta era un mijloc de a transmite, de a fixa cugetarea sa şi a se instrui ca şi colegele sale lipsite de vedere. Iarăşĭ raze de sóre, iarăşĭ emoţiunĭ fecunde şi revelătóre pentru acest suflet scump!... Copila se puse la lucru cu o ardóre de necreḑut; ea a priceput fórte bine convenţiunea stabilită între alfabetul manual şi alfabetul punctat al orbilor, [1]) şi îndată a putut să citéscă şi să scrie cuvinte şi frase micĭ",

---

[1]) Ca să avem o ideĭe de alfabetul acesta şi de scriptura *punctată*, vom reproduce aicĭ câte-va litere. Un profesor orb, D. Braille, a

Iată un specimen de scriptură punctată cu mâna de la acéstă copilă surdo-mută și órbă. Este o epistolă adresată uneĭ surorĭ care se îngrijise de educația eĭ:

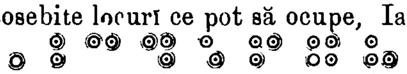
Buna mea mamă,

Sunt tristă că aĭ plecat, n'am pe cine îmbrățișa, pentru că te ĭubesc mult. Mulțămesc pentru portocale. Surdo-mutelor le plac portocale. Maĭca superióră este fórte bolnavă, ea tușeste mult. Domnul doctor oprește pre Maĭca să se primble, sunt fórte scărbită... sunt acum învĕțată și mĕ rog pentru sănĕtatea ta. Sora Blanca este mamă pentru Marta, eŭ mĕ rog pentru sora Blanca. Doresc să vĕ îmbrățișez.

Marta Obrecht.

Sora Blanca este acea surdo-mută, devenită călugăriță, care a servit de monitóre la educația Marteĭ. Ea a urmărit'o pas cu pas, ĭ-a descoperit limba semnelor, a învĕțat'o să citéscă și să scrie cu o răbdare neobosită și un devotament fórte mare. Acésta esplică fraza din scrisóre: „Sora Blanca este mamă pentru Marta“. De sigur frasa este destul de simplă, pornită din inimă și cu tóte acestea demnă de atențiune, căcĭ numaĭ ea ar fi de ajuns a manifesta, în acest suflet abea deșteptat, facultatea activă, independentă de materie, a deosebi esența lucrurilor, a despărți prin abstracțiune, calitățile comune tuturor ma-

---

inventat procedeul, a caruĭ esperiență demonstréză pe fie-care ḑi folóse imense. Tot sistemul se basaez . pe combinațiuni de puncte în relief, de la unul până la șése, puse diferit pe treĭ liniĭ orizontale. Litera é, care se figuréză așa: cuprinde cele șése puncte întrebuințate și arată deosebite locurĭ ce pot să ocupe, Iată primele litere ale alfabetuluĭ etc.

a b c d e f g h

Cuvêntul fag să scrie așa: Purtând degetele pe puncte în relief, orbul citește cu o facilitate minunată. Scrie prin mijlocul unuĭ aparat ingenios care dirige mâna și asigură regularitatea scriereĭ. Acelésĭ semne servesc a scrie cuvinte, cifre și musică.

melor, de a forma o ideïe generală şi a o aplica suroreĭ care o îngrijeşte.

Ortografia acesteĭ epistole este ĭarăşĭ de admirat. Cu cât cugetăm maĭ serios asupra natureĭ absolut arbitrare a semnelor alfabetice, asupra roluluĭ adesea capricios în compunerea cuvintelor, asupra valóreĭ obiective şi misteriόse ce pot să aĭbă pentru o fiinţă omenéscă care nu vede, nu aude, cu greŭ este de a'şĭ esplica prin ce artă minunată, cu câtă răbdare a putut să comunice, să obţie o cunoştinţă aşa de perfectă a ortografieĭ... Rĕspunsul ce s'a făcut la întrebările mele în acéstă privinţă este ĭarăşĭ scurt şi cu înteles; ar da analiseĭ psihologice o temă fecundă: „Dactilologia ne-a servit spre a o învĕţa ortografia cuvintelor şi limba mimică pentru construcţia fraselor..."

„De doĭ anĭ Marta a învĕţat să scrie ca noĭ. Iată un specimen de scriere a sa:

Când am venit aicĭ ca să învĕţ, eram singură, nu cugetam nimic, nu înţelegém nimic, ca să dic; trebue a pipăi totul spre a pricepe, a face semne şi a învĕţa alfabetul timp de doĭ anĭ. Dupĕ aceea în timp de un an am învĕţat a puncta ca orbiĭ, acum sunt fericită că înţeleg totul.

De doĭ anĭ am voit să învĕţ a scrie ca ceĭ ce vĕd şi scriŭ binişor.

Când am venit aicĭ mama a plecat; eram fórte supărată şi o strigam cât puteam. Surorile m'aŭ mângăĭat mult, m'am înblândit, le ĭubesc fórte mult, ele sunt tot-déuna bune cu mine.

„In adevĕr că nu ştia nimic şi acum pricepe totul, chĭar şi adevĕrurile cele maĭ înalte. Rĕspunde la tóte întrebările ce i se fac despre Dumnedeŭ şi despre suflet.

Profesóra sa surdo-mută, îĭ traduce tóte instrucţiunile religióse care să fac la capelă, copila pricepe totul şi-şĭ dă samă de ceea ce s'a dis... Ar trebui să fie vĕdută, spre a-şĭ da samă de inteligenţa şi pietatea sa..."

Istoria filosofieĭ, considerată ca studiŭ şi observaţiune a

spirituluĭ omenesc, oferă puține fapte comparabile cu seria de evenimente espuse de noĭ. Nu este cu putință a concepe o manifestare maĭ lămurită a substanțeĭ spirituale, independentă de materie, în operațiunile sale cele maĭ înalte, în concepțiunile sale curat intelectuale.

§ II.

Deosebirea sufletuluĭ de corp; meditațiune psihologică.

Am constatat prin experiență, am vĕḍut lămurit, direct, prin o carne devenită transparentă, un suflet omenesc, cu proprietățĭ active și creatóre, dar un suflet strĕin. Depinde de orĭ-cine, de a vedea tot așa de lămurit, și maĭ direct încă sufletul seŭ în sine, de a constata prin experiență realitatea substanțială, spirituală, independentă de materie în operațiunile sale caracteristice.

Există un procedeŭ intelectual, un mijloc de a cunóște tot așa de sigur și mult maĭ repede de cât raționamentul cel maĭ bun, de cât demonstrațiunea cea maĭ logică: observațiunea interióră, mărturia simțuluĭ intim, intuițiunea. Este ceva maĭ bun de cât de a conclude, este a vedea. Dupĕ un raționament, orĭ-cât de rațional s'ar presupune, póte să fie loc pentru discuție, pentru revoltele spirituluĭ; dupĕ o intuițiune imediată, este loc numaĭ pentru certitudine saŭ pentru sceptricsmul cel maĭ absolut.

Logica simțuluĭ comun este maĭ puternică de cât logica cea maĭ savantă; marea logică a simțuluĭ comun, a sufletuluĭ întreg, care nu împarte pre om, care nu mutiléză nimic, care procede tóte forțile reunite, tóte facultățile desfășurate...“

Nimenea nu póte fără să abdice, fără să ĭasă din omenire, să recuse aceste judecățĭ prompte, sigure, instantanee pe care le impune evidența, aceste avênturĭ ale rațiuneĭ, acele strigăte suverane ale conștiințeĭ, mărturie imperiósă a simțuluĭ intim.

Să încercăm a aplica acéstă logică la existența sufletuluĭ nostru propriŭ, la deosebirea sa esențială de corpul nostru și materiă.

Să ne transportăm cu gândul pe una din acele înălțimĭ care domină vastele orizonurĭ, pe acele locurĭ înalte pe care marea poesie le ĭubește așa de mult, unde aerul cel maĭ pĕtrundĕtor și cel maĭ curat dilatéză simțurile și dispune la emoțiunile inteligențeĭ, la meditațiunile fecunde.

Intr'o nópte senină; ochĭul póte străbate întru adâncurile cerĭuluĭ. Privesc și mĕ dedaŭ cu totul acestuĭ spectacol. Invĕțăturile astronomieĭ redeșteptându-se în sufletul meŭ îmĭ amintesc înspăĭmântătórea distanță a stelelor, incalculabila cantitate a lumilor, din care fie care din stelele acestea este centru și sóre.

In acéstă contemplare, unde știința și poesia, rigórea cifrelor și avênturile imaginațiuneĭ sĕ par a se confunda, îmĭ restrâng privirea de la spațul indefinit la punctul imperceptibil al spaciuluĭ acestuĭa pe care-l ocup. Ințeleg micșurimea pămêntuluĭ perdută în imensitate, micșurimea corpuluĭ meŭ, care este numaĭ o atomă pe acest glob mic. Dar în acelașĭ timp, simțesc, vĕd, înțeleg tótă mărimea, tótă puterea *euluĭ* care póte să parcurgă ast-fel și să mĕsure lumile, de la un pol la altul, într'o clipélă, care parcurge tótă distanța fără a se declara învins de cât numaĭ de infinit.

Contrastul acesta este deja o rază de lumină care-mĭ descopere o diferență esențială între corpul meŭ, compus din materie și *eul*, care cugetă și contemplă. Cu cât corpul meŭ, comparat cu universul, se pare fórte mic și aprópe de neant, sufletul meŭ sĕ înalță cu cugetarea mea, crește, planéză liber în spaciŭ; domină totul, cuprinde totul. Sunt dar douĕ lucrurĭ deosebite, de și strîns unite; și cu cât le consider maĭ mult, cu atâta distanța care le desparte mi se pare imensă. Eŭ nu raționez, nu argumentez, nu conclud: acéstă distincțiune, eŭ o vĕd direct, ea să oferă privireĭ mele într'un chip atrăgĕtor, imediat, puternic.

Maĭ departe:

Tóte lumile acestea, pe cari le contemplu, pe cari le parcurg cu privirea și cu cugetarea, pot să le concep, ca cum n'ar exista. Deja, pe când eŭ meditez, ḑiŭa vine, cerĭul să luminéză și albește în tóte părțile, stelele, adecă lumile dispar unele după altele; pot să le concep ca neesistând.

Pămêntul, care mĕ pórtă și care este numaĭ un atom în imensitatea universuluĭ, pot să-l concep ca și cum ar fi încetat de a exista.

Și corpul meŭ însușĭ, pot să-l mutilez cu gândul; dar pentru aceea nu mĕ simt micșurat; sunt ceea ce eram. Nicĭ una din părțile sale nu este *eŭ*, reuniunea acestor părțĭ nu pot să fie *eŭ*. Ḑic crierul meŭ, cum a'șı ḑice mâna mea. Pot dar să nimicesc corpul meŭ cu gândul, nu este nicĭ o contraḑicere în terminĭ, nicĭ o imposibilitate logică. De fapt, maĭ mulțĭ filosofĭ aŭ privit corpul ca o creațiune a inteligențeĭ nóstre, ca avênd o existență curat subiectivă. Sistemul acesta este falș, dar nu implică nicĭ o absurditate.

Nu este tot așa despre suflet, despre *eu*; nu pot să mĕ gândesc că cuget și în același timp ne existând. Acésta implică contraḑicere, este absurd. Este dar între corpul meŭ pe care pot să-l nimicesc, fără să mĕ nimicesc pre mine, și sufletul meŭ care să împrotivește la orĭ-ce tentativă de îndoïală, la orĭ-ce încercare de scepticism și care este *eŭ*—însu-mĭ, este o deosebire mare; esențială, un abis.

Să nu ne lăsăm, să nu ne oprim în acéstă meditație psihologică; nu este nimic artificial, nimic convenit, nu sunt cuvinte tehnice saŭ scolastice; suntem într'un laborator familiar tuturor, n'avem să ne folosim de cât numaĭ de un instrument, pe care-l purtăm tot-déuna cu noĭ, conștiința nóstră proprie, simțul intim.

Un cugetător profund și unul din ceĭ maĭ atentivĭ observatorĭ aĭ sufletuluĭ în secolul acesta și care trecu de la materialism la spiritismul cel maĭ înalt, numaĭ prin observațiune interióră, Maine de Biran, alese cu reson un

punct de sprijin maĭ larg de cât acela al luĭ Descartes spre a suporta edificiul psichologic. Cugetarea ca fenomen pasiv, nu implică imediat existenţa *euluĭ*, ca causă substanţială. Maine de Biran plécă de la un alt fapt, ĭarăşĭ evident: voinţa liberă.

Voesc, mişc braţul, pentru că-mĭ place să-l mişc; decĭ exist ca causă liberă. Simţ că eŭ sunt principiul acesteĭ mişcărĭ, că eŭ sunt activitatea, spontaneitatea, causalitatea vie, independentă şi conscientă; sunt decĭ o substanţă. Nu numaĭ o resultantă, o acţiune reflexă, un fenomen curat, o funcţiune de organe,— espresiunĭ adoptate de materialism spre a designa sufletul,—ci o substanţă reală. Věd, constat, încă şi tot-déuna, manifestarea a două părţĭ din compusul omenesc: una, care cugetă, voeşte, care este causă activă, spontanee, liberă, este sufletul; alta mare, multiplă, lipsită de spontaneitate, corpul; şi ele sunt lămurit, esenţialminte deosebite una de alta.

Când voesc, când radic braţul, simţesc, ştiŭ că am fost maĭ 'nainte de acésta şi că voiŭ fi şi după aceea; simt că sunt o substanţă permanentă, una identică.

Cu cât pătrund în lăuntrul conştiinţeĭ mele, cu atâta maĭ mult stăruesc, sap, sondez şi mě asigur şi maĭ mult că aceste regiunĭ nu sunt ale materieĭ, numěruluĭ, întindereĭ mişcăreĭ, ce mi le arată fisica şi chimia.

Intâlnesc în interiorul meŭ fenomene, facultăţĭ, legĭ cari n'aŭ nimic comun cu fenomenele materiale, cu proprietăţile corpuluĭ. Substanţa corporală pe care o ating, nu mě simte; acea pe care o privesc nu mě vede; acea pe care o întreb nu m'aude. A cunóşte, a raţiona, este a avea ideĭ generale, ideĭ de raport, de principiŭ şi de consecinţă, de causă şi de efect, etc.; a admite tóte acestea, fie într'un grăunte de năsip pe care l spulberă vêntul, fie într'o masă enormă, care forméză un munte, fie într'o moleculă a corpuluĭ meŭ, mi se pare ĭarăşĭ fără simţire. Spiritul meŭ reflectă, resistă invincibil.

Un copil care învaţă pentru prima óră cel maĭ simplu

raport între numere—una şi cu una fac douĕ—este chiar prin aceea la o distanţă infinită de lumea atomelor, de cosmos material întreg. El cunóşte adevĕrul.

Când pricepe copilul că este urît a minţi, are conştiinţă de libertatea sa, de responsabilitate, de o lege morală; el cunóşte binele, este despărţit de restul creaţiuneĭ printr'un abis.

In fine când primeşte el primele noţiunĭ ale frumosuluĭ, intră într'o ordine de fenomene, care n'aŭ nimic comun cu puterea şi materia. Frumosul să râdică ca o desfidere înaintea tuturor esplicaţiunilor curat fisico-chimice saŭ fisiologice. Nicĭ o putere cunoscută, nicĭ un element organic saŭ neorganic, nicĭ o combinaţiune de atome, orĭ cât de subtile s'ar presupune, nu vor da sémă de aceste emoţiunĭ de frumos pe care sufletul meŭ le primeşte de la spectacolul natureĭ, de la un şir de munţĭ, de la marea cea întinsă, de la o simplă flóre; nicĭ odată nu'şĭ vor da sémă de frumuseţa literară, de frumosul artistic, de ideal.

Tot acelaşĭ *eŭ* este subiectul tuturor percepţiunilor acestora, de adevĕr, bine, frumos. Mĕ simt unul, simplu, permanent, identic; cunosc sufletul meŭ nu cu ajutorul unuĭ raţionament, dar direct, prin fenomen. Eŭ îl vĕd şi dacă n'ar fi aşa precum îl vĕd, aşa precum îl simţesc, causă substanţială absolut distinctă de materie, n'aşĭ fi nimic, nicĭ chĭar scepticul care se îndoeşte saŭ nebunul care nu judecă, căcĭ spre a se îndoi şi a nu judeca, trebue a fi şi trebue să fie un suflet.

Spiritul şi materia se întâlnesc în om: „adună pe nobila sa figură efectul celor douĕ lumĭ cărora aparţine: lumea sufletelor, lumea corpurilor. Fie-care dungă din carnea sa, fie-care mişcare din viaţa sa conţine sub o singură frumuseţe, îndoita putere a frumosuluĭ vĕḑut şi a frumosuluĭ ideal". Orĭ cât de mic este praful cu care este înbrăcat, trebue să aspire la o demnitate maĭ înaltă de cât cum ar fi un spirit simplu. Destinul seŭ devine maĭ frumos în ochiĭ minţeĭ, maĭ frumos, maĭ ales în ochiĭ credinţeĭ.

Este o bucată de poesie care să potrivesce de minune cu acéstă măréţă erarhie a fiinţelor, pe care omul o parcurge şi care să termină cu sine însuşĭ. Acéstă capo-d'o peră, aşa de bine inspirată, pórtă numele de *Excelsior*.

Un tĕnâr călătoresce prin Alpĭ, în mĭezul nopţeĭ, prin zapadă şi vijelie. El pórtă un stég cu inscripţia: *Excelsior, maĭ sus.*

Ca să-l oprésca, i se spune de ostenélă, de pericolile care-l aştéptă; la lumina fulgeruluĭ i se arată spectrele îngheţate, spuma torentelor, grozăvia prăpastielor; lângă dênsul odihnă bună, placerea liniştită şi sigură... Ochiul seŭ, ḑice poetul (Longfellow), rĕmâne fix pe înălţimĭ; ĭar vocea sa rĕspunde: Excelsior şi sue necontenit.

Maĭ mult de cât acest eroŭ imaginar, omul în ḑiŭa creaţiuneĭ, primesce acéstă devisă.

Uşor să recunósce domnul şi regele a tot ce-l înconjóră. Singur el stă drept, cu capul sus, privirea întórsă spre ceriŭ. El resumă tóte minunile corpurilor viĭ; mórtă sau vie, tótă natura i se închină. Este primul primatelor, ḑic chĭar naturaliştiĭ. Şi cu tóte acestea, singur el simte nevoĭa a se maĭ sui; este neliniştit, dorind să ocupe un loc maĭ sus: *Excelsior*.

Spectacolul creaţiuneĭ este pentru dênsul izvorul sentimentelor şi dorinţelor de un ordin superior, pe care nimenea nu-l póte atinge. Ochiul seŭ nu-ĭ servesce numaĭ a-l povĕţui la mers, a descoperi nutrimentul seŭ, ci-ĭ descopere armonia linielor, formelor şi culorilor, frumuseţile splendide ale ḑileĭ frumuseţile misterióre ale nopţeĭ. Urechĭa sa nu-l previne numaĭ de pericolul ce-l ameninţă; ci îĭ descopere armonia, puternica vorbire a sunetelor.

Mâna sa crează utilul, adecă sceptrul suveran, care-ĭ va servi a domoli materia, a se folosi de tóte şi a domina globul. El a primit un dar minunat: pe buzele sale sonore, nasc sonurĭ articulate până aicĭ necunoscute creaţiuneĭ; el posedă cuvêntul şi cu dênsul cugetarea. Cu aripile cuvêntuluĭ şi ale cugetăreĭ, pătrunde secretul legilor

eterne. In științĭ, în litere, în arte, se va râdica până la geniŭ. Și cu tóte acestea destinul seŭ este încă maĭ înalt de cât tóte acestea: *Excelsior*.

Singur, tot-déuna singur în natură, posedă un dar maĭ mare ca inteligența: libertatea morulă. Este capabil de a alege între bine și rĕŭ; depinde de dênsul de a se supune legilor pe care i le descopere conștiința sa, saŭ de a le călca în picióre. Prin mijlocul stâncilor maĭ ascuțite de cât ale Alpilor, pintre pasiunile sale, el póte să mérgă la Creatorul seŭ, să se unéscă cu el prin sacrificiŭ, prin virtute, prin dragoste.

Suntem óre sus? Da, cu ochiĭ filosofieĭ naturale; dar o vóce venită din ceriŭ strigă încă omuluĭ: *Maĭ sus!*

Aci începe ordinea supra-naturală și divină, misterile credințeĭ, nespusa legătură a omenireĭ cu divinitatea. Acéstă progresiune ascendentă a omuluĭ, împlinind destinul seŭ, să perde în ceruri ca scara luĭ Iacob

(Va urma).

PAULIN DE NOLA.

(Urmare)

Dar ceea ce se observă maĭ mult în poesiele luĭ Ausoniu, este, că nu numaĭ că sunt pline de mitologie, ci nicăirĭ nu să află spiritul creştin. De sigur, creştinismul a alunecat pe lângă dênsul şi n'a pătruns nicĭ odată până în sufletul seŭ. Era un om fericit, pentru care viaţa era dulce, şi care gasea în lucrurile lumeĭ o deplină satisfacţiune, ceea ce nu-l prea dispunea a se gândi mult la ceriŭ. Retor convins, avea patimă de starea sa, şi el cunoscu cea maĭ mare placere, aceea de a face bucuros ceea ce era îndatorit a face. Profesiunea sa ĭ-a dat maĭ mult de cât cerea el; ea l'a facut să stea la masă cu împĕratul, să fie perceptorul unuĭ principe, apoĭ o persónă politică, un cestor al palatuluĭ, un prefect al Italieĭ, al Africeĭ, al Galieĭ, consul; şi a umplut în onorurĭ tótă familia sa.

In lunga sa viaţă a obţinut tot ce-a dorit. Ştiŭ că se întâmplă poeţilor de a'şĭ crea nenorocirĭ închipuite, când nu sunt reale, dar poesia luĭ Ausoniu nu era din acele ce agită şi tulbură; ea consta maĭ puţin în noutatea fonduluĭ de cât în frumuseţele formeĭ. El n'a esprimat, nicĭ a cunoscut patimele violente. Lucrările sale cele maĭ bune sunt acele, unde el descrie peisage plăcute şi desvoltă locurĭ comune pline de spirit. Iubesce mult măestria şi se laudă când învinge vre-o greutate. El a pus în micĭ poesiĭ de

câte patru versurĭ împărţirile anuluĭ, sistemul metric, lucrările luĭ Hercule, atribuţiunile muzelor, obscuritaţile istorieĭ romane etc. Aceste esercițiĭ copilăreştĭ şi laborióse, care-ĭ rădicaŭ mult reputaţiunea în şcólă, nu eraŭ de natura a-ĭ causa emoţiunĭ marĭ, nu-ĭ alteraŭ seninătatea vieţeĭ. Ş'apoĭ el se bucura de stima tuturor şi în adever ca o merita. In gradul cel maĭ înalt poseda tóte calităţile bune lumeştĭ; era fórte alipit de aĭ seĭ şi ne-a lasat într'o poemă intitulată: *Parentalia*, un tabloŭ curios al familieĭ sale; este o genealogie complectă, unde nu trece cu vedere nicĭ pre un verişor; sunt rude de care nu ne spune nimic, pentru că n'avea ce să ḑică. A vorbit cu frăgezime de părintele seŭ, şi una din bucăţile cele maĭ frumóse pe care le scrie, este acea adresată luĭ, când dobândi un fiŭ. El spunea femeleĭ sale în versurĭ încântatóre, cât-va timp după căsĕtorie: „Să trăim tot cum am trăit până acum, şi să nu ne părăsim numele ce ni l'am luat în primul nostru amor. Inaintarea vrâsteĭ să nu ne schimbe de loc; eŭ sunt tot-déuna tĕnâr pentru tine şi tu tot-déuna frumósă pentru mine. E bine să se ştie preţul anilor, dar nu trebue să se ştie numĕrul lor“. Acest om cinstit poseda calitaţı apreciate de lume, dar nu se găsesc la dênsul urme de virtuţĭ creştineştĭ. El mărturiseşte, ca t ţĭ înţelepţiĭ, că trebue să ţie puţin la avere şi că la nevoĭe să póta şti să o întrebuinţeze, dar nu-ĭ vine în minte ca să se facă sarac de buna voĭe. Intr'o bucată frumósă de vers, descrie mica moşióră, ce-ĭ venea de la părinţĭ şi unde voeşte sa-şĭ petrécă în pace ultimele sale ḑile :

Salve, haerediolum, majorum regna meorum,
Quod proavus, quod avus, quod pater excoluıt.

Dar acea moşióră cultivată de strabuniĭ sĕı nu este aşa de mică, cum să crede; conţine cincĭ ḑecĭ de hectare de pământ, douĕ-ḑecĭ şi cincı în viĭ, douĕ-spre-ḑece sau şi maĭ mult, pădure, liveḑĭ etc. în total douĕ sute cincĭ-ḑecĭ hectare. Are servitorĭ destuĭ: „Nimic nu e de prisos, dar nimic nu lipseşte“. Hambarile şi magasielo sale conţin provisiĭ

pentru doĭ anĭ: „Când n'are cine-va casa plină, să póte să rĕmâe într'o ḑi cu stomahul gol“. Iată-ne fórte departe de sĕrăcia creştină şi moşióra luĭ Ausonie, nicĭ nu se póte compara cu mănăstirea luĭ Paulin. Dar ceea ce ne arată şi maĭ mult pe cosmopolitul sunt ideile sale privitóre la mórte şi viaţa viitóre. Era într'o vrâstă când fără de voie laudă trecutul, când compuse cele douĕ poeme despre părinţiĭ sĕĭ pe care-ĭ perduse şi profesoriĭ, al căror elev sau coleg a fost el; se pare ca amintirea tuturor morţilor acestora şi cugetarea, că curând se va întâlni cu dênşiĭ, o să ĭ inspire nişte ideĭ maĭ serióse; acum orĭ nicĭ odată trebuia sa vorbéscă despre viaţa cea-l-alta şi să afirme, că va găsi aiurea pre toţĭ aceĭ pre care-ĭ iubise aşa de mult. El nu ḑice un cuvênt şi sa mulţameşte pretutindene cu acele speranţe indoióse cari eraŭ suficiente pentru filosofiĭ vechĭ. Vorbind de unul din ace tĭ dascalĭ, retorul Minervius, un om iscusit, care ştiuse fórte bine să-şĭ aranjeze viaţa şi care, fără să fie bogat, găsia mijlocul a avea o masă bună şi amicĭ distinşĭ: „Şi acum, îĭ ḑise, dacă rĕmâne ceva dupĕ mórte, trăeştĭ încă şi-ţĭ aducĭ aminte de ḑilele trecute; dacă din contra totul dispare fără a se maĭ întórce şi somnul morţeĭ numaĭ are deşteptare, aĭ trăit numaĭ pentru tine şi ne laşĭ gloria ta spre a ne mângăia“. De aci se cunóşte că creştinul care a scris cuvintele acestea era creştin numaĭ cu numele.

Să înţelege că un om ca Ausoniu care nu cercă nicĭ nenorocirile din viaţa acésta nicĭ terorile din viaţa viitóre, care se acomoda aşa de bine cu lucrurile omeneştĭ, care avea cuvênt sa fie mulţămit de alţiĭ şi de sine, şi pentru care era de-ajuns sa facă mărturisirea credinţeĭ odata pe ḑi saŭ odata pe an, să fi fost incapabil, nu ḑic de a aproba, dar de a înţĕlege purtarea luĭ Paulin. Aceste avênturĭ de devoţiune, aceste regrete şi mustrarĭ de cuget pentru trecut, nevoile singurătăţeĭ, acel foc al evlavieĭ era ne esplicabile pentru acela ce nu le-aŭ simţit nicĭ odată. Retorica, cum am vĕḑut era atuncĭ aşa de stimată, că să

susţinea prin şcóle nu numaĭ că este arta cea dintăĭ din tóte, ci o virtute. Ceĭ ce petrecuse tótă viaţa lor studiând eĭ însăşĭ şi învĕţând pre alţiĭ, nu puteaŭ să-şĭ închipuĭască că un om să aĭbă trebuinţă de alt-ceva spre a fi fericit şi că ea n'ar satisface pre aceĭ ce o posedaŭ. A se lăsa de dênsa, dupĕ ce a cunoscut'o şi a practicat'o, se părea una din acele erorĭ spirituale, ce cu greŭ să pot pricepe, o ingratitudine culpabilă, maĭ ca o crimă. Ceea ce necăja pre Ausoniu este că Paulin nu era un elev ordinar; el întrecuse pre toţĭ colegiĭ sĕĭ prin talentul seu şi chĭar pre profesor, când primea câte un discurs frumos şi poeme elegante în care-şi cunoştea metodul, unde regăsea lecţiunile sale, era mândru de a se proclama învins. „'Ţĭ cedez în cât priveşte geniul, ḑiçea el, pentru că sunt cu aniĭ înaintea ta. Muza mea, spre a'ţĭ face cinste, să scólă înaintea muzeĭ tale“ [1]. Ast-fel saluta el acest talent tĕnâr care trebuĭa să continue gloria sa. Retorul bĕtrân ĭubea aşa de mult arta sa, că departe de a fi geloz de succesorul sĕu, cum se întâmplă de ordinar, avea plăcere a-l designa şi sĕrbători maĭ dinainte, fericit că viitorul ritoriceĭ şi al literelor era asigurat dupĕ el. Era dar natural ca să vază cu cea maĭ adâncă durere speranţele sale amăgite. De aceea când auḑi că acest ucenic ĭubit, acest poet plăcut, acel orator deja celebru, senatorul, consularul, renunţa la eloquenţă şi la viaţa publică, nu sĕ maĭ putu stĕpâni. Póte că spera, că glasul seŭ, pe care Paulin îl ascultase cu atâta religiositate în tinereţa sa, va maĭ avea încă vre-o înrîurire asupra luĭ. Să hotărî a-ĭ scrie maĭ multe epistole în versurĭ, frumóse, iritante, apăsătóre spre a-l readuce în lume.

S'aŭ conservat mare parte din aceste aceste epistole şi rĕspunsurile luĭ Paulin. Improtivirea la avêntul ce ducea atâtea suflete arḑĕtóre către mănăstire, era maĭ viŭ de cât ne putem închipui; dar fiind neputincióse, operile acelora

---

[1]) Ep. XX, 11.

care se făcură interpreţiĭ eĭ, nu s'aŭ păstrat, noĭ audim numaĭ pre învingĕtorĭ. Aicĭ, prin o fericită escepţiune, amêndouĕ parţile aŭ cuvêntul. Putem cunóşte obiecţiunile pe care creştiniĭ rĕcĭ şi mirenĭ faceau vieţeĭ religióse, şi cum rĕspundeaŭ ceĭ-l-alţĭ. Adversariĭ sunt ómenĭ de spirit şi cu fond, poeţiĭ ceĭ maĭ distinşĭ din timpul lor, cariĭ prin caracterul şi talentul lor, represinta de minune cele douĕ grupe contrare; ne facem plăcerea a asista puţin la discuţiele lor.

Maĭ toţĭ aceĭ ce aŭ studiat acéstă conrespondenţă aŭ fost impresionaţı, vĕdênd cum Ausoniu se pare inferior discipululuĭ sĕŭ. Epistolele sale conţin de sigur descrierĭ plăcute, espresiunĭ alese şi versurĭ bine alcatuite, dar lipsa de gust prisoseşte. Să dice în general, că încercând cine-va o emoţiune sincera, găseşte tot-déuna o espresie adevĕrată spre a o da; exemplul luĭ Ausoniu arata ca acésta opiniune nu este cu totul dréptă. De sigur nu ne îndoim că el a fost fórte mişcat şi fórte întristat de retragerea neaşteptată a discipululuĭ seu; durerea sa este adâncă; imputarile ce i le face, plângerile luĭ sunt cu adevĕrat din inimă; şi cu tóte acestea, când voeşte să le esprime, exageréza, declamă şi nu se póte desbara de retorica sa. Dar nu numaĭ stângăcia luĭ ne surprinde, ci şi lipsa de gust. Este cu neputinţă de a'şı inchipui cine-va ceva maĭ ne propriŭ cu planul ce-şĭ propunea de cât epistolele sale. Spre a atinge inima mareluĭ caincıos, trebuıa să între în sentimentele sale care l agitau, sa aprobe în parte proectele sale, să arate că le înţelege marirea; pe urmă sa-ı arate, că acea trebuinţă de perfecţiune care-l turbura să putea satisface şi aıurea, ĭar nu în pustie. Póte ca arătându-ı binele, ce-ĭ era cu putinţă să-l facă fără a părăsi postul luĭ, fără sa fugă din ţara sa, opunênd nerăbdăreĭ rîvneĭ sale atragerea uneĭ datoriĭ imperióse, sa putea spera ca va mişca acel suflet generos şi însetat de evlavie! Dar cum putea face acésta Ausoniŭ? El nu putea sa înţelégă purtarea luĭ Paulin. S'ar putea

ḑice că nu póte ghici el îndemnul taînic, care-l atrăgea afară de lume şi să-l facă a-şĭ părăsi demnitaţile şi relaţiele sale. Presupunerea la care să opreşte cu maĭ multă plăcere este, că prin un capriciŭ neesplicabil, Paulın s'a desgustat de ţara sa naturală şi s'a lăsat a fi amagit de Spania. „Rîul Tage, Barcelona, Cartaginea, înalţimele munţilor udaţĭ de două mărĭ ne-au perdut!" Ast-fel îşĭ varsă focul pe acea ţară gelósă, care ı-a răpit amicul. „Să fiĭ blestemat, pămênt al Iberieĭ! Cartaginesul să te pustiĭasca! Perfidul Anibal sa te arda! Sertoriu exilatul sa-ţĭ aducă rĕsboĭul", şi puternica Nemesis îşĭ rĕsbuna pe eı despărţindu-ĭ. Trebue să mărturisim ca aceste palavre mitologice desgustaŭ pe Paulin. Singurul sentiment care ar fi putut să atingă inima sa, ar fi fost amintirea de bunatatea profesoruluĭ sĕŭ şi aniĭ fericiţĭ pe care-ı petrecuse la studiĭ. Ausoniŭ vorbeşte câte odată de acesta. La începutul primeĭ sale scrisorı, aminteşte când eraŭ legaţĭ unul cu altul ducêndu-şĭ viaţa în comun. Dar despărţirea s'a pus între dênşiı: „legătura s'a rupt, şi nu este vina celor doĭ, ce mergeaŭ împreună, ci numaĭ a ta; cacĭ eu sunt prea mulţamit de a purta înca jugul". El sfârşeşte ıarăşĭ într'un chip atrăgĕtor, descriindu-ĭ bucuria ce o va avea el, când i se va vesti reîntórcerea luĭ. „Când óre vor suna la urechĭa mea cuvintele; ĭată-l vine; a părăsit acele locurĭ brumóse ale Iberieĭ, să apropie de Aquitania, intra în Hebromagus. Deja a salutat în trecere domeniele fratelui sĕŭ; şi vine pe albia rîuluĭ, fericit ca-l pórtă. Să zăreşte, prora se întórce către mal, poporul vesel sa grabeşte să-l priméscă. Nu intră la el, bate maĭ întâĭ în pórtă. Este óre de creḑut, saŭ aceĭ ce ĭubesc cred ca visurile sunt realitate?"

In adevĕr că era vis; nu numaĭ ca Paulin nu s'a întors, dar şi Ausoniu nu primeşte nicĭ un rĕspuns. Nu se ştie prin ce împrejurare, scrisórea nu ajunse la adresa sa. Ausoniu nu perde curajul; el scrise de doue sau treĭ orĭ epistole din ce în ce maĭ apăsatóre, unde să plângea de

tăcerea neesplicabilă a luĭ Paulin. De ce să nu-ĭ rĕspundă? Totul vorbeşte, totul este animat, îĭ ḑicea în stilul sĕŭ imaginar, nimic, pe câmp şi în pădure nu se póte stĕpâni de a păzi tăcerea. „Flórea murmură când este despoĭată de albine; trestia de pe malurí scóte armoniĭ melodióse, cetina braḑilor vorbeşte cu vêntul ce le clatină; nimic nu este mut în natură"; versurĭ încăntatóre, dar care, nu eraŭ suficiente spre a aduce pre fugar. Din contra acestea'l făceaŭ să fuga maĭ mult, dar maĭ ales alusiunea făcută de Ausoniu la Therasia, pre care o numeşte Tanaquila luĭ Paulin; sunt cuvintele violente pe cari le pronunţa în contra acelea, ale careĭ sfaturĭ aŭ perdut pre amicul sĕŭ. „Nicĭ o bucurie sa nu înveselésca inima sa! Nicĭ odată accentele dulcĭ ale poeţilor, modulaţiunile uneĭ elegiĭ frumóse să nu încânte urechea sa; trista şi saraca să locuĭască prin pustiurı, să urce fara tovarăş povĕrnişurile periculóse ale vêrfurilor alpine: cum sa ḑice că odată Belerofon, lipsit de minte fugea de întâlnirea ómenilor, şi-şı preumbla paşiĭ seĭ ratacitorĭ prin pustiurile sĕlbatice!" Admirăm şi aicĭ stângacia luı Ausoniu; sórta ce o doreşte aceluĭ creştin vinovat ca cea maĭ mare nenorocire, este tocmaĭ acea viaţă singuratică, ce i se parea fericirea cea maĭ preţiósă.

Paulin rĕspunse în fine; nu să ştie pentru ce, scrisorile luĭ Ausoniu îĭ ajunse abea dupĕ treĭ anĭ.—Scrise şi el epistole în versurĭ, dıntre care maĭ ales cea d'intaĭ este lungă şi importanta. De sigur nu se asamĕnă cu ale luĭ Ausoniu, unde se încadréză frumos atâtea slabacıunĭ şi copilăriĭ. Nu dóra ca nu s'ar gasi şi la elev unele urme de slăbăciunĭ ale dascaluluĭ; se găsesc destule figurı retorice, cuvinte alese şi antiteze, cu deosebire descripţiunı prea lungĭ şi fórte împodobite. Chĭar ideĭa de a întrebuinţa succesiv treĭ feliurĭ de masurĭ deosebite, la început versurĭ elegiace spre a saluta pre Ausoniu, versurĭ ĭambice spre a rĕspunde la imputarile sale şi versurĭ eroice spre a discuta argumentele sale, are ceva ingenios şi cautat, care vĕdesce pre şcolarĭul. Dar ideile sunt pretutindenea serióse şi înalte.

De la început se acusă lămurit despărţirea. „Pentru ce, dice el luĭ Ausoniu, de ce voeştĭ, ĭubite frate, sa mě chemĭ la cultul acelor zeiţe, pre care le-am parăsit. Inimile consacrate luĭ Christos sunt închise pentru Apolon, ele îndepărtézĭ de la dênsele musele pentru tot-déuna".

Spre a lua luĭ Ausoniu orĭ-ce speranţă de a putea să-l readucă la lume, îĭ arata cât de mult s'a schimbat: „Nu maĭ sunt ce-am fost odată; un spirit noŭ mě posedă. Odinióra mě credeam cinstit şi eram vinovat; mi se părea că věd adevěrul în întunerec. Eram nesimţitor pentru cele dumnedeeştı şi mě numeaŭ înţelept. Me nutream cu vermiĭ morţiĭ şi credeam ca trăesc!" Ştie că purtarea sa a fost apreciata cu asprime, dar ce-ı pasă luĭ daca îl atacă ómeniĭ? „Omul dispare şi greşalele luĭ îl însoţesc. Cânt a pronunţat o sentinţa judecata sa şterge şi móre cu judecătorul". Dar hotărîrea luĭ Dumnedeŭ este însemnată. Când cine-va caută sa-ĭ fie plăcut, este rěsplătit în diua judecaţeĭ celeĭ marĭ. Numaĭ aşteptarea acesteĭ dile înfricoşate póte să-l facă să tremure. „Gândindu mě la venirea luĭ Christos, inima mea credincĭósă se cutremură în fibrele sale tremurătóre. Mě tem că sufletul meŭ, tulburat de grija corpuluĭ, impovorat cu greutatea intereselor lumeştĭ, dacă tot-odată ar audi ca înfricoşata trîmbiţă s.nă în ceriŭ, să nu fie în stare a sě râdica pe aripĭ uşóre înaintea regeluı sěŭ... Ce desperare pentru mine, dacă dându-mě la speranţele lumeĭ aceştia, Christos s'ar arăta în tótă stralucirea ceruluĭ de odată, dacă orbit de acea lumina, voiŭ fi silit sa caut umbrele nopţiĭ, ca să mě ascund!" Este dar hotărît şi numaı póte reveni; părăseşte grijile lumeştĭ, el voeşte sa merite résplatirıle eterne prin o viaţă aspră şi retrasă. „Dacă hotărîrea acésta'ţĭ place, felicită pre amicul těu de bogăţia speranţelor sale; daca o condamnĭ, ajunge pentru mine să fie primita de Christos".

Cuvintele acestea puneaŭ capět discuţiuneĭ. Cetindu-le Ausoniu a trebuit să renunţe pentru tot-déuna, la speranţa de a maĭ readuce pre amicul sěŭ la viaţa luméscă şi retorică.

III.

Operile luĭ Paulin. Conrespondenţa, versurile sale. Epistola către Iovius.—Elegia creştină.

Părăsind lumea, Paulin nu renunţă la literatură; din contra devoţiunea sa adause la zelul de a scrie. Până atuncĭ scriea de plăcere; dar acum o face acésta din datorie, spre a mulţami luĭ Dumnedeŭ şi sânţilor pentru bine-facerile primite, spre a reînsufleţi pre ceĭ rěcĭ, a întări pre ceĭ nehotărîţĭ, şi a da sfaturĭ bune acelor ce aveaŭ trebuinţă. Maĭ tóte operile în prosă şi in versurĭ ce avem de la el aparţin la a doua jumětate a vieţeĭ sale.

Din lucrările sale în prosă nu ni s'a conservat de cât epistolele sale. De bună sémă sunt destul de curióse, dar, s'ar amagi cine-va, dacă ar căuta interesul particular ce se află de ordinar în conrespondenţele intime. Cele maĭ placute pentru noĭ sunt acele în care omul de spirit vorbeşte de sine fără jena şi ne face cunoscut incidentele vieţeĭ sale interióre; dar creştinismul nu ĭubeşte asemenea destaĭnuirĭ: a vorbi prea mult de sine, li se părea acestor ómenĭ serioşĭ că este o îngâmfare de prisos, o deşertacĭune vinovată. Eĭ nu-şĭ scrieaŭ pentru a'şĭ comunica impresiunile, ci pentru a'şĭ schimba ideile. Învěţaţiĭ renumiţĭ eraŭ adesea întrebaţĭ asupra cestiunilor îndoĭóse, şi rěspunsurile lor, carĭ formaŭ adesea, tratate întregĭ, copiate şi reproduse, treceaŭ din mâna în mână şi se rěspândeau pretutindene.

Pe la finea sec. 17 şi începutul sec. 18, un Varlaam, un Dositeĭ, Stefan, Teodosie, Antim, dădeaŭ sfaturĭ părinteştĭ creştinilor, cum trebuĭau sa se pórte în viaţă, cum să împace viaţa luméscă cu cea religiósă. In sec. IV gândea lumea alt-fel. Atuncĭ credinţa era vie, dar neliniştită şi curiósă. Deslegarile date de creştinism unor probleme pe care filosofiĭ nu le deslegase, liniştind întru cât-va sufletele, nu le mulţămise pe deplin. Odată deşteptată curiositatea

asupra unor cestiunĭ delicate, devine nesăţiósă. Cestiunile se succed din ce în ce maĭ subtile și maĭ obscure; la fiecare pas ce se face, câmpul nesiguranţeĭ se desfășura înaintea ochilor. Episcopiĭ, învĕţaţiĭ consultaţĭ cu îngrijire, găsesc că e prea multă ĭubire de cértă și scrupulosităţĭ superstiţióse, în acele întrebărĭ ce li se făceaŭ; cu tóte acestea eĭ trebue să rĕspundă și sunt niște rĕspunsurĭ ca acele cestiunĭ obscure care umplu în mare parte epistolele luĭ Ieronim și ale luĭ Augustin.

Aceĭ cariĭ îl întrebaŭ asupra acestor probleme grele aparţineaŭ tuturor claselor societaţeĭ; pretutindenea atuncĭ și în tóte rangurile domnea aceeașĭ ardóre de a crede, aceĭașĭ patimă de a ști; sunt ómenĭ de lume, profesorĭ, politicĭ angajaţĭ în afacerile cele maĭ marĭ, orĭ soldaţĭ, ómenĭ de rând și chĭar barbarĭ. Ieronim fu întrebat odată de doĭ Geţĭ asupra unor greutăţĭ din cărţile sânte. „Cine ar putea să crédă, ḑicea el cu surprindere, că va veni din acea ţară sĕlbatică să caute adevĕrul în cărţile ebreilor. Ast-fel mâna cea vêrtósă de mănuirea săbieı, acele degete bune numaĭ pentru a întinde arcul și a arunca săgeţĭ, se obicĭnuĭaŭ a ţinea condeĭul; acele inimĭ vitejeștĭ să îmblânzesc și să lasă a fi pătrunse de blândeţea luĭ Christos“ [1]. Dar încă și maĭ curios, o mulţime de femeĭ se află pintre conrespondenţiĭ marilor teologĭ din timpul acela Acum ne întrebăm, ce aŭ câștigat pentru triumful creștinismuluĭ, și la întrebarea acésta primim rĕspunsurĭ deosebite. De sigur că se pot susţinea socotinţĭ contrare și sĕ pot întemeĭa chĭar pe texte necontestate. In teorie, Biserica se pare că nu privește bine pre femeĭ; se plânge de ușuratatea lor și le acusă pentru slăbăcĭune. Este o tradiţiune printre învĕţaţiĭ riguroșĭ, în frunte cu St. Apostol Paul de a nu le cruţa vicleniele. In practică însă să ţine mare sémă de ele, le menajeză, se silesc a le câștiga în favórea lor, se ocupă

[1]) Epist. 106.

de ele ca şi de bărbaţĭ, ĭar în ceea ce priveşte ştiinţa mântuireĭ li se recunóşte drepturĭ egale. Ele nu se sfiesc a întreba pre învĕţatoriĭ ceĭ maĭ marĭ aĭ Bisericeĭ, cariĭ nu se supără, nicĭ sunt surprinşĭ de acésta, din contra să grăbesc a le rĕspunde. Nimenea nu le-a descris aşa de rĕŭ ca Ieronim: „Ce vor aceste muerĭ ticalóse (miserae mulierculae) încărcate de pĕcate, care se lasă a fi purtate de vêntul opiniunilor, care învaţă tot-déuna şi nu maĭ ajung nicĭ odată să cunósca adevĕrul" [1]. Dar aicĭ să vădesce numaĭ un spirit capricios şi violent; în realitate laudă inteligenţa lor, aşa că găseşte fórte natural, că se ocupă cu problemele cele maĭ obscure. El voeşte ca ele să fie crescute ca bărbaţiĭ, le recomandă sa citéscă operile luĭ Ciprian, epistolele luĭ Atanasie şi cărţile luĭ Ilarie din Pictavia; concede chĭar ca să înveţe şi ebreeşte, spre a pricepe maĭ bine dificultăţile cărţilor sfinte. Şi când vre una din acele „femeĭ miserabile" îl întrébă asupra vre uneĭ îndoelĭ, care o nelinişteşte, se grăbeşte îndată a rĕspunde, aşa că este învinovăţit une-orĭ că-ĭ place maĭ mult să discute aceste cestiunĭ grele maı mult cu „sexul slab" de cât cu bărbaţiĭ.

Acésta se vede şi din conrespondenţa luĭ Paulin. Ea dovedeşte că nimenea nu era surprins de a vedea femeile, luând parte la discuţiunile teologice, ce li se păreaŭ a fi strĕine. Epistolele pe care le trimite celor maĭ însemnaţĭ episcopĭ, învĕţătorilor celor maĭ iluştri, spre a le împărtaşi opiniunile saŭ îndoelele sale. sunt tot-déuna scrise şi în numele Terasieı. Fie ele adresate către Augustin, orĭ catră Ieronim, sau şi către vechiul sĕŭ amic Sulpiciu Sever, să citeşte tot-déuna acéstă sub scriere interesantă: *Paulinus et Therasia peccatores;* şi când eĭ rĕspund, aŭ mare grijĕ de a spune ca scrisórea este pentru amêndoĭ. Dupĕ obiceĭul timpuluĭ, când intră Paulin în chirotonie, nu se despărţi de femeĭa sa; dar eĭ trăĭaŭ acum ca nişte fraţĭ: acésta o es-

[1] Epist. 133.

plică el ḑicênd: „că eĭ eraŭ tot uniţĭ, dar într'alt chip, că rĕmâneaŭ aceeaşĭ, dar eĭ eraŭ schimbaţĭ“. Până la mórte păstră Terasia locul sĕŭ lângă acela ce fusese bărbatul eĭ, şi să pare că Paulin, spre a nu sĕ uĭta tovarăşa retragereĭ sale, avea plăcere a aminti numele eĭ în tóte scrisorile. Fericitul Ieronim esprimă cu multă fericire rolul noŭ al femeĭeı în acéstă situaţie delicata. El ḑicea unuĭ spaniol, care imitase pre Paulin: „Aĭ cu tine pre aceea ce odinióră era companióna ta în trup, şi care acum este numaĭ în spirit; era soţia ta, tu aı făcut'o soră; era femeĭe, tu aĭ făcut'o bărbat; era supusa ta, acum aĭ facut'o egală“ [1]).

Iată cum vorbeşte Paulin de soţia sa în tóte epistolele; ea este în totul egala sa. Nu numaĭ ca-l însoţea la tóte faptele pióse, dar participa la tóte cugetările sale, şi când scrie spre a pune întrebărĭ, saŭ spre a resolvi pe cele ce i se puneaŭ, numele Terasieĭ era nedespărţit de al sĕŭ.

Conrespondenţa luĭ Paulin nu sémănă cu a luĭ Augustin şi Ieronim; el nu-şĭ putea permite ca dênşiĭ sa interpreteze cărţile sacre sau să esplice misterile dogmeĭ. Elevul luĭ Ausoniu rĕmase tot un literat elegant şi un orator plăcut. „Dacă pe lângă eloquenţa şi înţelepcĭunea ta, îĭ ḑicea Ieronim, aĭ uni studiul şi înţelegerea Scriptureĭ, aı fi primul între noĭ“ [2]). Dar el le cunoştea mediocru şi natura sa nu-l îngăduĭa a le studia cu profunḑime. De almintrelea ştiea bine ce-ĭ lipseşte. El scriea luĭ Augustin: „Sunt un copil, care nu póte merge singur“; [3]) şi-ĭ cerea ajutorul luı, ca să-l sprijinéscă; Teologia nu se lipi aşa de mult de dênsul; maĭ mult se ocupa cu morala. Scrisorile sale pline de credinţă şi de ungere, câte odată spirituale, cu un colorit rĕutăcĭos, care vĕdesce pre omul de lume, avura pe timpul sĕŭ un succes neaşteptat, şi cu tóte că nu sunt

---

1) Epist. 71.
2) Epist. 49 şi 50.
3) Epist. 4.

prea instructive sunt atrăgĕtóre, de şi eraŭ prea lungĭ, ceea ce mărturiseşte singur: nimis garrio, frater: sentio [1]).

Maı plăcute sunt versurile sale, şi luĭ îĭ plăcea maĭ mult să scrie de acestea de cât nişte epistole lungĭ şi seriόse. Poesia era slabicĭunea sa. Prinsese gust de ea în şcóla luĭ Ausoniu, citind opere vechĭ şi pe ale profesoruluĭ sĕŭ. Şi dupĕ convertirea sa continua a scrie în versurĭ, dar trebui să-şĭ schimbe metodul. Credu de datoria sa a renunţa la mitologie şi să cânte numaĭ subiecte creştine. Totuşĭ nu credea el că ar fi necesar de a înceta să admire trecutul şi a se priva cu totul de la izvόrĕle arteĭ antice. Tótă cugetarea sa în privinţa acésta s'a esprimat'o într'o epistolă importantă, amestecată cu prosă şi versurĭ, pe cari le adreséză luĭ Iovius, unul din amiciĭ sĕĭ. Acest Iovius care era om deştept şi bogat, avu fericirea a găsi, în împrejurărĭ extraordinare şi neaşteptate, o mare sumă de banĭ, ce i se furase. Fiid-că şi el era din şcóla luĭ Ausoniu, creştin din naştere, pagân cu imaginaţia şi amintirea, atribuise fericirea sa noroculuĭ şi-ĭ mulţămi. Paulin îĭ scrise infruntându-l pentru fapta acésta, contrara credinţelor sale; el îı demonstréză, ceva cam lung dupĕ obiceĭul sĕu, că orĭ-ce se întâmplă vine de la Dumnedeŭ, ĭar nu că-l slujeşte norocul. Apoĭ îĭ face observaţiunĭ că cunóşte prea bine pre înţelepţiĭ vechĭ şi că nu cunóşte Sânta Scriptură, „găseşte timp să fie filosof, dar nu pentru ca să fie creştin“. Să aprinde câte puţin, atacând înţelepcĭunea antică şi contra obiceĭuluĭ şi a natureĭ sale, devine aspru, chĭar şi violent. „Lasă-ĭ încolo pre aceĭ nenorociţĭ cari să tăvalesc în ignoranţă, cari se pĭerd în miĭ de aĭurărĭ ale savantelor discursurĭ fără nicĭ un interes, cariĭ sunt sclavĭ aĭ imaginaţiunieĭ lor nebune, cari caută adevĕrul şi nu-l găsesc nicĭ odată“. Iată-l fórte manios; spre a fi consequent cu sine însuşĭ, trebuĭa să spue dupĕ tóte acestea, că

[1]) Epist. 49,

trebue a rumpe cu totul cu filosofia veche; dar el nu merge aşa departe şi conclusia sa, este cu mult maĭ moderată. „Nu e vorba, dice, a renunţa cu totul la filosofie, ci trebue a fi pusă în serviciul credinţeĭ şi religiuneĭ, *philosophiam non diponas licet dum eam fide condias et religione.* „Poţĭ să te folosesţĭ de bogaţia şi frumuseţa limbeĭ înţelepţilor, aşa cum se pastréză unele trofee de la inimicul învins, pentru ca scăpat de erorile lor, şi investit cu eloquenţa lor, să poţĭ împrumuta înţelepciuneĭ adevĕrate acea strălucire a cuvêntăreĭ, prin care atrăgea înţelepciunea veche". Aceste principiĭ le-am vĕdut espuse în Augustim şi Ieronim. Şi Paulin crede că creştinismul nu trebuea sa despreţuĭască arta antică, el voeşte sa se conserve din scriitoriĭ marĭ, tot aceea ce nu vatămă credinţele nouĕ, să se schimbe fondul, dar să se păstreze forma. Aceste principiĭ, nu numaĭ că le proclamă, dar îndată le şi aplică. Lasând la o parte proza, care nu este în stare să spue focul sufletuluĭ sĕŭ, dă sfaturĭ amiculuĭ sĕu în versurı fórte energice, póte că cele maĭ tarĭ din câte a scris el, şi în care Virgiliu se amestecă la fie-care pas cu ideile creştine. „Haĭde, dice, pregăteşte-ţĭ lira, îndémna-ţĭ sufletul tĕŭ inspirat, forméză planurĭ maĭ întinse. Lasă la o parte cântarile comune: o întreprindere maĭ mare te chĭamá. Nu maĭ căuta judecata luĭ Paris orĭ rĕsboıul giganţilor. Acele jocurĭ de copiĭ să potrivesc tinereţeĭ; acum când mulţimea anilor a îmbarbătat spiritul tĕŭ, despreţueşte acele muse uşóre". Şi termină dicênd: „O tu, al căruĭ suflet generos arde de un foc divin, înalţă-ţĭ spiritul la lŏcaşurile ceresţĭ şi pune-ţĭ capul pe genunchĭul Domnuluĭ. Indată Christos te va lăsa să apropiĭ buzele tale ardĕtóre de ţiţele sale pline cu lapte sacru; atuncĭ te voiŭ numi cu adevĕrat poet divin, şi voiŭ lua din cântările tale ca şi un isvor de apă ce rĕcoreşte":

In aethereos animo conscende recessus
Et gremio Domini caput insere, mox inhianti
Proflua lacte sacro largiis dabit ubera Christus

Tunc te divinum vere memorabo poetam
Et quasi dulcis aquae potum tua carmina ducam.

Paulin dă precepte şi esemplu în aceste versurĭ frumóse de o inspiraţiune aşa de sinceră Aci vorbeşte inima şi spre a se esprima, întrebuinţéză formele arteĭ antice: poetica creştină e găsită.

Trebue să mărturisim că St. Paulin n'a fost tot-déuna aşa de fericit. Atras de zelul sĕŭ, a întreprins câte-odată de a trata subiecte, care treceaŭ peste puterile sale. Când puse în versurĭ unele istorisirĭ îngrozitóre din Biblie, are mare greutate a le reproduce cu tótă energia lor. In poema sa asupra St. Ioan, el n'a înţeles bine şi reproduce fórte slab figura aspră a Inainte-Mergĕtoriuluĭ. El împodobeşte subiectul acesta cu unele figurĭ în care se recunóşte vechĭul retor; el nu îndrasneşte să spue ca St. Ioan se nutrea în deşert cu lŏcuste, ci le înlocueşte prin fructe şi erburĭ ce se fac prin stăncĭ sĕlbatice.

S'a încercat de asemenea să traducă şi câţĭ-va psalmĭ; dar poesia originaluluĭ este maĭ cu totul suprimată, şi întroduse unele modificărĭ, unde se manifestă într'un chip curios caracterul sĕŭ. Se asémĕnă întru cât-va cu psalteriul în versurı al nemuritoriuluĭ Mitropolit Dositeı, care în psalmiĭ sĕĭ introduce espresiunı ce dau pe faţă obiceĭurĭ din timpul sĕŭ. Precum să ştie, psalmiĭ conţin adesea ameninţărĭ grozave în contra inimicilor luĭ Dumnedeu; cu tótă credinţa sa, el crede că nu e bine a vorbi de eĭ aşa de aspru şi de aceea maĭ îmblânzeşte vorbele sale. In loc de a ameninţa fară mila pre vinovaţĭ cu mórtea şi cu pieirea vecĭnică, el vede trebuinţa a-ĭ linişti şi le vesteşte „că, dacă a fost învins numaĭ în privinţa trupuluĭ şi a rĕmas credincĭos cu spiritul, cu tóte că n'aŭ păzit tóte prescripţiunile legeĭ şi s'au patat cu óre-care greşale, dar numaĭ să nu fi părăsit credinţa creştină, nu vor fi departaţĭ de pămêntul cetăţeĭ cereştĭ". In celebra cântare; pe care o căntară fiicele Sionuluĭ „La rîul Babilonuluı", poezie admirabilă, pe care o vor repeta nenorociţiĭ din tóte timpurile, când ajunge

la sfârşit, unde cu strigătul de mânie, dice poetul: „Fata Babilonuluĭ ticălósă, fericit este acela care'ţĭ va resplăti rĕlele ce ni le-aĭ făcut nouĕ; fericit este acela care va apuca pre fiiĭ tĕĭ şi le va sdrobi capul de pĭatră“! Blândul poet, nu se póte hotărî a traduce acest loc aspru; inima sa se revoltă şi se încércă a scăpa de încurcătură, cum fac maĭ mulţĭ teologĭ, prin alegorie. Fiiĭ Babilonuluĭ, ne dice el sunt pĕcatele; trebue a le apuca când sunt încă de curând, adecă când n'aŭ avut timpul de a prinde rădăcină în inimă, şi a le sdrobi de pĭatra, care este Iisus Christos. De bună sémă că o asemene execuţie nu va lăsa nimăruĭ părere de rĕŭ.

(Va urma).

DONAȚIUNI.

D-nul Ión Berdescu, Epitropul bisericeĭ Popa Russu din Bucureştĭ, a daruit aceleĭ bisericĭ urmatórele obiecte: Un policandru de bronz mare cu 24 luminĭ, pe lânga care a dăruit şi luminarile necesariĭ în greutate de patru chilograme şi sticle 24 la bucele; deosebit pentru un alt policandru 12 sticle, cum şi o îmbrăcăminte pe S ta Masă, care costă leĭ 60; pentru acésta faptă piósa a numituluĭ domn Epitrop, enoria bisericeĭ 'ĭ aduce mulţumirile sale.

Din partea sânteĭ Episcopiĭ a Huşilor se aduce călduróse mulţemirĭ, Domnuluĭ Colonel N. Emandi, proprietarul moşieĭ Epurenĭ, pentru că a daruit una suta leĭ pentru reparaţiunea bisericeĭ din comuna Duda, plasa Podolenĭ, judeţul Falciu. Domnuluĭ Costachi Emandi, proprietarul moşieĭ Duda şi D-luĭ V. Calciu, posesorul moşieĭ Duda, pentru că au daruit pentru reparaţiunea aceleeaşĭ bisericĭ, cel întâĭ patru-ḑecĭ, ĭar cel al doilea ḑece copaeĭ de stejar.

In urma întervenireĭ Prea Sânţituluĭ Episcop al eparhieĭ Argeşĭ Domnul Ministru al Cultelor şi Instrucţiuneĭ Publice a bine-voit a trimite gratuit pentru serviciul bisericeĭ Domneştĭ din Curtea de Argeş urmatórele carţĭ, tiparite în tipografia S-tuluĭ Sinod cu caractere strabune: O Psaltire, un Apostol, o Evanghelie, un Aghiazmatar, un Octoic mare, un Triod, un Penticostar şi o Liturghie. Acésta fapta nobilă şi generósă, fiind apreciată cu recunoştinţa de cetaţeniĭ Argeşenĭ, epitropĭ aĭ acesteĭ sfinte bisericĭ, cu tot respectul, mulţumeşte Domnuluĭ Ministru Take Ionescu, care pórta un viu interes pentru acest sfânt monument religios şi naţional, edificat de primul întemeietor al Statuluĭ Român, Radu Negru Basarab.

Domnul Nicolae Şuşnea Vlaĭcu, mare proprietar, domiciliat în Galaţĭ, oferind bisericeĭ catedrale a acesteĭ Episcopiĭ un policandru mare de bronz aurit, garnit cu cristalurĭ, în valóre de leĭ 3000; se aduce generosuluĭ donator mulţumirĭ pentru acéstă vrednică de imitat faptă.

Din partea Sântei Episcopii a Huşilor se aduce calduróse mulţumirĭ persónelor maĭ jos notate, cari au bine-voit a darui bisericei cu hramul „Adormirea Maicei Domnului“ din comuna Olteneşti, plasa Crasna, judeţul Falciu, mai multe vestminte bisericeşti şi anume: Domnului Iancu Pivniceriu din catuna Muşata şi soţiei sale Maria, pentru ca au dat un felon, un epitrahil şi o pereche naracliţe de fir; D-lui Nicolaĭ Darie şi soţiei sale Zoiţa din Olteneştĭ, pentru ca au dat un felon şi un epitrahil de plisa; D-nei Anastasia Ioniţa Andronic din Olteneşti pentru ca a dat un felon, un epitrahil şi o pereche de naracliţe de materie combinata cu matasa; D-lui Alecu Tulbure şi soţiei sale Elena din Olteneşti, pentru ca au dat un stihar, un epitrahil, un felon, o pereche naracliţe de stofa de fir.

—

D-nul Petrachi Chiburţa, Epitropul bisericei cu concursul poporenilor şi al Cucernicicei sale Preotului Vasilie Lambrino, parohul bisericei cu patronul Prea Cuviósa Paraschiva din comuna Nicoreştii, judeţul Tecuci, au construit la pórta mencionatei biserici o clopotniţa cu care s'a cheltutt suma de 600 lei, asemenea D-nul Filimon Damian şi soţia sa Maria cu ajutorul D-lui Constantin Dimitriu cu soţia sa Sultana şi cu al Preotului Vasilie Lambrino au cumperat un clopot în valóre de 1500 lei tot pentru numita biserica; D-nul Anastasie Eftimie a cumparat şi daruit bisericei un alt clopot mai mic în valóre de 230; D-nul Constantin Dimitriu, comerciant din urba Galaţi, a oferit pe lânga ajutorul dat la cumpararea clopotului celui mare, un rând complect de sânte vase în valóre de 100 lei; iar D-şóra Marghióla Stoian Nicolau, din dragostea catre podóba caseĭ Domnului, a donat bisericei maĭ multe ornamente pentru icóne, lucrate fórte frumos de D-sa, cu fir. Pentru aceste fapte maĭ pre sus de orĭ-ce lauda, şi pentru esemplul şi a altor pioşi creştinĭ, li se aduce pioşilor donatori mulţamiri publice.

—

Domnilor Nicolae Atanasiu, Gh. Theodorescu, Petru Ştefanescu, Maria Ioan Bâta, Gh. Atanasiu. Grigorie V. a Irinei, Ioan Andriescu, în fine tuturor locuitorilor comunei Farcaşa dupĕ carĭ putinţa, cu Dl. C. Petreanu în frunte, pe lânga ca a contribuit cu suma de 100 lei a dat tot concursul împreuna cu Preotul paroh S. Vasiliu, de au făcut pentru biserica din comuna Farcaşa, plasa Muntele, jud. Suceava trei clopote; tuturor acestor pioşi donatori li se aduce mulţumirĭ publice pentru aceste pióse şi laudabile fapte.

—

D-nul Nae N. Boteanu şi soţia sa Anastasia, din comuna Cetaţenii din Vale, au daruit lei 100 ajutor, pentru cumperarea unui rând de vestminte preoţeşti la disa biserica, şi alţi enoriaşi contribuind lei 80 pentru confecţionarea lor; li se aduce mulţumirĭ pentru acésta fapta vrednica de imitat.

—

Persónelor maĭ jos notate, cari au bine-voit a contribui cu banĭ şi obiecte, ajutorând biserica cu hramul Sântul Nicolai, din comuna

Vutcanĭ, județul Falciu, li se aduce caldurósе mulțamiri din partea Sântei Episcopii a Hușilor, și anume: Locuitorului C. Stoica Bojianu, pentru că a daruit bisericeĭ un rând vestminte preoțeștı în valóre de 140 lei. Locuitorilor Parfeni Nica, C. Gh. Diaconu, I. Afteni, C. N. Bostan, V. T. Balan, I. T. Balan, D. Balan, Matei Balan, I. M. Balan, C. V. Bejanariu, Dim. Gh. Bojianu, E. Bostan, C N. Bostan, I. C. N. Bostan, Ilie I. Ștefanache, Gav. V. Bostan, Gr. C. Croitoriu, I. Cimpoeșu, I. Cimpoeșu, I. Niștian, Gav. T. Bejanariu, Stoica Bojianu, Gr. T. Bojianu, T. V. Bojianu, N. P. Mititelu, Iacob Vizitiu, V. Gr. Bostan, V. Vizitiu, M. Vizitiu, V. Necula, V. V. Necula, I. V. Vasilache, I. C. Dima, Gh. St. Stratila, T. Gh. Bojianu, Grigore Nistor, V. I. Bostan, I. I. Catana, C. Gh. Petrea, Enache Alistar, Moisa Bojianu, Radu Andrumache, Calina Stavâr, pentru ca au cumperat un rând vestminte preoțeștı în valóre de 160 lei. Cantarețului V. T. Bostan pentru ca a reparat un felon și epitrahil. Locuitorului St. Postu Andronache, pentru ca a daruit un clește de stins lumînarile și o măsuța. D-lui Z. Pantazi din Dolhenĭ pentru ca a daruit o perdea de damasca pentru ușile împerateștı. D-nei Maranda soția D-luĭ Iancu Bagdasariu din comuna Roșieștı, pentru că a daruit o perdea și o fața de masa de damasca roșie.

———

Se aduce mulțumiri persónelor mai jos notate, cari au facut obiectele menționate pentru biserica Sântului marelui martir Gheorghie din comuna Puesci, plasa Gradiștei, jud. Râmnicul-Sarat, și anume: Un sfeșnic de alama de 42 kilograme, donat de Iordache Balacénu. Unul idem, de Dumitra I. Impușcatu. Doue sfeșnice de argint în greutate de 700 gramz, pentru S-ta Masă, donate de Iordache I. Balacénu. Un sigiliu bisericesc donat de I. Popescu Notaru. Un epitaf și un felon, donate de Dimitrie Aldea, și un Potir de argint suflat cu aur, douat de Lupu Aurica. Valórea totala a acestor odóre este de lei 938.

———

Acestor persóne ce au contribuit la înzestrarea bisericei St. Nicolai din com. Deveselul, județul Mehedinți, li se aduce mulțumire; D-lor Ioan G. Paun și Nicolae Ioan Toba, una Evanghelie edițiunea S-tului Sinod legată în piele marochin. Nicola Pufu și Ioan Murgan, Liturgia și Psaltirea. Ioan Kișian, Ioan Radu Ilena din acésta comuna și Ioan Purecu din Jiana-Mare, Apostol, și un numer de peste 70 enoriașı au contribuit la cumperarea Orologiului celui mare, Penticostariul și Triodul, tóte legate în piele marochin. Petre Sandulescu a daruit una cadelnița în valóre de 25 leĭ. Parintele Diacon Dimitrie Theodorescu din Severin, una candela în valóre de cincĭ lei. Maria, soția luĭ Din Tarțiu, din comuna Gogoșii, a daruit pentru Icónele cele mari șése perdele de borangic și doua de bumbac supțire. Ioan Ianoș a complectat cu pahare candelile din partea bisericei despre altar. Radu Olteanu a daruit una candela complecta pentru partea bisericei dinspre ușe.

———

Din partea Sântei Episcopiĭ a Hușilor se aduce căldurósе mulțumirĭ urmatórelor persóne, cari au bine-voit a darui bisericei

cimitiruluĭ din comuna Negreştı, judeţul Vasluı, precum şi bisericeı aceleĭ comune, banı şi objecte. Domnuluı Iacob şi Maria Enache, pentru ca au dat bisericeı cimitiruluı din Negreştı un clopot în valóre de 600 leı şi doua icóne una a Maıceı Domnuluı şi alta a Sf. Voivodı bisericı din comuna Negreştı, ambele în valóre de 300 leı. Domnilor Dumitru şi Vasile David, pentru că au oferit 150 leı, pentru zugravituĭ a treı icóne Imperateştı. D-luĭ Iancu şi Ecaterina Gheorghiu, pentru ca au oferit aceleıaşı bisericı suma de 375 leı, cu care s'a cumperat un chivot şi s'a îmbrăcat o evangelie.

D-niı A. Anghelescu, arendaşul moşieĭ Şegarcea din Valle contribuind la reparaţia bisericeı din comuna Şegarcea din Valle cu leı 100. Ene Mauḑavini cu 20 leı. Florea Penescu cu 10 leı, şi Nicoli Caravia cu patru leı, li se aduce mulţamirı publice ca esemplul lor sa fie imitat şi de alţı creştinı.

D-nul Nae Al. Pleşcoeanul, proprietarul moşieı Lacu din com. Margariteştı, plaiul Râmnicu jud Râmnicu-Sarat, oferind bisericeĭ din comuna Câmp-Lungéna, acelaşı plaıu şi judeţ, un rând veştminte preoţeştı în valóre de 100 leı, şi D-nul Ioan G. Cantacuzino şi soţia sa Zoe Varthiadi, proprietarı moşieı Câmp-Lungéna aceıaşı comună şi actualmente domiciliaţĭ în Bucureştı, oferind sus mencionateı bisericĭ una pereche cununı de aur în valóre de 300 leı, Epitropia le aduce mulţumirĭ publice, pentru aceste pióse şi creştineştı fapte.

D-nul Alexandru Ión, din comuna Talpa, plasa Glavacioc, jud. Vlaşca, a bine-voit a dărui Bisericeı din acea comuna, un Potir de argint suflat cu aur în valóre de 122 leı, i se aduce mulţumirĭ prin publicitate.

Parintele Dositeı, Duhovnic în sânta Manastire Ciolan, a oferit Bisericeĭ cu hramul Adormirea Maıceı Domnuluı din comuna Boldeştı, jud. Buzeu, un rând complect de veştminte preoţeştĭ şi nişte carţı bisericeştı, tóte în valóre de leı 122; precum şi D-na Elena Drosu, ïaraşı un rând complect de veştminte în valóre de 150 leı, pentru care pioşilor donatorı li se aduce mulţumirı publice, spre imitarea si altor creştinı pioşı.